

Maria Kurzeja-Świątek

LAUREACI NAGRODY IM. OSKARA KOLBERGA W MAŁOPOLSCE (1974–2013)

Znany etnograf-folklorysta Oskar Kolberg, ur. 22 lutego 1814 roku, zapisał się w dziejach nauki polskiej w sposób szczególny. Jego ogromny dorobek oraz bezcenne archiwum rękopiśmienne, które przekazał Polskiej Akademii Umiejętności w Krakowie, świadczą o pracowitości i bezgranicznym oddaniu kulturze narodowej w okresie niewoli. W 1871 roku związał się z ziemią krakowską, gdzie znalazł dogodne warunki do pracy. Po przekształceniu Towarzystwa Naukowego Krakowskiego w Akademię Umiejętności, Kolberg został w 1874 roku przewodniczącym Sekcji Etnograficznej Komisji Antropologicznej. Przyjaźń z Józefem Konopką (Mogilany) i kontakty z osobami z krakowskiego środowiska naukowego (Izydor Kopernicki, Józef Majer) oraz nawiązanie współpracy z wieloma amatorami – zbieraczami folkloru w różnych częściach byłej Rzeczypospolitej przyczyniło się do utworzenia ogromnej dokumentacji¹. Dla mieszkańców Małopolski szczególnie cenne są wydane po raz pierwszy w latach 1871–1875 w Krakowie tomy *Ludu* (w 4 częściach), gdzie przedstawił opisy ludu krakowskiego: zwyczaje, sposób życia, mowę, przysłowia, obrzędy, zabobony, muzykę, pieśni i zabawy. Tematyka dotycząca południowej części Małopolski utrwalaona przez Kolberga w rękopisach, została opracowana przez Zbigniewa Jasiewicza i Danutę Pawlak i wydana w serii *Dzieła wszystkie* pt. *Góry i Pogórze* (t. 44–45) w 1968 roku. Oskar Kolberg zmarł 3 czerwca 1890 roku w Krakowie, pochowany został na cmentarzu Rakowickim. Spuścizna naukowa Oskara Kolberga pozostaje jednak żywa.

W 1974 roku, w związku z trzydziestą rocznicą PRL, redakcja płockiego miesięcznika społeczno-kulturalnego „Barwy”, reprezentowana przez redaktorów – Henryka Gaworskiego i Juliusza Głowackiego, postanowiła rozpocząć przyznawanie Nagrody im. Oskara Kolberga dla najwybitniejszych twórców ludowych oraz dla najlepszych popularyzatorów sztuki ludowej i folkloru polskiego². W kilku pierwszych edycjach nagrody wręczano podczas otwarcia Ogólnopolskiego Festiwalu Folklorystycznego w Płocku. Przyznawano je po rozpatrzeniu kandydatur przez Komisję,

¹ Szerzej na ten temat E. Millerowa, A. Skrukwa, *Oskar Kolberg (1814–1890)* [w:] *Dzieje folklorystyki polskiej 1864–1918*, Warszawa 1982, s. 25–103.

² Nagroda „Barw” im. Oskara Kolberga, „Barwy”, 1974, nr 5, s. 3.

którą w pierwszym dziesięcioleciu działalności obok przedstawicieli redakcji „Barw” i wojewody warszawskiego, tworzyli wybitni naukowcy, znawcy i badacze folkloru i twórczości ludowej oraz przedstawiciele Ministerstwa Kultury i Sztuki. Byli wśród nich m.in. profesorowie: Julian Krzyżanowski, Kazimierz Dobrowolski, Juliusz Starzyński, Józef Burszta, Roman Reinfuss, Aleksander Jackowski oraz Grażyna Dąbrowska, Marian Domański i Roman Wójcik. W roku 1986 decyzją Ministerstwa Kultury i Sztuki, przyznawanie Nagrody przekazano Mazowieckiemu Towarzystwu Kultury w Warszawie. Od 1993 roku Nagroda była przyznawana i wręczana w ramach Ogólnopolskiego Przeglądu Dorobku Twórców Ludowych³. Od 2002 roku decyzją Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego organizację powierzono Muzeum im. Oskara Kolberga w Przysusze, które współpracuje z Ministerstwem Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Fundacją „Cepelia” Polska Sztuka i Rękodzieło oraz z Narodowym Centrum Kultury.

Nagroda im. Oskara Kolberga honoruje badaczy i naukowców posiadających swój wkład w badania i opracowania z zakresu folkloru i sztuki. Wyraża najwyższe uznanie dla ludowych twórców, instytucji i organizacji popularyzujących kulturę rodzimą. Do konkursu mogą być zgłaszane osoby fizyczne: twórcy ludowi, pisarze i poeci, muzycy, naukowcy, animatorzy kultury, zespoły regionalne oraz instytucje i organizacje wspierające i popularyzujące kulturę ludową. Kandydatów mogą zgłaszać instytucje kultury i nauki, organy administracji rządowej, jednostki samorządu terytorialnego oraz stowarzyszenia twórcze i kulturalne. Wyboru laureatów dokonuje Komisja Konkursowa, którą reprezentują wybitni przedstawiciele nauki i kultury, przedstawiciele organizacji pozarządowych oraz związków i stowarzyszeń twórczych. Komisję powołuje Minister Kultury i Dziedzictwa Narodowego na wniosek Muzeum im. Oskara Kolberga w Przysusze. Obecnie w skład Komisji Konkursowej wchodzi od 10–12 członków⁴, nagrody przyznawane są w kilku kategoriach. W latach 1974–2011 przyznano łącznie 655 nagród, z czego znaczna ilość trafiła do naukowców i animatorów kultury, twórców ludowych, muzyków oraz zespołów regionalnych z województwa małopolskiego.

³ A. Mironiuk - Nikolska, *Catą Polskę przeszedł, lud poznał i ukochał...* [w:] *Oskary Kolberga*, Cz. 2, pod red. K. Markiewicz i A. Mironiuk-Nikolskiej, Przysucha 2006, s. 6, dalej [Oskary..., Cz. 2]

⁴ Skład Komisji – 2011: prof. Jan Adamowski – UMCS w Lublinie, Maria Baliszewska – etnomuzykolog, dr Aleksander Błachowski – etnograf, historyk sztuki, dr Jerzy Chmiel – folklorysta – Międzynarodowa Rada Stowarzyszeń Folklorystycznych, prof. Piotr Dahlig – etnomuzykolog PAN, Waldemar Majcher – prezes STL, Alicja Mironiuk-Nikolska – etnograf, Muzeum Etnograficzne w Warszawie, prof. Marian Pokropek – etnograf, Uniwersytet Warszawski, Krystyna Wódz – etnograf, Fundacja „Cepelia” Polska Sztuka Ludowa, Dorota Ząbkowska – etnograf, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego.

Pierwszą grupę przedstawioną poniżej stanowią instytucje i organizacje społeczno-kulturalne, następną naukowcy, etnografowie, regionaliści i animatorzy kultury. Trzecia grupa to twórcy ludowi, zajmujący się sztuką ludową i rzemiosłem artystycznym. W osobnym wykazie ujęci zostali indywidualni muzycy, śpiewacy i tancerze. W piątej grupie laureatów wyszczególnione zostały i opisane kapele ludowe i zespoły folklorystyczne. Osobna grupa obejmowała działaczy polonijnych oraz zespoły folklorystyczne (z repertuarem polskim) działające na terenie Europy i obu Ameryk. Nagroda w tej kategorii przyznawana była w latach 1974–1992.

Nagroda „Za Zasługi dla Kultury Ludowej”, przyznawana jest w postaci dyplomu, medalu (wg projektu Anny Jarnuszkiewicz) z wizerunkiem Oskara Kolberga oraz gratyfikacji pieniężnej.

Obecnie pula nagród regulaminowych ufundowana jest przez Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego, Fundację „Cepelia” Polska Sztuka i Rękodzieło oraz Samorząd Województwa Mazowieckiego. Uroczystość wręczenia Nagród odbywa się na Zamku Królewskim w Warszawie.

INSTYTUCJE – ORGANIZACJE SPOŁECZNO-KULTURALNE

Zarządzanie i upowszechnianie kultury oraz ochrona dziedzictwa narodowego wymaga wiele od instytucji i organizacji do tego celu powołanych. Aby realizować te zadania, placówki kulturalne powinny być zarządzane przez ludzi o najwyższych kwalifikacjach i umiejętnościach. Ochrona dóbr kultury ludowej materialnej i niematerialnej oraz jej umacnianie i popularyzacja została doceniona przez komisje przyznające Nagrody im. Oskara Kolberga. Zostało nagrodzonych kilka placówek w Małopolsce.

Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie (1990) – powstało w 1911 roku z inicjatywy inspektora szkół ludowych – miłośnika folkloru, Seweryna Udzieli. Mieści się w zabytkowym ratuszu dawnego miasta Kazimierz, przy pl. Wolnica 1. Posiada bogate zbiory kultury materialnej Polski, Europy i świata. Wśród nich na uwagę zasługują zbiory dotyczące wsi małopolskiej m.in. stroje, sprzęty gospodarskie, wyposażenia chałup z XIX i XX wieku. W muzeum są bogate zbiory eksponatów (80 tys.) związanych z obrzędami ludowymi. Muzeum posiada także duży zasób archiwaliów: rękopisy, fotografie, rysunki, nagrania, przeźrocza i filmy zawierające dokumentację folklorystyczno-etnograficzną kultury polskiej i europejskiej⁵. W drugim budynku (ul. Krakowska 46), urządzane są różnego

⁵ M. Zachorska, *Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie* [w:] Oskary Kolberga. *Katalog Laureatów nagrody imienia Oskara Kolberga w uznaniu Zasług dla Kultury Ludowej 1974–1996*, praca zbiorowa pod red. M. Pokropka, Warszawa 1997, s. 224–225, [dalej: Oskary..., Cz. 1]; *Polska kultura ludowa. Przewodnik po wystawie stałej Muzeum Etnograficznego im. Seweryna Udzieli w Krakowie*, Kraków 2007.

rodzaju wystawy etnograficzne, prezentujące wytwory ludowej kultury tradycyjnej i współczesnej, z południowej i centralnej Polski. Ponadto od szeregu już lat Muzeum organizuje zajęcia edukacyjne dla szkół i przedszkoli, warsztaty dla dorosłych oraz wiele projektów badawczych o charakterze interdyscyplinarnym.

Wojewódzki Ośrodek Kultury w Nowym Sączu (1990) – powstał w lipcu 1975 roku z przekształcenia Powiatowego Ośrodka Upowszechniania Kultury. Placówka przejęła funkcje metodyczno-instruktorskie, obejmując nadzorem wszystkich pracowników kultury w województwie nowosądeckim⁶. Od początku działalności instytucja współpracowała z Gminnymi Ośrodkami Kultury, które zaczęły powstawać na terenie nowego województwa. W latach 1975–1980 placówką kierował Michał Podgórnny. Od jesieni 1980 roku do chwili obecnej, funkcję dyrektora pełni Antoni Malczak. Po 1989 roku w wyniku regulacji prawnych, działalność Wojewódzkiego Ośrodka Kultury znacznie się rozszerzyła. Po reformie administracyjnej od 1999 roku instytucja funkcjonuje pod nazwą Małopolskie Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu. Jej główne kierunki działania to m.in. ochrona i promocja dziedzictwa kulturowego Małopolski, opieka merytoryczna nad twórcami kultur lokalnych, organizowanie kursów, seminariów i warsztatów. W ciągu ostatnich kilkunastu lat Małopolskie Centrum Kultury stworzyło bogate archiwum. Prowadzi ewidencję grup artystycznych, twórców ludowych, ponadto umożliwia prezentację umiejętności zespołom regionalnym, grupom śpiewaczym, muzykom indywidualnym, poprzez organizowanie przeglądów i konkursów. Należą do nich m.in. Drużbacka, Pastuszkowe kołędowanie, Krakowski wianek, Pogórzańskie Gody, Przepatrzywiny Teatrów Regionalnych i inne⁷. Jest również organizatorem Międzynarodowego Festiwalu Dziecięcych Zespołów Regionalnych „Święto Dzieci Gór”.

Bukowińskie Centrum Kultury, Dom Ludowy w Bukowinie Tatrzańskiej (1996)⁸ – w latach 1928–1932 wzniesiony został Dom Ludowy w Bukowinie. Głównym inicjatorem budowy był ówczesny kierownik szkoły – Franciszek Cwiżewicz. Przedsięwzięcie zrealizowane zostało w wyniku głębokiego zaangażowania lokalnych organizacji: Towarzystwa Przyjaciół Bukowiny, Kasy Stefczyka i miejscowej ludności. Oprócz

⁶ *Wojewódzki Ośrodek Kultury (WOK)* [w:] *Encyklopedia sądecka*, pod red. J. Leśniaka, Nowy Sącz, 2000, s. 423.

⁷ B. Zagórna-Tężycka (B.Z.-T.), *Wojewódzki Ośrodek Kultury w Nowym Sączu* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 148; *Małopolskie Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu* [w:] *Instytucje Kultury Województwa Małopolskiego*, Kraków 2006, s. 19.

⁸ *Oskary...* [Cz. 1], s. 227.

kierownika szkoły znaczny udział przy budowie placówki kulturalnej miały takie osoby jak: Stanisław Kuchta, Antoni Chowaniec, Stanisław Kuruc, Michalina Stożkówna, Roman Koszarek, Franciszek Budz i inni. Na początku lat trzydziestych istniejący od 1923 roku w Bukowinie Teatr i Chór Włościański rozpoczął działalność w Domu Ludowym. Urządzano spektakle, uroczystości patriotyczne, zapraszano na koncerty artystów scen lwowskich i warszawskich. Po drugiej wojnie światowej Dom Ludowy przemianowany został na Wiejski Dom Kultury⁹.

Pierwsze Sabałowe Bajania odbyły się w 1967 roku. Pomysłodawcą był ówczesny prezes Domu Ludowego Józef Pitorak. Na początku w zamyśle miała to być impreza konkursowa, obejmująca zasięgiem powiat nowotarski. Jednak w miarę upływu lat rozrastała się zasięgiem i programowo. W przeglądzie mogą uczestniczyć gawędziarze ludowi, muzycy soliści, śpiewacy, drużbowie i starostowie weselni. Wzbogacono także program imprez towarzyszących, wprowadzając kiermasze sztuki ludowej, wystawy fotograficzne, zawody strzeleckie i występy zagranicznych zespołów regionalnych. Impreza przyciąga co roku w sierpniu do Bukowiny dużą liczbę zainteresowanych¹⁰. Drugim masowym wydarzeniem kulturalnym jest „Góralski Karnawał” – konkurs grup kołędniczych, tańca zbójnickiego i popisy solowych par tanecznych. W Bukowinie Tatrzańskiej działa także od 1998 roku Szkoła Ginących Zawodów, Folkloru i Sztuki Ludowej, gdzie miejscowi artyści ludowi przekazują swoją wiedzę i praktykę młodemu pokoleniu¹¹.

Związek Podhalan Zarząd Główny w Ludźmierzu, pow. nowotarski (1999) – jest to najstarsza organizacja w Polsce o profilu społeczno-kulturalnym, swoimi korzeniami sięga czasów zaborów. W okresie międzywojennym działacze Związku Podhalan byli inicjatorami wielu przedsięwzięć społeczno-gospodarczych, co znacznie przyczyniło się do rozwoju ekonomicznego wsi podhalańskich. Należeli do nich: Władysław Orkan, Feliks Gwiżdż, Andrzej Galica, Jakub Zachemski, Stanisław Nęcza-Kubiniec, Ludwik Wyróstek, Zygmunt Lubertowicz i inni. Po drugiej wojnie światowej Związek Podhalan rozpoczął działalność w 1957 roku, obecnie liczy 83 oddziały. Pod patronatem Związku działa wiele zespołów regionalnych, które wzbogacają uroczystości religijne, rocznicowe i jubileuszowe. Zadaniem organizacji jest m.in. pielęgnowanie tradycji, dokumentacja kultury ludowej, pełne i obiektywne przedstawianie w literaturze ważnych

⁹ S. G a l i c a - G ó r k i e w i c z, *Bukowina Tatrzańska. Czasy – ludzie – wydarzenia*, Kraków 2007, s. 142–149.

¹⁰ Taż, *Sabałowe Bajania*, Bukowina 2005, informator wydany z okazji 39. Sabałowych Bajan.

¹¹ B. K o s z a r e k, *Z życia Domu Ludowego w Bukowinie Tatrzańskiej*, „Twórczość Ludowa”, 2006, nr 3/4, s. 40–41.

wydarzeń historycznych, opieka nad zabytkami, ochrona przyrody, dbałość o zachowanie gwary i ludowych strojów. Ponadto organizowanie imprez kulturalnych i współpraca z organizacjami o podobnych działaniach¹².

Muzeum Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej, pow. nowotarski (2000) – oficjalnie otwarty został w 1955 roku. Przedstawia całokształt kultury materialnej regionu, budownictwo mieszkaniowe z wyposażeniem wnętrz, budownictwo związane z gospodarką rolno-hodowlaną, lamus, piwnice do przechowywania płodów, pasieki z ulami, tartak, folusz, kuźnię i olejarnię. Współzałożycielką i pierwszą dyrektorką Parku była Wanda Jostowa. Oprócz ekspozycji stalej na terenie Muzeum organizowane są wystawy czasowe, imprezy i konkursy poświęcone sztuce ludowej i obrzędowości. Park Etnograficzny współpracuje z twórcami ludowymi, gawędziarzami, poetami zespołami regionalnymi. Urządzane są różne imprezy folklorystyczne, m.in. Orawskie posady, Święto borówki, oraz różne zajęcia edukacyjne dla dzieci i młodzieży, których celem jest propagowanie rodzimego folkloru i sztuki ludowej. Od 1997 roku pod patronatem Muzeum ukazuje się czasopismo regionalne – „Rocznik Orawski”, w którym publikowane są prace dotyczące historii regionu, miejscowego folkloru, sztuki ludowej, badań terenowych oraz działalności Muzeum¹³.

Amatorski Zespół Teatralny im. Józefa Pitoraka w Bukowinie Tatrzańskiej (2010) – założony został w 1923 roku, z inicjatywy miejscowych nauczycieli Michaliny (Stożek) Ćwiżewicz i Franciszka Ćwiżewicza. W okresie dwudziestolecia międzywojennego działał pod patronatem Stowarzyszenia Teatrów i Chórów Włościańskich, które powstało w 1907 roku we Lwowie. W okresie międzywojennym Teatr i Chór były jedną grupą teatralno-taneczno-śpiewaczą, której przygrywała kapela góralska. Wystawiano głównie sztuki o tematyce wiejskiej, których autorami byli piewcy Podhala. Po drugiej wojnie światowej placówka wznowiła działalność, w 1957 roku opiekę nad teatrem objął Józef Pitorak i był to okres bardzo pomyślny dla teatru. Wystawiana sztuka *Zatrąceniec*, została nagrodzona przez Zarząd Główny Społecznego Komitetu Przeciwalkoholowego i sfilmowana przez Adama Hanuszkiewicza. W roku 1972 Zespół Teatralny otrzymał Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki II stopnia¹⁴. Ponad 90-letnia działalność tej placówki, budzi

¹² B. Zagórna-Tężycka (B.Z.-T.), *Związek Podhalań Zarząd Główny w Ludźmierzu* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 149; B. Królczyk-Kurdaś, *O powstaniu Związku Podhalań*, „Małopolska”, R. 8: 2006, s. 205–217.

¹³ E. Moniak (E.M.), *Muzeum Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 150–151; W. Jostowa, *Kultura regionalna Orawy a Orawski Park Etnograficzny w Zubrzycy Górnej*, „Rocznik Podhalański”, T. 4: 1987, s. 237–339.

¹⁴ S. Galica-Górkiewicz, *Bukowina Tatrzańska...*, s. 136–141; K. Markiewicz,

do tej pory duże zainteresowanie a występy teatralne cieszą się niemałym powodzeniem i frekwencją o każdej porze roku.

ETNOGRAFOWIE – REGIONALIŚCI – ANIMATORZY KULTURY – POECI

Grupę ludzi docenionych przez Komisję, stanowią naukowcy, etnografowie i animatorzy kultury woj. małopolskiego. Osoby te związane są z krakowskimi i wojewódzkimi placówkami kultury oraz Polskim Towarzystwem Ludoznawczym. W ciągu swojej pracy zawodowej i społecznej wniosły duży wkład w rozwój i popularyzację kultury ludowej. W tej kategorii od 1974 roku, przyznano 23 nagrody, w tym 3 zbiorowe.

Michalina, Jadwiga i Zbigniew Ćwiżewiczowie z Bukowiny Tatrzańskiej (1974) – Michalina urodziła się w 1902 roku w Mszanie Dolnej. Po ukończeniu Seminarium Nauczycielskiego w Krakowie podjęła pracę w szkole podstawowej w Bukowinie Tatrzańskiej. Zaangażowana w pracę kulturalno-oświatową na rzecz miejscowej ludności, zajmowała się teatrem i chórem ucząc dzieci i młodzież szacunku do tradycji i kultury. Po drugiej wojnie światowej z mężem Franciszkiem i dziećmi, Jadwigą (ur. w 1931 roku w Krakowie) i Zbigniewem (ur. w 1927 roku w Krakowie), prowadziła działalność kulturalną w Wiejskim Domu Kultury w Bukowinie. W czasach stalinowskich napotykali na wiele trudności. W drugiej połowie lat sześćdziesiątych XX wieku byli inicjatorami pomysłu organizowania imprezy kulturalnej pt. Sabałowe Bajania. Za zasługi w pracy zawodowej i społecznej Michalina Ćwiżewiczowa odznaczona została m.in. Złotym Krzyżem Zasługi i Krzyżem Kawalerskim Odrodzenia Polski. Zmarła w 1989 roku, pochowana została na cmentarzu w Bukowinie Tatrzańskiej¹⁵. Zbigniew Ćwiżewicz, członek Związku Podhalan, miłośnik góralszczyzny, zginął tragicznie w wypadku samochodowym w 2001 roku. Jadwiga mieszka w Krakowie.

Profesor Roman Reinfuss, etnograf, wybitny znawca i popularyzator kultury ludowej (1975) – urodził się w 1910 roku w Przeworsku. Uczęszczał do gimnazjum w Tarnowie. W 1931 roku poznał wielkiego pasjonata kultury ludowej – Seweryna Udzięłę, który wywarł znaczny wpływ na jego dalszą edukację i życie zawodowe. W latach 1945–1949 organizował Katedrę Etnografii na Uniwersytecie Wrocławskim. W latach

XXXV edycja Ogólnopolskiej Nagrody im. Oskara Kolberga, „Twórczość Ludowa”, 2010, nr 3/4, s. 70.

¹⁵ S. Galica-Górkiewicz, *Bukowina Tatrzańska...*, s. 198–200; A. Błachowski (AB), *Michalina, Jadwiga i Zbigniew Ćwiżewiczowie* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 179.

1948–1952 był redaktorem naczelnym czasopisma „Polska Sztuka Ludowa”, a w latach następnych członkiem rady redakcyjnej. Prowadzona przez niego Sekcja Zdobnictwa i Budownictwa znalazła siedzibę w jego mieszkaniu w Krakowie. Stworzył program badawczy sekcji oraz ustalił metody jej działania. Jego oryginalną metodą pracy było wykonanie wszechstronnej dokumentacji (fotografia, rysunek, opis, wywiad) wszystkich dziedzin i przejawów ludowej plastyki tradycyjnej na terenie całego kraju. Odrębną sferą działalności prof. Reinfussa była praca pedagogiczno-dydaktyczna. Przez wiele lat wykładał w Uniwersytecie Jagiellońskim i Akademii Sztuk Pięknych w Krakowie. W latach 1957–1967 reaktywował i prowadził Katedrę Etnografii na Uniwersytecie Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie. Wykształcił wielu etnografów, sumiennie pracujących nad problematyką polskiej kultury ludowej¹⁶. Dorobek prof. Romana Reinfussa jest ogromny. Prace naukowe, książki i artykuły stanowią niewymierną wartość dla współcześnie żyjących i pracujących etnografów, pracowników muzeów, regionalistów i ludzi związanych pośrednio lub bezpośrednio z kulturą ludową. Profesor przewodniczył przez wiele lat różnorodnym komisjom artystycznym na festiwalach i przeglądach, oceniając wystawy twórców ludowych, występy kapel, grup śpiewaczych, i zespołów regionalnych. Był człowiekiem, którego działalność odznaczała się wyjątkową konsekwencją i nader rzadko spotykaną autodyscypliną¹⁷. Roman Reinfuss uczestniczył w pracach wielu stowarzyszeń naukowych, był m.in. członkiem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Polskiego Towarzystwa Tatrzańskiego, członkiem Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego, Komisji do Badania Kultury Ludowej w Karpatach, Komitetu Etnologicznego PAN, przewodniczącym Rady Naukowej Instytutu Architektury Politechniki Krakowskiej. Nagrodzony licznymi nagrodami i odznaczeniami: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski (1964), Krzyżem Oficerskim Orderu Odrodzenia Polski (1970), Orderem Sztandaru Pracy (II klasy 1986), Odznaką „Zasłużony dla Edukacji Narodowej” (1984), Nagrodą Miasta Krakowa (1983), Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” i innych. Zmarł w 1998 roku i został pochowany na cmentarzu Rakowickim w Krakowie¹⁸.

¹⁶ Tenże, *Roman Reinfuss* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 202–203.

¹⁷ E. F r y ś - P i e t r a s z k o w a, *Roman Marian Reinfuss* [w:] *Etnografowie i ludoznawcy polscy*, T. 1, Kraków, 2002, s. 249–252.

¹⁸ A. J a c k o w s k i, *Roman Reinfuss i sztuka ludowa*, „Polska Sztuka Ludowa”, T. 34: 1980, z. 3/4, s. 131–135; K. R e i n f u s s - J a n u s z, *Mój Ojciec – Roman Reinfuss*, „Twórczość Ludowa”, 2011, nr 1–4, s. 9–12. Numer zawiera kilka prac poświęconych prof. R. Reinfussowi, autorstwa J. Kamockiego, J. Adamowskiego i G. Miliszkiewicza, s. 13–22. Uchwałą Sejmiku Województwa Małopolskiego (2010), ustanowiona została Nagroda im. Romana Reinfussa, przyznawana za wybitne i szczególne osiągnięcia w dziedzinie zachowania lokalnej tożsamości kulturowej w Małopolsce.

Zofia i Stanisław Chrzastowski, animatorzy kultury z Podegrodzia, pow. nowosądecki (1976) – Zofia urodziła się w 1905 roku w Duninowie Nowym koło Płocka, nauczycielka Żeńskiej Szkoły Rolniczej w Podegrodziu. Stanisław urodzony w 1911 roku w Drohobyczu, instruktor w Małopolskim Towarzystwie Rolniczym, po II wojnie agronom w Powiatowym Biurze Rolnym. Od 1958 roku pracownik biblioteki w Podegrodziu. Oboje państwo Chrzastowski przez całe życie, oprócz pracy zawodowej zajmowali się szeroko zakrojoną działalnością, mającą na celu umacnianie i zachowanie tradycji Lachów Sądeckich. Zofia była współzałożycielką w 1937 roku Zespołu Regionalnego „Podegrodzie”. Drogą zakupów, wymiany i darów stworzyli Chrzastowski kolekcję etnograficzną, dokumentującą kulturę materialną Lachów Sądeckich. Dodatkową zasługą Chrzastowskich było stworzenie biblioteki regionalnej, kompletowanie wycinków prasowych na temat regionu i prowadzenie kroniki utrwalającej ważniejsze wydarzenia w Podegrodziu i okolicy¹⁹. W roku 1981 małżeństwo Chrzastowskich przekazało swoje zbiory Muzeum Okręgowemu w Nowym Sączu, z zastrzeżeniem, że pozostaną one na miejscu. Zofia zmarła w 1982 roku w Nowym Sączu, Stanisław w 1997 roku w Krakowie. Pochowani zostali na cmentarzu w Podegrodziu. Placówka, w której znalazły miejsce zbiory etnograficzne od 1991 roku nosi nazwę Muzeum Lachów Sądeckich im. Zofii i Stanisława Chrzastowskich w Podegrodziu.

Ks. Edward Nitka, animator twórczości ludowej z Paszyna, pow. nowosądecki (1978) – urodził się w 1919 roku Ropicy Dolnej pow. gorlicki. W 1957 roku mianowany został proboszczem w Paszynie. Po upływie kilku lat zainteresował upośledzonych miejscowych parafian plastyką ludową i stworzył parafialny ośrodek twórców ludowych, który z każdym rokiem dynamicznie się rozwijał. Owa twórczość malarsko-rzeźbiarska ludzi wykluczonych społecznie, stała się doskonałą formą terapii, była okazją do dodatkowego zarobku, przyczyniała się również do pogłębiania wiedzy religijnej wśród dzieci i młodzieży. Znaczna część rzeźb i malowanych na szkle obrazów przedstawiała sceny ze Starego i Nowego Testamentu, wizerunki świętych i błogosławionych. Pierwszy znaczący sukces ze swoimi niepełnosprawnymi podopiecznymi odniósł ks. Nitka w 1972 roku. W latach następnych zainteresował się paszyńskim ośrodkiem Instytut Sztuki PAN i red. naczelny kwartalnika „Polska Sztuka Ludowa” – Aleksander Jackowski. Poszerzyły się wówczas możliwości udziału twórców z Paszyna w polskich i zagranicznych wystawach, m.in. w Berlinie, Genewie i Londynie. Ks. Edward Nitka stworzył także pisemną dokumentację ginących obrzędów i zwyczajów

¹⁹ A. B ł a c h o w s k i (AB), *Zofia i Stanisław Chrzastowski [w:] Oskary..., [Cz. 1], s. 178; M. K r o c h, Kolekcja Zofii i Stanisława Chrzastowskich oraz jej znaczenie dla wsi Podegrodzie, „Polska Sztuka Ludowa”, T. 29: 1975, nr 1/2, s. 41–50.*

wsii sądeckiej. Zmarł w 1981 roku w Nowym Sączu, pochowany został w Paszynie. W 1994 roku staraniem jego następcy, ks. Stanisława Janasa otwarto Ośrodek Sztuki Ludowej im. ks. Edwarda Nitki w Paszynie²⁰.

Zofia Żytkowicz, nauczycielka, działaczka społeczna, animator kultury z Nowego Sącza (1979) – urodziła się w 1910 roku w Tworkowej koło Brzeska. Ukończyła Seminarium Nauczycielskie i kurs oświatowo-teatralny. Organizowała społecznie harcerskie zespoły dziecięce, będąc ich kierowniczką i reżyserem. W czasie II wojny światowej działała w konspiracji jako łączniczka ZWZ AK. Po odzyskaniu niepodległości podjęła współpracę z inspektorem szkolnym Mieczysławem Wieczorkiem i nauczycielem Edwardem Fydą organizując życie kulturalne w Nowym Sączu i okolicy. Podczas Zlotu Powiatowych Zespołów świetlicowych w czerwcu 1947 roku przygotowała występ „Zespołu Zuchów”, z Nowego Sącza, gdzie zaprezentowany został przez dzieci taniec „zbójnicki” i „zwyrwany” z przyspiewkami. Od 1958 roku pracowała w Szkole Podstawowej nr 13 im. Bolesława Chrobrego, była nauczycielką głęboko zaangażowaną w pracę społeczną z dziećmi i młodzieżą. Przez wiele lat opracowywała widowiska na różne okazje, w których folklor muzyczny i taneczny Sądecki stanowił główny repertuar. Była także współzałożycielką i choreografem Regionalnego Zespołu Pieśni i Tańca „Lachy”²¹ oraz instruktorką w Młodzieżowym Domu Kultury w Nowym Sączu. Zmarła w 1984 roku, pochowana została na cmentarzu komunalnym w Nowym Sączu.

Zdzisław Szewczyk, kustosz Muzeum Etnograficznego w Krakowie (1981) – urodził się w 1918 roku w Krakowie. W 1945 roku wziął udział w pierwszym powojennym konkursie szopek krakowskich i uzyskał jedną z nagród. Namówiony wówczas przez Romana Reinfussa, rozpoczął studia etnograficzne na UJ pod kierunkiem K. Moszyńskiego. Tytuł magistra uzyskał na podstawie pracy pt. *Opisowy zarys ludowej odzieży szczyrzyckiej w dolinie rzeki Stradomki*. Już podczas studiów rozpoczął pracę w Muzeum Etnograficznym w Krakowie i prowadził liczne badania terenowe. Zdzisław Szewczyk był jednym z autorów scenariuszy, stałych ekspozycji w Muzeum. Współorganizował też kilka muzeów na terenie woj. małopolskiego: Muzeum (skansen) w Nowym Sączu, Muzeum w Starym Sączu (Dom na Dołkach), Muzeum w Rabce i inne. Był członkiem jury w konkursach

²⁰ A. K r o c h, *Edward Nitka (1919–1981)* [w:] *Etnografowie i ludoznawcy*, T. 1, s. 220–221; W. S m o l e Ń, *Ks. Edward Nitka współtwórca nowej sztuki ludowej w Paszynie*, „Currenda”, 1982, nr 9–12, s. 258–267.

²¹ (Red), *Zofia Żytkowicz* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 218; Program Zlotu Zespołów Świetlicowych w Nowym Sączu – czerwiec 1947 r. s. 3, (w posiadaniu autorki); *Trzynastka*, „Gazeta Chrobrego”, 2008, s. 4 (wyd. jubileuszowe).

i festiwalach: Konkurs Szopek Krakowskich, Żywieckie gody, Malowana chata w Zalipiu, Biennale Lalek Regionalnych w Krakowie, Wianek Krakowski, Sabałowe Bajania, w Bukowinie, Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym i innych. Prowadził wykłady z kostiumologii w Podyplomowym Studium Muzeologicznym i na kursach dla kierowników świetlic i zespołów regionalnych. Tworzył projekty strojów ludowych w oparciu o dokumentację. Opublikował szereg artykułów o strojach ludowych Polski południowej. Jest autorem publikacji książkowej pt. *Strój Lachów szczyrzyckich*, wydanej w serii *Atlas Polskich Strojów Ludowych*, przez Polskie Towarzystwo Ludoznawcze. Odznaczony został: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką „Za Pracę Społeczną dla Miasta Krakowa”, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, Odznaczeniem „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej”. Był honorowym członkiem CIOFF²². Zmarł w 2004 roku w Krakowie, pochowany został na cmentarzu Rakowickim.

Jan Pluciński, nauczyciel, regionalista, animator kultury ze Spisza, pow. nowotarski (1981) – urodził się w 1897 roku w Jurgowie, pow. Nowy Targ. W dwudziestoleciu międzywojennym pracował jako nauczyciel, udzielał się w ruchu regionalnym, publikując artykuły (gwarą), pod pseudonimem „cuły”, m.in. w „Gazecie Podhala” i „Orlim Locie”. Po przejściu na emeryturę (1967) przeniósł się do Nowego Targu i rozpoczął współpracę z Muzeum Tatrzańskim w Zakopanem. Prowadził badania nad kulturą regionu, z ramienia Instytutu Historii i Kultury Materialnej PAN. Inwentaryzował zabytki budownictwa mieszkalnego i gospodarczego południowej części Podhala. Oprócz prac nad ochroną zabytków, kierował powiatowym Szkolnym Ośrodkiem Krajoznawczym w Nowym Targu, publikował opowiadania o tematyce góralskiej w czasopismach regionalnych. Poświęcał się również pracy społeczno-kulturalnej na Spiszu. Jest autorem scenariuszy wielu widowisk obrzędowych wykorzystanych w programach przez spiskie zespoły folklorystyczne: *Wesele spiskie*, *Prządki*, *Młodzionkowie*, *Prucki*, *Praca koło lnu*, *Ogrywanie maji*, *Chochotowska legenda*. Jan Pluciński za swoją pracę uhonorowany został wieloma odznaczeniami: Złotym Krzyżem Zasługi, Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem Komisji Edukacji Narodowej oraz szeregiem odznaczeń PTTK. Zmarł w Nowym Targu 1982 roku i tam został pochowany²³.

²² J. K a m o c k i, *Zdzisław Michał Szewczyk (1918–2004)* [w:] *Etnografowie...*, T. 2, s. 310–312; M. Z a c h o r o w s k a, *Zdzisław Szewczyk (1918–2004)*, „Lud”, T. 88: 2004, s. 417–419.

²³ W. J o s t o w a, *Jan Pluciński (1897–1982)*, „Rocznik Podhalański”, T. 4: 1987, s. 261–263; *Pluciński Jan* [w:] *Wielka encyklopedia tatrzańska*, s. 923–924; J. P l u c i ń s k a - P i k s a, J. K a m o c k i, *Jan Pluciński (1897–1982)* [w:] *Etnografowie...*, T. 1, s. 236–237.

Barbara Peszat-Królikowska, etnograf, dziennikarka radiowa z Krakowa (1983) – urodziła się 1924 roku w Kętach. Ukończyła muzykologię na Uniwersytecie Jagiellońskim pod kierunkiem doc. Włodzimierza Poźniaka. W roku 1952 otrzymała dyplom i podjęła pracę w redakcji muzycznej Krakowskiej Rozgłośni Polskiego Radia, w Dziale Folkloru. Docierała z ekipą radiową w różne rejony Małopolski, utrwalając na taśmie grających wiejskich muzykantów, grupy śpiewacze, gawędziarzy i zespoły regionalne. Zebrany przez nią materiał emitowany był na antenie radiowej w kilku cyklicznych audycjach: *Kiermasz pod kogutkiem*, *Wieś tańczy i śpiewa*, *Amatorskie zespoły przed mikrofonem* i innych. Po przejściu na emeryturę zrealizowała (jako scenarzystka) wspólnie z Ireną Wolen ponad 40 filmów o tematyce folklorystycznej, które emitowane były na antenie Telewizji Kraków oraz w TVP Polonia w cyklu *Obrzędy i zwyczaje*. Barbara Peszat-Królikowska przez wiele lat zasiadała w komisjach na przeglądach i festiwalach, oceniając występy muzyków, kapel i zespołów regionalnych. Była członkiem Towarzystwa Przyjaciół Orawy, Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Stowarzyszenia Twórców Ludowych oraz honorowym członkiem Związku Podhalan. Odznaczona została m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Srebrną i Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Zakopanego”, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Gminy Bukowina Tatrzańska”. Zmarła w 2005 roku w Krakowie, pochowana została na cmentarzu w Batowicach²⁴.

Helena Średniawa, Muzeum Tatrzańskie w Zakopanem (1984) – urodziła się w 1917 roku w Radomyślu nad Sanem. Ukończyła historię sztuki na Uniwersytecie we Wrocławiu. W 1955 roku osiadła w Zakopanem, podejmując pracę w Muzeum Tatrzańskim, gdzie pracowała do 1982 roku. Od początku pracy zawodowej żywo interesowała się autentyczną twórczością ludową, podejmowała badania w terenie poszerzając kontakty z twórcami ludowymi. W 1968 roku zorganizowała wielki konkurs malarstwa na szkłe, który przyczynił się do rozkwitu malarstwa ludowego. Organizowane przez nią kursy i pokazy upowszechniające rzeźbę ludową i malarstwo na szkłe w regionie podhalańskim, przyczyniły się do zainteresowania tą dziedziną sztuki wielu turystów i wczasowiczów przebywających w Zakopanem. Pod patronatem „Cepelii” udało jej się stworzyć kilkanaście Regionalnych Izb Twórczych. Jest autorką szeregu publikacji dotyczących malarstwa na szkłe, rzeźby w drewnie, wyrobów ze skóry, ogłoszonych w czasopismach „Polska Sztuka Ludowa” i „Rocznik Podhalański”. Helena Średniawa zapisała się

²⁴ J. Królikowski, *Redaktor Barbary Peszat-Królikowskiej szlak ku wiecznym posiadom*, „Na Spiszu”, 2009, nr 3, s. 46–48; K. Reinfuss-Janusz, *Barbara Peszat-Królikowska 1924–2005*, „Lud”, T. 89: 2005, s. 400.

w działalności muzealniczej jako osoba niezwykle sumienna, pracowita i konsekwentna, stawiająca pomost pomiędzy tradycją a współczesnością. Odznaczona została: Odznaką „Za Zasługi dla Zakopanego”, Odznaką „Za Zasługi dla Województwa Nowosądeckiego”, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”²⁵. Zmarła w 2002 roku, w Zakopanem, i tam została pochowana.

Aleksandra Szurmiak-Bogucka, etnomuzykolog z Krakowa (1985) – urodziła się w 1928 roku w Nowym Sączu. Jej stryj Mieczysław Szurmiak, był w latach 1932–1939 znanym powszechnie animatorem ludowej kultury sądeckiej. W roku 1953 ukończyła studia muzykologiczne na Uniwersytecie Jagiellońskim, których uwieńczeniem była praca mgr pt. *Monografia muzyczna wsi Ochotnica w powiecie nowotarskim*. Pracę zawodową rozpoczęła w 1954 roku w Instytucie Sztuki PAN w sekcji Badań Muzyki Ludowej, pod kierunkiem Jadwigi i Mariana Sobieskich. Wyspecjalizowała się w muzyce podhalańskiej. Opracowała część muzyczną w zbiorowej publikacji *Antologia – pieśni Podhala*, wydanej przez Polskie Wydawnictwo Muzyczne (1957 i 1971). Od 1965 roku przez ponad 30 lat pracowała w Polskim Wydawnictwie Muzycznym w Krakowie. W 1985 roku pełniła funkcję redaktora serii *Obrzędy i zwyczaje ludowe*, wykonując liczne dokumentacje fotograficzne i muzyczne w terenie. Jest współautorką haseł w leksykonie pt. *Taniec w polskiej tradycji*, wydany w 2006 roku pod red. Grażyny Dąbrowskiej. W latach 1982–1984, prowadziła zajęcia w Katedrze Etnografii Uniwersytetu Jagiellońskiego z zakresu folkloru muzycznego. W latach 1985–1992 była wykładowcą z zakresu muzycznego folkloru górskich regionów Polski na I i II Studium Folklorystycznym w Nowym Sączu, zorganizowanym przez Wojewódzki Ośrodek Kultury.

Aleksandra Bogucka i jej mąż Kazimierz (choreograf) byli głównymi współzałożycielami i instruktorami Zespołu Regionalnego „Podhale” w Nowym Targu (1955), obejmującego wówczas cztery grupy góralskie regionu Tatrzańskiego, Orawy, Podhala, Spisza i Pienin. Aleksandra Bogucka jest członkiem wielu komisji artystycznych, oceniających popisy kapel, występy zespołów regionalnych podczas krajowych i zagranicznych festiwali i przeglądów folklorystycznych: Festiwal Górali Polskich w Żywcu, Sabalowe Bajania w Bukowinie, Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem, Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym, Krakowski Konkurs Kapel w Niepołomicach, Festiwal Zespołów Regionalnych „Limanowska Słaza” w Limanowej, Konkurs Kapel

²⁵ A. B ł a c h o w s k i (AB), *Helena Średniawa [w:] Oskary..., [Cz. 1], s. 210; B. S a n k u n a s, Helena Średniawa (1917–2002), „Rocznik Podhalański”, T. 9: 2003, s. 291–300.*

Podhalańskich w Nowym Targu, Międzynarodowy Festiwal Folkloru Karpat w Trzcinicy koło Jasła, Międzynarodowy Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych Święto Dzieci Gór w Nowym Sączu i innych. Aleksandra Szurmiak-Bogucka uhonorowana została za pracę licznymi nagrodami i odznaczeniami. Do najbardziej prestiżowych należą: Złota Tarcza Herbowa miasta Nowego Sącza (1972), Dyplom Honorowy Ministra Kultury i Sztuki (1980), Złoty Krzyż Zasługi (1987), Nagroda I stopnia im. Jędrzeja Cierniaka (1987), Nagroda Miasta Krakowa (1989), Medal „50-lecia „Cepelia” (1999)²⁶. Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2008), Odznaka Honorowa „Zasłużony dla Ziemi Sądeckiej” (2011).

Janina Kalicińska, choreograf, popularyzator kultury ludowej z Krakowa (1992) – urodziła się w 1920 roku w Wierzchosławicach. Od 1948 roku zamieszkała w Krakowie, gdzie rozpoczęła pracę jako nauczycielka zajęć teatralno-tanecznych, współpracując z Krakowskim Domem Kultury. W międzyczasie ukończyła studia choreograficzne. W połowie lat sześćdziesiątych (XX wieku), zaczęła opracowywać własne układy taneczne dla zespołów regionalnych kultywujących folklor Krakowiaków Wschodnich. J. Kalicińska należy dzisiaj do wybitnych choreografów, przygotowywała układy taneczne dla widowisk regionalnych (wojewódzkich i centralnych dożynek, Święta Kwitnącej Jabłoni w Łącku), w których brało udział jednocześnie kilka dużych zespołów regionalnych. Była wykładowcą na Studium Folklorystycznym w Nowym Sączu i Poznaniu. Jest członkiem polskiej sekcji CIOFF, przygotowała dla Zespołu Regionalnego „Mogilanie”, układy choreograficzne do znacznej ilości widowisk folklorystycznych. Współpracuje również z Zespołem Regionalnym „Krakowiacy Ziemi Brzeskiej”²⁷. Janina Kalicińska przez szereg lat była członkiem wielu komisji artystycznych na przeglądach i festiwalach: Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, Karpacki Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych w Rabce, Międzynarodowy Festiwal – Święto Dzieci Gór w Nowym Sączu, Krakowski Wianek w Szczurowej, Festiwal Kultury Pogórzańskiej w Ryglicach i innych. Odznaczona została: Złotym Krzyżem Zasługi (1955), Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej” (1971), Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” (1972), Nagrodą Ministra Kultury i Sztuki (1998), Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2008)²⁸. Do 90. roku życia uczestniczyła czynnie w działalności folklorystycznej. Obecnie, ze względu na wiek, jej działalność jest ograniczona.

²⁶ A. B ł a c h o w s k i. *Aleksandra Bogucka* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 173–174; M. W o j t a s, *Aleksandra Szurmiak-Bogucka, etnomuzykolog, redaktor*, „Biuletyn Polskiego Towarzystwa Etnochoreologicznego”, 2000/2001, nr 11/12, s. 106–109.

²⁷ (Red), *Janina Kalicińska* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 186.

²⁸ Informacje uzyskane w Małopolskim Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu.

Wanda Czubernatowa, poetka i publicystka z Raby Wyżnej, pow. nowotarski (1996) – urodziła się w 1937 roku w Rabie Wyżnej. Autorka felietonów, gawęd i utworów poetyckich opublikowanych m.in. w „Dzienniku Polskim”, „Tygodniku Kulturalnym”, „Wieściach”, „Tygodniku Podhalańskim”, „Gazecie Wyborczej”. Jest autorką wielu publikacji książkowych, do najbardziej poczytnych należą: *Dziadkowe kiyrpce* (antologia wierszy gwarowych dla dzieci), *Ugwarzanie w cornyj izbie*, *Wieści ze słuchanicy* (korespondencja z ks. prof. J. Tischnerem), *Wiersze kuchenne*, *Kot niebieski*, *Wiersze wybrane*, *Góralski brzuch*, *Góralskie jadło na co dzień i od święta*. Wanda Czubernatowa i Jan Fudala (zm. w 2008 roku), zapoczątkowali organizowanie Święta Poezji Góralskiej w Rabie Wyżnej. Impreza organizowana co roku (od 36 lat), umożliwia poetom ludowym z rejonu Podhala, gmin sąsiednich i innych regionów wymienić doświadczenia i zaprezentować swoje wiersze. Wanda Czubernatowa współpracuje z kabaretem „Truteń” ze Skawy, pisząc scenariusze. Jej teksty tworzone na różne okazje, pełne góralskiego humoru i satyry budzą wielkie zainteresowanie. Dzięki temu Kabaret „Truteń” stał się popularnym w kraju i zagranicą, odwiedził wraz ze scenarzystką czterokrotnie Kanadę i Stany Zjednoczone. W towarzystwie gwiazd polskiej sceny, nagranych zostało kilkanaście występów Kabaretu na przeglądach ogólnopolskich. Czubernatowa za działalność uhonorowana została: Nagrodą im. Jana Pocka w Konkursie Literackim Stowarzyszenia Twórców Ludowych w Lublinie, Nagrodą Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz wieloma odznaczeniami regionalnymi. Jest członkiem Stowarzyszenia Twórców Ludowych²⁹.

Maria i Józef Staszlowie, regionaliści, działacze społeczni z Nowego Targu (1996) – Maria urodziła się 1939 roku. Była miłośniczką kultury góralskiej, honorowym członkiem Związku Podhalań Oddziału Nowy Targ. Współorganizowała i prowadziła zespoły: „Turlicki”, „Mali Śwarni”, „Maniowianie” i „Watra”. Odznaczona Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Województwa Nowosądeckiego”, Srebrną Odznaką „Za zasługi dla Nowego Targu”, Odznaką „Zasłużony dla Związku Podhalań”, ministerialną Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”³⁰. Zmarła w 2013 roku, pochowana została na cmentarzu w Nowym Targu.

Józef – urodził się 1933 roku, nauczyciel, muzyk, artysta lutnik, miłośnik kultury góralskiej, działacz społeczny. Autor publikacji w materiałach

²⁹ Informacje uzyskane w Gminnym Ośrodku Kultury w Rabie Wyżnej (dyr. Elżbieta Smółka); G. S t a c h u r a, *Wanda Czubernat nominowana do nagrody „Osobowość Ziemi Górskiej”*, „Wieści Rabańskie”, 2012, nr 2, s. 7; Korespondencja Wandy Czubernatowej z członkami redakcji „Twórczość Ludowa”, 1988, nr 1, s. 12–15.

³⁰ *Staszela Maria [w:] Podhalanie. Słownik biograficzny*, pod red. Elżbiety Chodurskiej, Zakopane 2005, s. 166.

konferencyjnych (m.in. Kongresy Regionalnych Towarzystw Kultury, Kongres Kultury Wsi, Kongres Kultury Polskiej 2000). Współautor Karty Regionalizmu Polskiego (Wrocław 1994). Publikował artykuły na temat regionalizmu w czasopismach: „Dziennik Polski”, „Gazeta Krakowska”, „Podhalanka” i „Podhalanin”. Jako artysta lutnik uczestniczył w wielu krajowych i międzynarodowych konkursach lutniczych. Przez dwie kadencje pełnił funkcję prezesa Zarządu Głównego Związku Podhalan (1979–1984), był również członkiem Krajowej Rady Regionalnych Towarzystw Kultury. Odznaczony został: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Medalem Komisji Edukacji Narodowej, Odznaką „Za Zasługi dla Związku Podhalan” w Polsce i USA, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” oraz Nagrodą im. Aleksandra Patkowskiego³¹.

Ewa Fryś-Pietraszkowa, pracownik naukowy Instytutu Sztuki PAN z Krakowa (1997) – urodziła się 1934 roku w Andrychowie. Ukończyła studia na Wydziale Historycznym UJ, w 1966 roku uzyskała stopień doktora na Wydziale Humanistycznym UMCS w Lublinie. Od 1955 roku prowadziła badania nad ludowym rzemiosłem artystycznym. Jest autorką cennych zbiorów dokumentalnych, opracowań i wydawnictw dotyczących sztuki i rękodzieła ludowego. Współpracowała z organizacjami i instytucjami kultury. Sprawowała nadzór merytoryczny nad przygotowaniem wielu obszernych konkursów i wystaw. Była członkiem licznych gremiów naukowych: Komisji Etnograficznej przy Oddziale PAN w Krakowie, Rady Naukowej Stowarzyszenia Twórców Ludowych, od 1953 roku należała do PTL, w Krakowskim Oddziale pełniła wiele funkcji. Wchodziła w skład komitetów redakcyjnych serii wydawniczych *Polskiego Atlasu Strojów Ludowych*, była współredaktorką (2 tomów) słownika *Etnografowie i ludoznawcy polscy. Sylwetki, szkice biograficzne*. Dorobek autorski E. Fryś-Pietraszkowej jest imponujący, wg wykazu z lat 1956–2001, liczy 111 pozycji. Została odznaczona m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej”³². Zmarła w lutym 2008 roku w Krakowie, pochowana została na cmentarzu w Andrychowie.

Janina Glanowska, folklorystka, animator kultury z Krakowa (1999) – urodziła się w 1934 roku w Krakowie. W latach 1958–1975 pracowała w Wydziale Kultury Wojewódzkiej Rady Narodowej w Krakowie i pełniła

³¹ Tamże, s. 165–166.

³² A. S p i s, Z. S z r o m b a - R y s o w a, *Ewa Hanna Fryś-Pietraszkowa* [w:] *Etnografowie...*, T. 3, s. 73–79; B. Z a g ó r n a - T ę ż y c k a, *Ewa Fryś-Pietraszkowa* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 127–128.

funkcję inspektora ds. twórczości ludowej i folkloru. Od 1975 roku do przejścia na emeryturę zatrudniona została w Urzędzie Miasta Krakowa. W pierwszym etapie pracy zawodowej współpracowała z instytucjami i organizacjami kultury na terenie województwa krakowskiego. Była współtwórcą prestiżowej inicjatywy kulturalnej jaką jest Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem. Dzięki zaangażowaniu Janiny Glanowskiej, przez wiele lat uczestniczące w festiwalu zagraniczne zespoły, mogły się zaprezentować na deskach scenicznych Myślenic i innych powiatów województwa. Współpracowała z instytucjami i organizacjami kulturalnymi w gminach i powiatach, inicjując wystawy twórców ludowych, konkursy i przeglądy (młodzieżowych i dziecięcych) zespołów regionalnych. Wspierała twórczość ludową, rozłaczała opiekę nad twórcami ludowymi współpracującymi z „Cepelią”. Przez kilkanaście lat uczestniczyła w komisjach konkursów Kwiaty Tokarni i Kwiaty Polskie, organizowanych w Myślenicach i w Żywcu, mających na celu popularyzację tradycyjnych ozdób bibułowych. Po przejściu na emeryturę pracowała społecznie. Była członkiem Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Odznaczona została: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, Nagrodą Ministra Kultury i Sztuki, Srebrnym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej”³³. Zmarła w 2011 roku. Pochowana została na cmentarzu w Przegini koło Krakowa.

Wanda Łomnicka-Dulak, poetka, regionalistka, z Piwnicznej, pow. nowosądecki (1999) – urodziła się 1956 roku w Nowym Sączu. Debiutowała w 1987 roku w sądeckim tygodniku „Dunajec”. Następne jej wiersze ukazywały się w czasopismach: „Gazeta Krakowska”, „Zielony Sztandar”, „Droga”, „Gość Niedzielny” i w kwartalniku „Twórczość Ludowa”. Pisze gwarą Górali Nadpopradzkich oraz językiem literackim. Jest autorką około 20 publikacji książkowych, w tym 10 tomików wierszy. Współpracuje z Zespołem Regionalnym „Dolina Popradu”, dla którego napisała 5 scenariuszy widowisk regionalnych. Od 1991 roku jest członkiem zespołu redakcyjnego miesięcznika „Znad Popradu”, gdzie w cyklu *Babskie gadanie* zamieszczała swoje felietony. Należy do wielu organizacji i stowarzyszeń: Związku Literatów Polskich, Stowarzyszenia Twórców Ludowych, Towarzystwa Miłośników Piwnicznej, Grupy Literackiej „Sądeckczyzna” i innych. Uczestniczyła w kilkudziesięciu konkursach poetyckich, zdobywając liczne wysokie nagrody³⁴. Występowała w audycjach radiowych: *Jeziorany*,

³³ Taż, *Janina Glanowska* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 129; J. K o c z w a r a, *Wspomnienie o Janinie Glanowskiej*, „Gazeta Myślenicka”, 2011, nr 46, s. 3.

³⁴ Materiały biograficzne dotyczące poetki Wandy Łomnickiej-Dulak, udostępnione przez Janinę Kwiek-Osiowską z Krakowa, przygotowane do publikacji; K. S m y k,

*Kiermasz pod kogutkiem, Cztery pory roku, Wszystko jest poezją, Wiersze religijne poetów ludowych*³⁵. W swojej twórczości poetyckiej przekazuje treści pełne uwielbienia dla Papieża Jana Pawła II. Napisała kilka tekstów do piosenek (*Krakowiak sądecki*), śpiewanych w czasie pobytu Ojca Świętego w Starym Sączu (1999). Za działalność poetycką i publicystyczną otrzymała wiele nagród, dyplomów i wyróżnień. Do najważniejszych należą: Nagroda im. Jędrzeja Cierniaka, Odznaka „Zasłużony Działacz Kultury”, Złote Jabłko Sądeckie, Odznaka „Zasłużony dla Ziemi Sądeckiej” oraz nagroda w Konkursie im. ks. prof. Bolesława Kumora, w kategorii – sądecki autor (2013).

Michalina Wojtas, animator kultury z Nowego Sącza (2001) – urodziła się 29 września 1937 w Tuchowie. Ukończyła AWF w Krakowie, kilka kursów instruktorskich tańca ludowego. Od młodości związana jest z Nowym Sączem. W roku 1964 została członkiem Zespołu Regionalnego „Sądeczanie”, gdzie przez 10 lat pracowała jako choreograf. W latach 1977–1989 pełniła rolę instruktora tańców sądeckich w Zespole Pieśni i Tańca „Lachy”. W latach 1985–1992 kierowała społecznie dwoma edycjami trzyletniego Studium Folklorystycznego, które organizowane były przez Wojewódzki Ośrodek Kultury w Nowym Sączu. Wykładała także na Polonijnym Studium Choreograficznym w Lublinie. Jej praca na rzecz kultury ludowej była wysoko oceniana, ponieważ zespoły regionalne, z którymi była związana odnosiły znaczne sukcesy na przeglądach i festiwalach³⁶. Jest osobą niezwykle cenioną i szanowaną w środowisku ludzi kultury ludowej. Michalina Wojtas jest autorką i współautorką szeregu publikacji dotyczących muzyki i folkloru tanecznego Małopolski. Od wielu lat zasiada w Komisjach Artystycznych oceniających występy muzyków, ludowe zespoły regionalne na przeglądach i festiwalach. Do najbardziej prestiżowych należą: Międzynarodowy Festiwal Folklorystyczny w Zielonej Górze, Karpacki Festiwal Dziecięcych Zespołów Regionalnych w Rabce, Międzynarodowe Spotkania Folklorystyczne w Wiśle w ramach Tygodnia Kultury Beskidzkiej, Festiwal Folklorystyczny „Limanowska Słaza” w Limanowej. Za działalność otrzymała szereg dyplomów i odznaczeń. Do najbardziej cennych należą: Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Złoty Krzyż Zasługi, Srebrna Tarcza Herbowa Nowego Sącza, Srebrna Odznaka Honorowa Towarzystwa Polonia, Medal Komisji

Modlitewnik Wandy Łomnickiej-Dulak, „Twórczość Ludowa”, 2000, nr 2, s. 47–48 (analiza twórczości poetki); W. K u d y b a, *Beskidzka Arkadia*, „Znad Popradu”, 2013, nr 1, s. 20–21, (o twórczości poetyckiej w Piwnicznej).

³⁵ B. Z a g ó r n a - T ę ż y c k a (B.Z.-T.), *Wanda Łomnicka-Dulak* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 55; Informacje uzyskane od poetki w 2014 roku.

³⁶ A. M a z e w s k a (A.M.), *Michalina Wojtas* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 141; *Michalina Wojtas* [w:] *Encyklopedia Sądecka*, s. 425.

Edukacji Narodowej, Odznaka „Zasłużony Działacz Kultury”³⁷. W lutym 2014 roku otrzymała medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

Helena Chłopek (Świtałówna), poetka ludowa z Chrzanowa (2001) – urodziła się 1917 roku w Rozalinie koło Częstochowy. Pierwsze jej wiersze powstały w okresie XX-lecia międzywojennego. Po II wojnie światowej zamieszkała w Chrzanowie. Pełny rozkwit jej twórczości nastąpił na początku lat siedemdziesiątych XX wieku, kiedy związała się z Grupą Literacką „Gronie” z Żywca. Utwory poetyckie Heleny Chłopek ukazywały się w wielu czasopismach: „Karta Groni”, „Zielony Sztandar”, „Gość Niedzielny”, „Nowa Wieś”, „Przewodnik Katolicki”, „Gromada”, „Tygodnik Powszechny”. W twórczości poetki znajdujemy wyraziste „obrazki” z życia wiejskiego społeczeństwa, którego bytowanie odmierza cykl naturalny i kalendarz liturgiczny. Pisze w nich o sprawach codziennych, bliskich każdemu, kto funkcjonuje według wartości ewangelicznych. Nie brak również w twórczości pięknych opisów przyrody i głębokich rozważań nad przemijaniem życia w szerokim tego słowa znaczeniu. Znaczna część wierszy opublikowana została w indywidualnych tomikach: *Z rozalińskich łąków* (1980), *Okruchy* (1989), *Za miastem* (1996), *Pójdę tam* (2005). Helena Chłopek uczestniczyła w wielu ogólnopolskich i regionalnych konkursach literackich, zdobywając liczne nagrody i wyróżnienia³⁸. Zmarła w 2007 roku w Chrzanowie.

Krystyna Kwaśniewicz, etnograf, muzeolog z Krakowa (2006) – urodziła się 1935 roku w Sosnowcu. Po ukończeniu studiów etnograficznych rozpoczęła pracę w Instytucie Archeologii i Etnografii PAN – Pracowni Karpackiej w Krakowie. W połowie lat 70. XX wieku obroniła pracę doktorską dotyczącą zwyczajów ludowych w Karpatach. Wyniki swoich aktywnych badań prowadzonych z ramienia PAN i Katedry Etnografii Słowian UJ, prezentowała na konferencjach naukowych w kraju i za granicą. Jest autorką ponad 50 obszernych publikacji w czasopismach etnograficznych, m.in. „Lud” i „Etnografia Polska”, z których kilka przetłumaczonych zostało na języki obce. Z publikacji książkowych na uwagę zasługują: *Zwyczajne doroczne polskich górali karpackich* – wyd. przez Wojewódzki Ośrodek Kultury w Bielsku-Białej w 1998 roku, *Zwyczajne doroczne górali podhalańskich wczoraj i dziś* – Nowy Sącz 1996, *Wesele spiskie* (oprac. wg sztuki teatralnej Jana Plucińskiego) – Kraków 1987. W drugiej połowie lat siedemdziesiątych XX wieku rozpoczęła pracę w komisjach artystycznych oceniając występy i konkursy regionalne: *Żywieckie Gody*, *Sabałowe Bajania*, *Góralski Karnawał*

³⁷ Informacje uzyskane w Małopolskim Centrum Kultury „Sokół” w Nowym Sączu, w 2013 roku.

³⁸ (Red), *Helena Chłopek, poetka ludowa z Chrzanowa* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 18.

w Bukowinie, Festiwal Folkloru Górali Polskich w Żywcu, Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, Tydzień Kultury Beskidzkiej. Po przejściu na emeryturę, przez wiele lat uczestniczyła jako juror i ekspert w wielu przedsięwzięciach folklorystycznych. Po roku 2010 wycofała się z działalności ze względów zdrowotnych. Jest m.in. członkiem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego, Towarzystwa Przyjaciół Orawy, działa także w Komisji Etnograficznej PAN³⁹.

Władysław Szepelak, poeta z Bielanki, pow. nowotarski (2006) – urodził się w 1924 roku w Zakopanem. Pochodził z rodziny chłopskiej, podczas II wojny światowej należał do ZWZ, aresztowany w 1943 roku, został osadzony w obozie w Oświęcimiu. Po wojnie przez kilka lat przebywał na tzw. Ziemiach Odzyskanych. Po powrocie w 1951 roku osiadł w rodzinnej wsi. Jego początkowa ludowa twórczość poetycka nacechowana jest smutnymi wrażeniami z czasów wojny, posiada wyraziste silne akcenty martyrologiczne i patriotyczno-religijne. Wiele wierszy opublikował w czasopiśmie „Podhalanka”. Wydał kilka tomików poezji: *Pogodki i wiersze* (1997), *Wiersze* (1999), *Ja przetrwałem* (2003), *Wiersze, śpiewonki i rymowane godki* (2006), *Legendsy spod Żeleźnicy* (2010). Był uczestnikiem wielu konkursów poetyckich, gdzie otrzymywał nagrody i wyróżnienia: Orkanowskie Gorce, Święto Poezji Góralskiej w Rabie Wyżnej, Konkurs Poezji Religijnej w Ludźmierzu, ogólnopolski Konkurs Literacki im. Jana Pocka w Lublinie. Za zasługi wojenne i działalność literacką otrzymał m.in. Krzyż Kawalerski Orderu Odrodzenia Polski, Krzyż Partyzancki, Medal Maximilian-Kolbe-Werk, Medal Zwycięstwa i Wolności⁴⁰. Zmarł w 2012 roku w Bielance.

Benedykt Kafel, etnograf z Nowego Sącza (2008) – urodził się w 1948 roku w Tabaszowej koło Nowego Sącza. Po ukończeniu studiów etnograficznych na UJ, od 1976 roku związał się z działalnością Wojewódzkiego Ośrodka Kultury w Nowym Sączu. Z jego inicjatywy utworzono w roku 1979 Dział Folkloru i Sztuki Ludowej, którym kierował do 2003 roku. Wynikiem długoletniej pracy zawodowej jest stworzone archiwum zasobów kulturowych regionu w zakresie folkloru i sztuki ludowej. Zawiera bogaty zbiór materiałów wizualnych i dźwiękowych (muzyka, taniec, śpiew), oraz pełne opracowania grup folklorystycznych – działających na terenie Małopolski. Benedykt Kafel sprawuje także opiekę nad twórcami współczesnej kultury ludowej,

³⁹ B. K a f e l, Krystyna Kwaśniewicz [w:] *Laureaci Nagrody im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej” 2006*, Przysucha 2006, s. 34–36.

⁴⁰ (Red), Władysław Szepelak poeta z Bielanki, tamże, s. 23–24; A. K o ś c i u k, *Podhalańskie pogodki i wiersze Władysława Szepelaka*, „Twórczość Ludowa”, 2006, nr 1/2, s. 48.

w zakresie konsultacji merytorycznych m.in. dla kadry instruktorskiej zespołów regionalnych oraz pomocy w działalności organizacyjnej. Jest jurorem i konsultantem najważniejszych przeglądów, festiwali i konkursów, organizowanych na terenie Małopolski i innych województw. Do najbardziej prestiżowych należy organizowane od 1992 roku Święto Dzieci Gór, w którym uczestniczą dziecięce zespoły regionalne z różnych kontynentów. Jesienią 2006 roku obchodził jubileusz 30-lecia pracy zawodowej, która całkowicie poświęcona została kulturze ludowej. Za działalność uhonorowany został m.in. Nagrodą im. Jędrzeja Cierniaka, Dyplomem Honorowym Ministra Kultury i Sztuki, Brązowym Krzyżem Zasługi, Honorową Odznaką „Zasłużony dla Ziemi Sądeckiej”. Obecnie jest wykładowcą na seminariach i szkoleniach folklorystycznych, organizowanych przez Małopolskie Centrum Kultury „Sokół” oraz inne ośrodki naukowe i instytucje kultury⁴¹.

Maria Waniczek, poetka, regionalistka z Niedzicy, pow. nowotarski (2008) – urodziła się w 1955 roku w Nowym Targu. Wieloletnia dyrektorka Szkoły Podstawowej w Niedzicy oraz Gminnego Ośrodka Kultury w Niedzicy. Jest autorką wielu utworów poetyckich publikowanych w antologiach, biuletynach i czasopismach. W roku 1984 ukazał się w Nowym Sączu tomik jej wierszy, zatytułowany *Spisko polecka*. Maria Waniczek jest inicjatorką i współzałożycielką Zespołu Regionalnego „Czardasz”, który powstał 1991 roku, kieruje jego działalnością do dnia dzisiejszego. Dbą o czystość gwary i folkloru, pisze scenariusze dla Zespołu, w których uwzględnione są autentyczne obrzędy spiskie. Działalność Zespołu odbywa się pod patronatem Gminnego Ośrodka Kultury w Łapszach Wyżnych. Maria Waniczek uczestniczyła w tworzeniu programów dotyczących edukacji regionalnej, przeznaczonych dla szkół podstawowych i gimnazjów. Była również współorganizatorką ogólnopolskich warsztatów dla nauczycieli organizowanych przez Centrum Animacji Kultury w Warszawie w 2001 roku. Utworzyła na terenie szkoły podstawowej w Niedzicy izbę regionalną – przeznaczoną do edukacji dzieci i młodzieży. Jest także współinicjatorką przeglądu folklorystycznego (od 1996) pod nazwą *Spisko Watra*, którego celem jest prezentacja zespołów regionalnych i teatralnych z rejonu Spisza i okolicy przedstawiających różnorodność folkloru spiskiego⁴².

⁴¹ Benedykt Kafel [w:] *Nagroda im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej”*, Przysucha 2008, s. 30–31; (jof), *Benedykt Kafel – etnograf, folklorysta*, „Tygodnik Podhalański”, 2008, nr 34, s. 2.

⁴² Waniczek Maria Marta [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 2, s. 185; F. P a y e r h i n, *15-lecie Zespołu Regionalnego „Czardasz” w Niedzicy*, „Na Spiszu”, 2006, nr 4, s. 10; (red), *Wielki Kolberg trafi na Spisz*, „Na Spiszu”, 2008, nr 2, s. 15.

Urszula Janicka-Krzywda, etnograf, folklorysta z Krakowa (2013) – urodziła się w 1949 roku w Zawoi. Po ukończeniu studiów etnograficznych na UJ pracowała w Muzeum Żup Krakowskich w Wieliczce, następnie w Muzeum Etnograficznym w Krakowie. Mnóstwo czasu poświęciła pracy badawczej dotyczącej kultury ludowej Karpat. Udokumentowała wiele obrzędów, wierzeń, folkloru słownego, zbójnictwa karpackiego, tradycji pasterskich i przejawów religijności ludowej w kulturze góralskiej. Tematem jej badań i opracowań jest również tradycyjna kultura górników wielickich. Jest autorką 28 samodzielnych publikacji książkowych, pod jej redakcją napisanych zostało kilka prac zbiorowych (książek). Opublikowała na łamach czasopism około 75 artykułów o charakterze naukowym i ponad 100 prac o charakterze popularnonaukowym. Współpracuje ze stowarzyszeniami, organizacjami regionalnymi i zespołami folklorystycznymi, działającymi wśród Górali Babiogórskich i Orawskich. Uczestniczyła w wielu sympozjach i konferencjach naukowych, gdzie wygłosiła ponad 70 referatów⁴³. Urszula Janicka-Krzywda jest konsultantem zespołów regionalnych z zakresu obrzędowości, zasiada w komisjach konkursowych: w Karpackim Festiwalu Dziecięcych Zespołów Regionalnych w Rabce, Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, Festiwalu Folkloru Górali Polskich w Żywcu. Jest członkiem Krajowej Komisji Artystycznej i Etnograficznej Fundacji „Cepelia”, (Oddział w Krakowie), członkiem Polskiego Towarzystwa Ludoznawczego oraz Polskiego Towarzystwa Turystyczno-Krajoznawczego. Za swoją działalność otrzymała: Odznakę „Zasłużony Działacz Kultury” (1995) Złoty Krzyż Zasługi (2001), Laur Babiogórski (2002) i inne.

TWÓRCY LUDOWI

Grupa ta obejmuje część osób zatrudnionych w Zakopiańskich Warsztatach Wzorcowych – Spółdzielni Pracy Rękodzieła Ludowego i Artystycznego (Cepelia), działającej w latach 1949–2007. Wśród nich są również członkowie Stowarzyszenia Twórców Ludowych (STL) i twórcy niezrzeszeni. Znaczna liczba to osoby uprawiające malarstwo na szkle, snycerze, rzeźbiarze oraz wytwórcy ludowych strojów. Niewielka liczba nagrodzonych to budowniczy instrumentów muzycznych i szopek krakowskich, ludwisarze, wytwórcy drewnianych zabawek i koronczarki. Wśród artystów, którym nagrody w pierwszym okresie przyznawano, dominowali ludzie starsi z dużym dorobkiem, najbardziej zasłużeni. Obecnie znaczna część osób już nie żyje. Wiele rodzin tych twórców udało się odnaleźć, dzięki temu można było ustalić datę ich śmierci.

⁴³ Archiwum PTL. Oddział w Krakowie (Muzeum Etnograficzne im. Seweryna Udzieli w Krakowie).

Józef Stopka-Król, artysta kowal, Czerwienne Dolne, pow. nowotarski (1975) – urodził się w 1907 roku, trudnił się pasterstwem i wiejskim rzemiosłem, szczególnie kowalstwem. Wykonywał dzwonki owczarskie oraz ozdobne spinki góralskie. Przy ich produkcji posługiwał się techniką odlewania i kucia. Jego klamry i spinki wyróżniały się pięknymi kształtami i bogato zdobioną ornamentyką. Nabywcami byli nie tylko Podhalanie, miał także wielu odbiorców w kraju i zagranicą. Spółdzielnia „Millenium” w Krakowie przez wiele lat sprzedawała wyroby kowalskie Józefa Stopki-Króla. Ozdabiał różnymi ornamentami kowalskimi sanie i wozy konne. Miał także uzdolnienia muzyczne i gawędziarskie. Zmarł w Czerwienem w 1979 roku. Tradycję rzemiosła artystycznego przejął jego syn Władysław⁴⁴. Obecnie w warsztacie pracuje jego wnuk Jan. Dzwonki pasterskie i inne kowalskie dzieła wykonane przez Józefa Stopkę-Króla znajdują się w Muzeum Etnograficznym w Krakowie i w Warszawie⁴⁵.

Zofia Wojna, koronczarka z Bobowej, pow. gorlicki (1975) – urodziła się w 1899 w Stróżnej koło Bobowej. Od najmłodszych lat zajmowała się koronką klockową. Z upływem czasu nabrała większego doświadczenia i zaczęła opracowywać samodzielne wzory, wzbogacając je o swoiste motywy. W 1949 roku wraz z innymi koronczarkami przyczyniła się do założenia Spółdzielni CPLiA „Koronka”, dzięki której umożliwiony został zbył wyrobów koronczarskich. Przez 6 pierwszych lat działalności spółdzielni Zofia Wojna pełniła funkcję prezesa. W ciągu życia stworzyła wiele znakomitych wzorów serwetek, kompletów nakryć stołowych oraz koronek uzupełniających ubiory dziecięce i kobiece. Organizowała konkursy i wystawy, które rozwijały twórczo pracujące chałupniczo kobiety. Była także współzałożycielką Zespołu Regionalnego przy Spółdzielni „Cepelia” w Bobowej, który zrzeszał głównie twórców ludowych i ich rodziny. Zofia Wojna nagrodzona została za działalność licznymi dyplomami o odznaczeniach, m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski i Złotym Krzyżem Zasługi. Zmarła w 1991 roku⁴⁶.

Ewelina Pęksowa z Zakopanego (1976) – urodziła się w 1923 roku w Zakopanem, od 1966 roku zaczęła uprawiać malarstwo na szkle. Pierwsze prace zaprezentowała na wystawie sztuki ludowej zorganizowanej w 1968 roku przez Związek Podhalan w Zakopanem. Lata następne przyniosły popularność – pisali o jej twórczości etnografowie i historycy sztuki m.in.

⁴⁴ M. P o k r o p e k (MP), *Józef Stopka-Król* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 107.

⁴⁵ Informacja uzyskana od wnuka Jana Stopki.

⁴⁶ M. P o k r o p e k (MP), *Zofia Wojna, koronczarka* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 120; K. M a j c h e r, *Bobowa, historia ludzie zabytki*, Warszawa 2008, s. 145–146. Szkoła koronczarska w Bobowej założona została w 1899 roku.

R. Reinfuss, A. Jackowski⁴⁷. Dzięki wrodzonemu talentowi i pracowitości, w ciągu kilku lat udało jej się połączyć tradycyjne podhalańskie malarstwo, jego kanony i kolorystykę z własnym widzeniem świata, wypracowując oryginalny styl. Obrazy Eweliny Pęksowej przedstawiają tematykę biblijną, wydarzenia historyczne minionych wieków, kościoły na Podhalu, stare zamki, warownie. Nie zabrakło także w nich zbójników i różnych scenek rodzajowych, przedstawiających pracę górali⁴⁸. Pęksowa uhonorowana została wieloma odznaczeniami, dyplomami i nagrodami, m.in. Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Miasta Zakopanego”, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, Nagrodą im. „Brata Alberta”, Nagrodą Wojewody Nowosądeckiego, Orderem „Zasłużony dla Kultury Narodowej”⁴⁹. Ogromna ilość wystaw zorganizowanych w Polsce i Europie przyniosła jej sławę i wielką popularność. W kwietniu 2008 roku w Galerii W. i J. Kulczyckich w Zakopanem otwarta została wystawa z okazji 40-lecia pracy twórczej Eweliny Pęksowej. Z tej okazji otrzymała – przyznany przez Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego – medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

Zygmunt Grabarski, szopkarz z Krakowa (1977) – urodził się 1912 roku w Liszkach koło Krakowa. Przez kilkanaście lat pracował jako modelarz w spółdzielni „Pomoc” w Krakowie, gdzie wykonywał modele lalek i formy do ich wykonania. W 1961 roku wziął po raz pierwszy udział w konkursie szopek krakowskich, organizowanym przez Muzeum Historyczne Miasta Krakowa. Po otrzymaniu II nagrody postanowił przez kilkanaście lat wystawiać swoje dzieła. Jego szopki charakteryzowały się misternym wykonaniem i sięgały niekiedy do 2 m wysokości⁵⁰. W roku 1968 wystawił jedną z najpiękniejszych szopek z figurkami kołędników, turomiem i gwiazdą, zdobywając jedną z pierwszych nagród. Większość wykonywanych szopek przez Z. Grabarskiego trafiła do zbiorów muzealnych, głównie do Muzeum Historycznego Miasta Krakowa i Muzeum Etnograficznego w Krakowie. Należał do Stowarzyszenia Twórców Ludowych, odznaczony został Złotą Odznaką „Za Pracę Społeczną dla Miasta Krakowa”⁵¹. Zmarł w Krakowie w 1984 roku.

⁴⁷ M. P o k r o p e k (MP), *Ewelina Pęksowa, malarka na szkle* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 86.

⁴⁸ H. K o z i c k a, *Kontynuatorka dawnej sztuki, „Twórczość Ludowa”*, 2001, nr 2, s. 21.

⁴⁹ *Pęksowa Ewelina* [w:] *Podhalanie. Słownik ...*, T. 1, s. 146.

⁵⁰ M. P o k r o p e k (MP), *Zygmunt Grabarski* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 42; E. F r y ś - P i e t r a s z k o w a, *XX Konkurs Szopek w Krakowie, „Polska Sztuka Ludowa”*, T. 17: 1963, z. 1, s. 56.

⁵¹ (żym), *Wystawa szopek krakowskich, „Dziennik Polski”*, 1983, nr 251, s. 1. (fot. Z. Grabarskiego z szopką).

Adam Kuchta, wytwórca ludowych instrumentów muzycznych z Bukowiny Tatrzańskiej (1977) – urodził się w 1935 roku w Bukowinie Tatrzańskiej. Był wszechstronnie uzdolniony. Od wczesnego dzieciństwa grał na skrzypcach jako prymista, zdobywając zaszczytne miejsca na festiwalach i przeglądach. Adam Kuchta przez kilka lat prowadził szkółkę góralskiej muzyki w Domu Ludowym w Bukowinie⁵². Był czło-wiekiem niezwykle skromnym i powściągliwym, o wysokiej kulturze osobistej. Drugim jego zainteresowaniem było malarstwo na szkle i budowa podhalańskich instrumentów muzycznych według starych wzorów. Wytwarzał zło-bcoki, trombity, piszczałki i dudy góralskie oraz piękne przedmioty ozdobne i użytkowe: rozety, pasy bacowskie, torby, spinki, rożki i noże zbójnickie. Doskonałe opanowanie warsztatu doprowadziło go do stworzenia własnego stylu. Tworzył misterne dzieła z metalu, skóry, drewna i kości. Z biegiem lat jego piękne prace przyniosły mu rozgłos i uznanie. Papieżowi Janowi Pawłowi II podarował w Nowym Targu (1979) dwa najlepsze swoje dzieła – spinkę góralską i pas bacowski. Zmarł w 2003 roku w Bukowinie Tatrzańskiej⁵³.

Władysław Walczak-Baniecki, malarz na szkle z Zakopanego (1977) – urodził się w 1934 roku w Kościelisku. Na początku lat sześćdziesiątych XX wieku, zaczęły powstawać pierwsze jego prace, które pokazane szerszej publiczności wzbudziły duże zainteresowanie. W roku 1964 został współpracownikiem Cepelii. Od 1968 roku począł sukcesywnie brać udział w różnych przeglądach i wystawach. W 1971 roku wziął udział w ogólnopolskim konkursie plastycznym Polska szopka ludowa, gdzie otrzymał II nagrodę, przedstawiając obrazy o tematyce Bożonarodzeniowej w nowej ikonografii i śmiałej kolorystyce. Na przestrzeni swojego życia uczestniczył w licznych wystawach tematycznych, gdzie odnosił znaczne sukcesy: Dziecko w sztuce ludowej, Kobieta w sztuce ludowej, Rolnik i jego praca w sztuce ludowej, i innych. Spora ilość obrazów Walczaka-Banieckiego dotyczy tematyki religijnej. Wśród nich najbardziej popularnym stał się cykl Droga Krzyżowa, powtarzany wielokrotnie. Od 1971 roku obrazy Walczaka pokazywano na wystawach w Warszawie, Toruniu, Szczecinie, Wrocławiu oraz za granicą: w Niemczech, Holandii Szwecji, Kanadzie i Stanach Zjednoczonych. Doskonając swój warsztat malarski stał się malarzem niezwykle oryginalnym. Tworzył serie obrazów o zmieniających się tłach, nawiązując do tradycyjnego malarstwa podhalańskiego⁵⁴.

⁵² S. G a l i c a - G ó r k i e w i c z, *Adam Kuchta – znakomity muzyk plastyk*, „Twórczość Ludowa”, 2004, nr 4, s. 34.

⁵³ B. K o s z a r e k, *Bukowińscy twórcy ludowi*, „Twórczość Ludowa”, 2008, nr 1/2, s. 53.

⁵⁴ M. P o k r o p e k (MP), *Władysław Walczak-Baniecki [w:] Oskary...*, [Cz. 1], s. 115.

Jego dzieła znajdują się w wielu muzeach etnograficznych w Polsce i zagranicą. Za artystyczną działalność otrzymał: Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki I stopnia, Złotą Odznakę za Zasług dla Zakopanego, Odznakę Zasłużony Działacz Kultury⁵⁵, Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis” (2008), oraz „Nagrodę Burmistrza Miasta Zakopane”, za twórczość i działalność społeczną (2010). Zmarł w Zakopanem w 2011 roku.

Nagroda zespołowa dla malarek z Zalipia, pow. dąbrowski (1978) – nagroda przyznana została grupie kobiet, które współpracowały z wybitną malarką Felicią Curyłową (1904–1974). Curyłowa była artystką wyjątkową. Współpracowała z dyr. Muzeum Etnograficznego w Krakowie – Tadeuszem Sewerynem, inicjatorem wielu konkursów na malowaną chatę na Powiślu Dąbrowskim. Malowanki zalipiańskie fotografowano, trafiały do różnych czasopism i książek, tworzone o nich filmy. Były ozdobą wielu ogólnopolskich wystaw sztuki ludowej. Curyłowa z uczennicami rozpropagowała malarstwo zalipiańskie, zdobiąc różne lokale i pomieszczenia w Warszawie, Krakowie, Lublinie, Bochni, Dąbrowie Tarnowskiej oraz innych miastach. Z grupą malarek wykonała wielobarwne kompozycje kwiatowe w jednej z sal na statku „Batory”. Artystki zalipiańskie malowanki ze ścian i elewacji domów przenosiły na tekturę, w ten sposób malowanka z Zalipia trafiała do „Cepelii” i na Targi Sztuki Ludowej – stając się towarem. Literatura na temat malarstwa w Zalipiu jest bardzo bogata. Obejmuje ponad 200 pozycji. Część tego piśmiennictwa zestawiona została przez Aleksandrę Jackowską w książce *Sztuka Zalipia*, która wydana została w 1982 roku⁵⁶.

Jan Tylka, stolarz, snycerz, lutnik z Zakopanego (1978) – urodził się 1919 roku we wsi Nowe Bystre, uczył się w szkole Przemysłu Drzewnego w Zakopanem. Po odbyciu praktyki u stolarza i lutnika Andrzeja Bednarza, założył własny warsztat. Z jego pracowni wyszło wiele mebli i sprzętów (ambony, ławki, konfesjonały), wyposażających okoliczne kościoły i kaplice. Po drugiej wojnie światowej za pośrednictwem „Cepelii” wiele mebli wytwarzanych przez niego trafiło na wystawy krajowe i zagraniczne. Wykonywał także instrumenty muzyczne i sam na nich przygrywał na wiejskich weselach i uroczystościach kościelnych. Należał do Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Zmarł w 1986 roku w Zakopanem⁵⁷. W 2010

⁵⁵ Walczak-Baniecki Władysław [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 1, s. 185–186.

⁵⁶ M. Pokropek (MP), Zalipie. Nagroda zespołowa dla malarek [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 123; A. Jackowska, *Poglądy Zalipianek na sztukę*, „Polska Sztuka Ludowa”, T. 37: 1983, z. 1/2, s. 19–25.

⁵⁷ M. Pokropek (MP), Jan Tylka „Kostek” [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 112.

roku w Zakopanem przy ul. Szymony 9, staraniem syna Jana, otwarta została Izba Pamięci poświęcona artyście, gdzie wyeksponowane zostały dyplomy, fotografie oraz część pracowni z narzędziami i maszynami⁵⁸.

Zofia Rój-Gąsienica, malarka na szkłe z Zakopanego (1979) – urodziła się w 1923 roku w Zakopanem. Tuż po II wojnie światowej ukończyła kurs malarstwa na szkłe, który prowadził prof. Antoni Buszek na zlecenie Ministerstwa Kultury i Sztuki. Założyła rodzinę i przez kilkanaście lat zajmowała się wychowaniem dzieci. Do malowania powróciła dopiero na początku lat siedemdziesiątych. Wystawiła swoje dzieła podczas Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem w 1971 roku. Od tej pory zaczęła uczestniczyć aktywnie w konkursach i kiermaszach na terenie całego kraju. Brała udział w wystawach zagranicznych w Sztokholmie, Lipsku i Bratysławie. Jej obrazy wyróżniają się ekspresją i wyrazistością. Malowała postacie religijne i sceny świeckie związane z kulturą góralską. Jej obrazy posiadają liczni kolekcjonerzy prywatni oraz muzea w kraju i zagranicą⁵⁹. Zmarła w 1981 roku, pochowana została na cmentarzu na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem.

Andrzej Gombos, snycerz, rzeźbiarz z Jurgowa, pow. nowotarski (1983) – urodził się w 1921 roku w Jurgowie na Spiszu. Działalność rozpoczął w połowie lat pięćdziesiątych XX wieku. Podczas konkursu sztuki ludowej w Zakopanem, zainteresowali się jego twórczością pracownicy „Cepelii”. W wyniku nawiązania współpracy ze Spółdzielnią Rękodzieła Ludowego i Artystycznego powstał w Jurgowie ośrodek twórczości ludowej z udziałem miejscowej młodzieży. Produkowano: ławy, skrzynie, krzesła, półki, łyżniki, pudełka na biżuterię, formy na sery, drewniane talerze a także zminiaturyzowane naczynia bednarskie, dla odbiorcy miejskiego. Wyroby wyróżniały się starannym wykonaniem i bogatym zdobnictwem. W pracowni Gombosa powstawały także rzeźby i płaskorzeźby o tematyce religijnej i obyczajowej. Wytwory ośrodka jurgowskiego prezentowane były na licznych wystawach sztuki ludowej w Zakopanem, Nowym Sączu, Zabrze, Płocku, Kazimierzu Dolnym. Pokazane zostały także w kilku europejskich krajach: w Szwecji, Czechosłowacji i Niemieckiej Republice Demokratycznej. Udział w wystawach krajowych i zagranicznych przysporzył ośrodkowi popularności, co w następnych latach zaowocowało szerszym zainteresowaniem nabywców. Gombos był członkiem Stowarzyszenia Twórców Ludowych, członkiem Towarzystwa Społeczno-Kulturalnego Słowaków w Polsce, współpracował z organizacjami kulturalnymi na terenie byłego woj.

⁵⁸ Informacja uzyskana od syna Jana, który po śmierci ojca przejął pracownię.

⁵⁹ M. P o k r o p e k (MP), *Zofia Rój-Gąsienica* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 98; A. J a c k o w s k i, *Obrazy na szkłe*, „Polska Sztuka Ludowa”, T. 32: 1978, z. 1, s. 24.

nowosądeckiego. Za twórczą działalność snycersko-rzeźbiarską otrzymał: Srebrny Krzyż Zasługi, Odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”, Złotą Odznakę „Za zasługi dla Gminy Bukowina Tatrzańska” oraz inne nagrody i odznaczenia regionalne⁶⁰. Zmarł w 2007 roku w Jurgowie.

Stanisława Czech-Walczakowa, malarka na szkle z Zakopanego (1984)

– urodziła się w 1903 roku w Zakopanem. Była starszą siostrą słynnego narciarza – Bronisława Czecha. Od młodości uprawiała taternictwo i narciarstwo. W latach 1930–1932 zatrudniona została w pracowni Stanisława Gąsienicy-Sobczaka przy malowaniu ceramiki. Szerszy rozwój jej twórczości plastycznej nastąpił po 1957 roku, w wyniku nawiązania współpracy z Zakładami Wzorcowymi „Cepelia” w Zakopanem. Odtąd zapraszana była do udziału w wystawach indywidualnych i zbiorowych, co przyczyniło się do popularyzacji jej twórczości. Wystawiała także swoje obrazy na konkursach, zdobywając wysokie nagrody i wyróżnienia w Zakopanem, Nowym Sączu, Rabce i Krakowie. Stanisława Czech-Walczakowa w malarstwie na szkle nawiązywała do tradycyjnych tematów podhalańskich, wzbogacała swoje dzieła indywidualnymi tematami i kompozycjami. Dzieliła pracownię z młodszą siostrą Janiną, która również malowała. Opiekę nad pracownią roztaczała kustosz Muzeum Tatrzańskiego – Helena Średniawa. W roku 1977 pracownia (Stanisławy Czech-Walczakowej i Janiny Czech-Kapłanowej) uznana została Izbą Twórczą. Stanisława zmarła w 1993 roku w Zakopanem⁶¹.

Władysław Gąsienica-Makowski, kowal artysta z Zakopanego (1984)

– urodził się 1930 roku w Zakopanem, kowal samouk. W latach pięćdziesiątych XX wieku rozpoczął działalność artystyczną, wykonując na początku okucia budowlane, kraty, bramy itp. W latach następnych nawiązał współpracę z Warsztatami Wzorcowymi „Cepelia”, i rozpoczął produkcję świeczników, żyrandoli i kompletów kominkowych. W roku 1954 wziął udział w Konkursie Sztuki Ludowej woj. Krakowskiego zdobywając w swojej kategorii jedno z pierwszych miejsc. Od tego czasu zaczął uczestniczyć w konkursach ogólnopolskich. Rozwinął wówczas swój asortyment o biżuterię góralską – spinki, klamry upiększające torby i kierpce góralskie. Był członkiem Związku Podhalań i Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Odznaczony został: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Srebrnym Krzyżem

⁶⁰ M. Pokropek (MP), *Andrzej Gombos* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 41; K. Ceklarsz, *Rzemiosło, przemysł i sztuka ludowa* [w:] *Kultura ludowa Górali Spiskich*, praca zbiorowa pod red. U. Janickiej-Krzywdy, Kraków 2012, s. 170–171.

⁶¹ Z. Radwańska-Paryska, W.H. Paryski, *Czech-Walczakowa Stanisława*, [w:] *Wielka encyklopedia tatrzańska*, Poronin 2004, s. 190; M. Pokropek (MP), *Stanisława Czech-Walczakowa* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 31.

Zasługi, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Zakopanego” oraz Nagrodą im. Jana Pocka⁶². Zmarł w 2006 roku w Zakopanem.

Rozalia Barańska-Dzięciołowska, malarka z Zalipia, pow. dąbrowski (1985) – urodziła się w 1907 roku w Zalipiu. W okresie międzywojennym twórczością malarki zainteresował się Tadeusz Seweryn, późniejszy dyrektor Muzeum Etnograficznego w Krakowie. W 1965 roku pokazano kilka jej prac na zbiorowej wystawie w Warszawie. Pierwszy etap twórczości obfituje głównie w kompozycje kwiatowe na ścianach domów mieszkalnych, obudowach drzwi i okien. W następnych latach w kompozycjach kwiatowych pojawiają się postaci świętych. Etap trzeci obejmuje obrazy ze Starego i Nowego Testamentu wykonane na tekturze farbami klejowymi, gdzie oprócz głównych postaci zobaczyć można w tle kompozycje kwiatowe oraz jednolite ornamenty kwiatowe wykonane na czterech brzegach obrazu. Z biegiem lat twórczość Rozalii Barańskiej-Dzięciołowskiej zyskała powszechne uznanie i eksponowana była na wystawach indywidualnych krajowych i zagranicznych⁶³. Wiele jej prac znajduje się w muzeach w Tarnowie, Krakowie i Warszawie. Zmarła w 1995 roku, pochowana została na cmentarzu parafialnym w Gręboszowie. Malarstwo w Zalipiu i okolicy jest wciąż popularne. Konkurs na Malowaną Chatę jest w Polsce jednym z najstarszych konkursów sztuki ludowej⁶⁴. Od 1978 roku do chwili obecnej odbywa się pod patronatem Muzeum Okręgowego w Tarnowie.

Józef Janos, rzeźbiarz z Dębna, pow. nowotarski (1985) – urodził się w Dębnie w 1895 roku. Tuż po I wojnie światowej, kiedy wrócił okaleczony z frontu, zajął się kołodziejstwem. Wyrabiał beczki, saski, meble do góralskich chałup. W latach trzydziestych XX wieku nastąpił rozkwit jego twórczości. Rozpoczął rzeźbienie figurek do przydrożnych kapliczek, tworzył płaskorzeźby i ołtarze do kościołów. W 1953 roku wykonał cykl rzeźb Wielcy Polacy, którego tematyka związana była w wielkimi narodowymi rocznicami. Jego rzeźby i płaskorzeźby przedstawiają m.in. postaci ze Starego i Nowego Testamentu, stacje drogi krzyżowej, wizerunki świętych i błogosławionych. W latach sześćdziesiątych wykonywał rzeźby zamawiane przez parafian do kościołów wiejskich. Kilka solidnie wykonanych przez niego dzieł posiada kościołek w Dębnie. W 1979 roku Muzeum Etnograficzne

⁶² Taż, Władysław Gąsienica-Makowski [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 39; Gąsienica-Makowski Władysław [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 2, s. 54.

⁶³ A. Jackowski, *Obrazy Rozalii Barańskiej-Dzięciołowskiej*, „Polska Sztuka Ludowa”, T. 37: 1983, z. 1/2, s. 39–44.

⁶⁴ A. Bartosz, *Konkurs „Malowana chata”*, „Twórczość Ludowa”, 1999, nr 1, s. 16–17.

w Krakowie zorganizowało wystawę rzeźb Janosa⁶⁵. Pokazano prace ze zbiorów muzealnych i prywatnych. Janos należał do ludzi skromnych, zamkniętych w sobie, o niezwyklej wyobraźni, unikał kontaktów z turystami. Pisał także wiersze, kilka z nich opublikowanych zostało w katalogu, który ukazał się z okazji wystawy⁶⁶. Zmarł w Dębnie 1985 roku.

Stanisław Budzyński „Terescorz”, wykonawca męskich strojów góralskich z Bukowiny Tatrzańskiej (1986) – urodził się w 1906 roku w Bukowinie Tatrzańskiej. Kroju, szycia i zdobnictwa góralskich cuch i portek (spodni), uczył się u mistrza Romana Koszarka. Był w ostatnim półwieczu XX wieku jednym z najznakomitszych krawców i hafciarzy na Podhalu, dzięki którym podtrzymana została żywotność męskiego stroju ludowego. Wykonywał stroje dla zespołów regionalnych, muzeów, współpracował również z Zakopiańskimi Warsztatami Wzorcowymi. W latach 1947–1979 zdobywał pierwsze nagrody w konkursach i przeglądach krajowych. Budzyński był także muzykiem – basistą, grającym z Zespole Domu Ludowego w Bukowinie. Grywał również na weselach, uroczystościach kościelnych, oraz podczas różnych imprez folklorystycznych i przeglądów⁶⁷. Jedną z najważniejszych nagród Stanisława Budzyńskiego jest Nagroda Specjalna za strój góralski (cuchę i portki), jaką otrzymał w 1969, podczas Światowej Wystawy w Meksyku. Jego prace znajdują się w wielu muzeach etnograficznych: Warszawie, Krakowie, Poznaniu, Toruniu i Zakopanem oraz za granicą w Meksyku, Tokio, Montrealu i Budapeszcie. Zmarł w 1994 roku⁶⁸.

Zdzisław Walczak, snycerz, malarz na szkle z Zakopanego (1987) – urodził się 1926 roku w Zakopanem. Po odbyciu służby wojskowej, gdzie wykazał się talentem dekoracyjno-rzeźbiarskim powrócił w rodzinne strony i podjął pracę (chałupniczą) w Zakopiańskich Warsztatach Wzorcowych. Wykonywał z drewna seryjnie ozdobne półki, listwy, łyżniki, pudełka, kasetki i talerze. W latach sześćdziesiątych XX wieku rozpoczął malowanie na szkle. Uczestniczył w wielu wystawach tematycznych: Malarstwo na szkle Karpat polskich, Rodzina w polskiej sztuce ludowej, Wisła w sztuce ludowej i innych. Miał także kilka wystaw indywidualnych w Warszawie,

⁶⁵ A. Jackowski, *Józef Janos (1895–1985)*, „Polska Szuka ludowa”, T. 40: 1986, z. 1/2, s. 122–123; A. Kowalska-Lewicka, *Józef Janos, rzeźbiarz ludowy z Dębna*, „Polska Sztuka Ludowa”, T. 8: 1954, nr 3.

⁶⁶ E. Waligóra, *Bogactwo jest tu nic. O rzeźbach i wierszach Józefa Janosa*, Kraków 1979, s. 8, 11.

⁶⁷ M. Pokropek (MP), *Stanisław Budzyński* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 20.

⁶⁸ Informacja uzyskana od Stanisławy Galicy-Górkiewicz, regionalistki z Bukowiny Tatrzańskiej.

Krakowie, Płocku, Nowym Sączu, Wrocławiu i innych miastach. Obrazy jak mówił powstawały z chęci utrwalania ginącej przeszłości⁶⁹. Był aktywnym członkiem Stowarzyszenia Twórców Ludowych, Związku Podhalan, Straży Ochrony Przyrody oraz PTTK. Przez wiele lat organizował „posiady góralskie” Związku Podhalan w świetlicy „Śwarna” w Zakopanem, stworzył kolekcję karykatur bywalców „posiadów”. Dokumentował spotkania prowadząc kroniki. Zdzisław Walczak uhonorowany został m.in. Odznaką „Zasłużony działacz Kultury”, Zasłużony Członek Związku Podhalan, Złotym Krzyżem Zasługi, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Zakopanego”. Zmarł w 2001 roku, spoczął na cmentarzu na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem⁷⁰.

Józef Wrona, rzeźbiarz ludowy z Tokarni, pow. myślenicki (1993) – urodził się w 1943 roku w Tokarni. Po odbyciu służby wojskowej, został kościelnym w miejscowej parafii. Proboszcz Jan Mach, miłośnik tradycyjnej kultury ludowej, odkrył jego zdolności plastyczne i zaczął zachęcać do dalszej pracy. Jedną z pierwszych dzieł Wrony była naturalnej wielkości rzeźba (umieszczona na wózku), przedstawiająca Chrystusa wjeżdżającego na osiołku do Jerozolimy. Następne, to średniej wielkości figury, przedstawiające Chrystusa frasobliwego, modlącego się w Ogrójcu, chrzest Chrystusa w rzece Jordan oraz postaci ze Starego i Nowego Testamentu. Wrona wykonał również wiele rzeźb świętych i błogosławionych⁷¹. W latach następnych nastąpiło większe zainteresowanie twórczością Józefa Wrony z racji przynależności do Stowarzyszenia Twórców Ludowych i licznych indywidualnych wystaw na terenie kraju i za granicą. Prace pokazane zostały: w Myślenicach, Krakowie, Lublinie oraz w Norymberdze, Sztokholmie, Wiedniu, Lipsku i Bratysławie. Za działalność artysta otrzymał szereg nagród przyznanych na wystawach i konkursach oraz nagrody i odznaczenia państwowe⁷². Z najbardziej cennych to Odznaka „Zasłużony Działacz Kultury” i Srebrny Krzyż Zasługi. Przez ostatnie kilkanaście lat Józef Wrona wykonał sporą ilość rzeźb w tzw. kamieniu pińczowskim (miękkim piaskowcu). Największą chlubą dla artysty jest stała ekspozycja jego dzieł o charakterze religijnym, zorganizowana w plenerze, zwana Kalwarią Tokarską. Umieszczone w pięknej oprawie architektonicznej rzeźby z drewna i kamienia są dla zwiedzających atrakcją turystyczną i edukacją religijną⁷³.

⁶⁹ M. Pokropek (MP), Zdzisław Walczak [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 114.

⁷⁰ (Red), *Odeszli od nas*, Zdzisław Walczak (1926–2001), „Twórczość Ludowa”, 2001, nr 3/4, s. 47.

⁷¹ J. Furdyna, *Józef Wrona – rzeźbiarz ludowy z Tokarni*, „Polska Sztuka Ludowa”, T. 25: 1971, z. 2, s. 99, 101.

⁷² M. Pokropek (MP), *Józef Wrona rzeźbiarz* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 121–122.

⁷³ Informacja uzyskana od artysty w 2014 roku.

Bronisław Cukier, kowal artysta z Zakopanego (1994) – urodził się w 1932 roku w Zakopanem. Pochodził ze starego rodu góralskiego o tradycjach pastersko-rolniczych. W roku 1960 wystawił na konkursie w Krakowie swoje prace artystyczne. Wykonywał misternie zdobione świeczniki, okucia do drewnianych drzwi, ozdobne kraty, krzyże i żyrandole. Jedną z ważniejszych nagród na arenie ogólnopolskiej była III nagroda w Konkursie Ludowego Kowalstwa Artystycznego w Gutanowie (lubelskie), w 1970 roku. Odznaczony został m.in. Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Odznaką „Zasłużony dla Ziemi Sądeckiej”, Zasłużony Działacz Kultury, i Złotym Krzyżem Zasługi⁷⁴. W latach 1973–1979 pełnił przez dwie kadencje funkcję prezesa Zarządu Głównego Stowarzyszenia Twórców Ludowych, a w latach 1983–1989, był sekretarzem tej organizacji. Dzięki jego zaangażowaniu problemy twórców i Stowarzyszenia zyskały właściwe miejsce w kulturze narodowej. Dowodem tego są liczne artykuły (wywiady) na temat jego działalności w Zarządzie Głównym, publikowane w tym okresie w czasopiśmie poświęconych wsi i jej kulturze⁷⁵. Zmarł w 1997 roku w Zakopanem.

Anna Koziana, hafciarka z Makowa Podhalańskiego, pow. suski (1997) – urodziła się w 1933 roku w Makowie Podhalańskim. Tradycje haftowania przejęła po babci i matce. Wykonuje piękne stare wzory wzbogacając je o nowe elementy, zachowując tradycyjny styl. Ozdabia haftem koszule, obrusy, bieżniki, bluzki i pościel. Swoje umiejętności przekazała córce i synowej, prowadziła również kursy haftu dla zainteresowanych kobiet. Anna Koziana prezentowała swoje dzieła na wielu wystawach w kraju i zagranicą. Jest członkiem Stowarzyszenia Twórców Ludowych. Wyróżniona została m.in. Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, „Zasłużony dla Cepelii” i „Zasłużony dla Województwa Bielskiego”⁷⁶. Od szeregu lat pokazuje swoje prace na Targach Sztuki Ludowej w Kazimierzu Dolnym oraz na Targach Sztuki Ludowej w Krakowie.

Emilia Leśniak, rzeźbiarka, wytwórczyni ludowych zabawek ze Stryszawy, pow. suski (1999) – urodziła się w 1932 roku w Stryszawie. Należy do najbardziej uzdolnionych i cenionych twórczyni ludowych. Drewniane zabawki (ptaszki, koniki, klepoki, karuzelki), wykonywała z mężem Edwardem, swoje umiejętności przekazała dzieciom: Janinie,

⁷⁴ M. Pokropiek (MP), *Bronisław Cukier, kowal działacz społeczny* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 31.

⁷⁵ *Odeszli od nas, Bronisław Cukier (1932–1997)*, „Twórczość Ludowa”, 1997, nr 3, s. 23.

⁷⁶ B. Zagórna-Tężycka (B.Z.-T.), *Anna Koziana* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 46.

Danucie i Tadeuszowi. Wytwarzanie zabawek stanowi dla rodziny źródło utrzymania. Emilia Leśniak jest członkiem Stowarzyszenia Twórców Ludowych, w latach 1993–1994 prowadziła zajęcia dla dzieci w ramach edukacji regionalnej. Uczestniczy także z rodziną w warsztatach organizowanych przez Beskidzkie Centrum Zabawki Drewnianej, mających na celu przekazywanie umiejętności i umacnianie miejscowej tradycji. Zabawki ludowe wytwarzane przez rodzinę Leśniaków wystawiane są na kiermaszach i targach na terenie kraju i regionu m.in. podczas Święta Zabawki w Stryśzawie, na Targach Sztuki Ludowej w Krakowie, podczas Tygodnia Kultury Beskidzkiej i Międzynarodowego Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem⁷⁷.

Jan Kuruc, wykonawca wyrobów ze skóry, metaloplastyk, gawędziarz z Bukowiny Tatrzańskiej (1999) – urodził się 1946 roku w Bukowinie. Warsztat twórczy doskonalił na licznych kursach doskonalenia zawodowego. W latach 1972–1990 prowadził pracownię wyrobów regionalnych. Specjalizuje się w pasach góralskich, kierpcach, uprzężach końskich, nawiązując formą do tradycyjnej sztuki Podhala. Zdobył wiele nagród na krajowych wystawach. Jest też laureatem wielu konkursów gawędziarskich m.in. w Bukowinie Tatrzańskiej, Suchej Beskidzkiej, Żywcu i Kwidzynie. Działacz Bukowińskiego Centrum Kultury, konferansjer, uczestnik Sabałowych Bajań i Karnawału Góralskiego. W latach 1968–1988 stworzył wspólnie z ojcem szałas pasterski, gdzie przy ognisku i muzyce góralskiej podejmował gości z Polski i zagranicy, urozmaicając imprezy gawędami o folklorze i kulturze podhalańskiej⁷⁸. Imprezy w szałasie (choć nieco rzadziej), odbywają się do dnia dzisiejszego. W latach 1994–2001 pełnił przez dwie kadencje funkcję prezesa Zarządu Głównego STL. Za działalność jako twórca ludowy i gawędziarz otrzymał wiele nagród i wyróżnień. Do najbardziej znaczących zaliczyć można nagrodę „Chłopskiej Drogi”, w IV Ogólnopolskim Turnieju Gawędziarzy w Kwidzynie. Posiada także kilka odznaczeń państwowych i regionalnych: Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki (1993 i 1997), Złoty Krzyż Zasługi, Honorową Odznakę „Przyjaciół Harcerstwa”⁷⁹. W 2008 roku otrzymał Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”, wręczony podczas obchodów Jubileuszu 40-lecia STL.

⁷⁷ Taż, *Emilia Leśniak* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 54–55; E. Leśniak, *Emilia Leśniak*, [w:] *Tradycje zabawkarskie*, s. 14. Folder okolicznościowy wydany przez Gminny Ośrodek Kultury w Stryśzawie.

⁷⁸ M. Pokropek (MP), *Jan Kuruc* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 54; J. Skupień, *U Jana Kuruca na Rusińskim Wierchu, „Twórczość Ludowa”*, 2000, nr 1, s. 58.

⁷⁹ *Kuruc Jan* [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 1, s. 118–119; informacje uzyskane od Jana Kuruca w 2014 roku.

Władysław Kulawiak, kowal odlewnik z Odrowąża, pow. nowotarski (2001) – urodził się w 1943 roku w Odrowążu, syn Karola. Kontynuator rodzinnej tradycji rzemieślniczej i artystycznej. Po przejęciu warsztatu ojca poświęcił się pracy ludwisarskiej. Jest wykonawcą wszelkiego rodzaju dzwonów i dzwoneczków (pasterskie, janczarskie, użytkowe, sygnaturki i dekoracyjne). Jego wspaniałe prace – moździerze, świeczniki, spinki, klamry do pasów, odznaczają się znakomitą wykończonością i estetyką. Przez wiele lat uczestniczył w kiermaszach sztuki ludowej, podczas Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym. Część jego prac znajduje się w muzeach w Lublinie, Żywcu i Zakopanem⁸⁰. O jego twórczości powstał film zrealizowany przez TVP z cyklu *Ginące zawody*. Jest członkiem STL, członkiem Związku Podhalan, uhonorowany został licznymi wyróżnieniami i nagrodami. Do najważniejszych należą: Srebrny Krzyż Zasługi, Nagroda Ministra Kultury i Sztuki, Nagroda Artystyczna im. Jana Pocka, Medal Pamiątkowy Miasta Żywca⁸¹. Obecnie działalnością artystyczną zajmuje się jego syn Stanisław.

Józef Koszarek „Benkowy”, artysta ludowy, poeta, śpiewak z Bukowiny Tatrzańskiej (2003) – urodził się w 1939 roku w Bukowinie Tatrzańskiej. Z twórczością ludową zetknął się już w okresie dzieciństwa, doskonalił swój warsztat u mistrza – Józefa Bigosa, znanego i cenionego twórcy ludowego. W latach 1959–1983, był instruktorem grupy z Bukowiny Tatrzańskiej wchodzącej w skład Zespołu „Podhale”, działającego pod patronatem „Cepelii”. Był pomysłodawcą wielu imprez, jakie organizuje Dom Ludowy w Bukowinie. Artysta specjalizuje się w rodzimej sztuce regionalnej, wykonując spinki góralskie, noże zbójnickie, kordelasy myśliwskie, ciupagi zbójnickie, pasy góralskie, torby myśliwskie. Do wyrobu dzieł, oprócz skóry i drewna używa rogów, kości zwierzęcych oraz stali, mosiądzu, miedzi, koralu i srebra. Jego dziełem są insygnia władzy rektorskiej, zrobione dla Podhalańskiej Wyższej Szkoły Zawodowej. Jest także autorem utworów poetyckich o tematyce podhalańskiej, zebranych w tomiku *Bukowińskie nuty*, który ukazał się w 2005 roku. Swoje dzieła prezentował na wielu przeglądach i wystawach w kraju i zagranicą: w Norymberdze, Lipsku, Pradze i Karlowych Warach. Za różnorodną działalność otrzymał: Medal 40-lecia PRL, Odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”, Złotą Odznakę „Za zasługi dla Gminy Bukowina Tatrzańska” i inne⁸².

⁸⁰ A. Mazewska (A.M.), *Władysław Kulawiak* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 51–52.

⁸¹ *Władysław Kulawiak* [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 2, s. 102–103.

⁸² B. Koszarek, *Bukowińscy twórcy ludowi*, „*Twórczość Ludowa*”, 2008, nr 1/2, s. 53–54; Koszarek „Benkowy” Józef [w:] *Podhalanie. Słownik...*, s. 90; (red), *Józef Koszarek* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 44–45.

Janina Jarosz-Walczakowa-Budzicz, malarka na szkłe, poetka z Zakopanego (2004) – urodziła się w 1950 roku w Zakopanem. Malarstwem zajmuje się od 1975 roku, pasję odkryła i rozwinęła pod okiem pierwszego męża – artysty Zdzisława Walczaka. Tematem jej prac są motywy religijne, sceny zbójnickie i obyczajowe. Wśród obrazów na uwagę zasługują wizerunki Madonny i Aniołów. Malując postaci świętych wielką uwagę przywiązuje do opracowania wyrazu twarzy, wydobywając przy pomocy pędzla uczucia smutku, niepokoju czy radości. Dorobek artystyczny Janiny Walczak jest imponujący. Prezentowała swoje prace na wielu wystawach indywidualnych i zbiorowych w kraju i zagranicą (w Norwegii, Rosji, Chinach, Niemczech, Francji, Słowacji, Peru i Kanadzie). Jest również uznaną poetką, publicystką i działaczką społeczną. Publikowała artykuły w „Dzienniku Polskim”, „Tygodniku Podhalańskim”, „Wieściach” oraz w czasopiśmie „Hale i Dzie dziny”. Jej poezja wydana została w zbiorze zatytułowanym *Wieś tworząca*, t. 8, (Lublin 1990). W latach 1970–1972 należała do Zespołu Regionalnego im. Klimka Bachledy. Współpracowała z ośrodkami kultury na Podhalu i Słowacji, gdzie uczyła dzieci i dorosłych malarstwa na szkłe, popularyzując wiedzę o regionalizmie i kulturze ludowej. Była również autorką etnograficznej audycji radiowej *W malowanej skrzyni*, emitowanej na antenie regionalnej rozgłośni „Alex”. Twórczość Janiny Jarosz-Walczak uhonorowana została licznymi dyplomami i nagrodami. Do najbardziej znaczących należą: Złoty Krzyż Zasługi, Odznaka „Zasłużony Działacz Kultury” oraz Odznaka „Zasłużony dla Związku Podhalan i Regionu Podhala”⁸³. Od 2011 roku mieszka, maluje i tworzy w Warszawie, jako Janina Walczak-Budzicz.

Anna Stopka-Słowińska, malarka na szkłe z Kościeliska, pow. nowotarski (2007) – urodziła się w 1950 roku w Kościelisku. Zauroczona twórczością Adama Słowińskiego (stryja swojego męża) rozpoczęła u jego boku twórczość malarską. Pierwsze jej dzieła przedstawiają scenki rodzajowe z życia górali – prace codzienne, wesela, polowania i opiewane w literaturze postaci z czasów minionych. Z biegiem lat twórczość Anny Stopki wzbogacona została o tematykę religijną. Odmiany wizerunków Matki Bożej i świętych urzekają niezwykłością przekazu tematu religijnego, połączonego z akcentami kultury góralskiej. Kunszt i doskonale władanie kolorem, umożliwia artystce tworzyć także wspaniałe dzieła o tematyce przyrodniczej. Owocem ponad dwudziestoletniej pracy artystycznej Anny Stopki są liczne wystawy indywidualne i zbiorowe w których uczestniczy od 1989 roku. Do najważniejszych należy wystawa indywidualna zorganizowana

⁸³ Jarosz-Walczakowa Janina [w:] *Podhalanie. Słownik...* T. 2, s. 69; Janina Jarosz-Walczakowa, *malarka na szkłe*, „Twórczość Ludowa”, 2004, nr 3, s. 32; informacje udzielone przez Janinę Walczak-Budzicz w 2014 roku.

w 1998 roku w Muzeum Etnograficznym w Krakowie oraz wystawa (2000), w prywatnym Muzeum Polskiej Sztuki Ludowej w Otrębusach. Twórczość Anny Stopki była wielokrotnie nagradzana, m.in. w Ogólnopolskim Konkursie Polscy Święci w Sztuce Ludowej, zorganizowanym przez STL w Lublinie (1991). Wiele nagród otrzymała uczestnicząc w przeglądach i konkursach o randze regionalnej organizowanych w Bukowinie Tatrzańskiej, Zakopanem, Nowym Sączu i Krakowie⁸⁴. Nagrodą szczególną dla artystki jest I nagroda w konkursie Malarstwo Ludowe, zorganizowanym w 2005 roku przez Fundację „Cepelia” Polska Sztuka Ludowa i Rękodzieło.

Władysław Klimasara, wytwórca zabawek drewnianych ze Strysławy, pow. suski (2011) – urodził się w 1937 roku w Strysławie, rzemiosła ludowego nauczył go w okresie dzieciństwa dziadek i ojciec. Wykonuje (z żoną i dziećmi) z drewna lipowego i sosnowego różnego rodzaju ptaszki (jemiouszki, kukułki, gile, sowy, jaskółki, sikorki itp.), które następnie malowane są stosownie do gatunku i układane w kompozycje. Kompozycja liczy przeważnie od 3–4 ptaszków umieszczonych na gałązce. Prace Władysława Klimasary pokazywane były na wystawach krajowych i zagranicznych. Bywał co roku ze swoimi dziełami w Kazimierzu Dolnym podczas Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych oraz na Targach Sztuki Ludowej w Krakowie. Miał wystawy w Bielsku, Żywcu, Kielcach, Warszawie i innych miastach. Ptaszki wystawiane były również we Włoszech, Francji, Niemczech, Holandii i Austrii. Władysław Klimasara jest członkiem STL, współpracuje z Gminnym Ośrodkiem Kultury w Strysławie, gdzie wraz z żoną Ludwiką, popularyzują swoją twórczość wśród dzieci i młodzieży⁸⁵.

MUZYCY LUDOWI – NAGRODY INDYWIDUALNE

Komisja przyznająca Nagrody im. Oskara Kolberga docenia także pracę indywidualną muzyków ludowych. Otrzymują ją wybitni soliści, wykonujący repertuar czysto ludowy, osadzony w tradycji własnego regionu. Dorobek twórczy muzyka zgłoszonego do Nagrody uzasadniany bywa najwyższymi nagrodami zdobytymi na festiwalach i przeglądach ogólnopolskich. Ponadto Komisje doceniają pracę muzyków na rzecz młodszych pokoleń, mającą na celu przekazywanie umiejętności uzdolnionym muzycznie uczniom, drogą zapamiętywania, czyli nauki gry na instrumentach metodą beznutową. Nagrodę indywidualną w dziedzinie muzyki (śpiewu, tańca) otrzymało w Małopolsce 17 osób.

⁸⁴ M. P o k r o p e k (MP), *Malarstwo na szkle Anny Stopki-Słowińskiej*, Otrębusy 2000, katalog wystawy; Informacje uzyskane od A. Stopki-Słowińskiej w 2014 roku.

⁸⁵ J. K o c i o ł e k, *Współcześni strysławscy twórcy*, Beskidzkie Centrum Zabawki Drewnianej, s. 16 (Folder promujący twórców, wydany przez GOK Strysławie). Informacje uzyskane od Ludwika Klimasary w 2014 roku.

Jan Józefowski, muzyk z Rojówki, pow. nowosądecki (1978) – urodził się w 1899 roku w Świdniku koło Tęgoborzy pow. Nowy Sącz. Był synem znanego na Sądecku muzyka (skrzypka) ludowego Szczepana Józefowskiego. W latach 30-tych XX wieku grywał z nim na wiejskich weselach i potańcówkach. Należał do Koła Młodzieży Ludowej, pod patronatem którego zawiązana została grupa folklorystyczna. W związku z tym miał sposobność uczestniczyć w różnych wydarzeniach kulturalnych (dożynki, rocznice narodowe), jakie odbywały się na terenie miasta Nowego Sącza i okolicy. Kapela „Szczepanów”, przygrywała grupie sądeckiej na przedwojennych Świętach Gór, występowała także z zespołami świetlicowymi na imprezie *Dni Krakowa*, organizowanej od 1936 roku. Po drugiej wojnie światowej Jan Józefowski stworzył własną kapelę i związał się z sądeckimi zespołami „Lachy”, a następnie „Twórczość”⁸⁶. W skład jego muzykującej grupy wchodził: młodszy brat Mikołaj, synowie Józef i Rudolf oraz Józef Wojsław, Edward Turski i Jan Szabla. Jan Józefowski brał udział z zespołami w wielu festiwalach i przeglądach folklorystycznych odnosząc niemałe sukcesy w kraju i zagranicą. Za działalność odznaczony został: Złotą Tarczą Herbową Nowego Sącza, Złotą Odznaką za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”. Zmarł w 1978 roku w Rojówce koło Tęgoborzy⁸⁷.

Władysław Obrochta, muzyk z Zakopanego (1978) – urodził się w 1914 roku w Zakopanem. Był wnukiem słynnego muzykanta i przewodnika tatrzańskiego – Bartłomieja Obrochty. Grywał z ojcem Janem, bratem Stanisławem oraz Stanisławem Gąsienicą. Po II wojnie światowej Kapela Obrochtów przez wiele lat odnosiła sukcesy m.in. w I i II Konkursie Muzyki Podhalańskich (1952, 1955), podczas przeglądu Kapel na Międzynarodowym Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem oraz w Konkursie Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym. Poza festiwalami i konkursami Władysław Obrochta występował w regionie podhalańskim na różnych imprezach regionalnych. Były to m.in. posiadły góralskie, wieczornice z okazji świąt kościelnych i państwowych. Grając na skrzypkach przekazywał tradycyjne formy muzyki góralskiej. Wykształcił wielu następców. Uczestniczył solo i z kapelą w licznych nagraniach radiowych, telewizyjnych dla celów komercyjnych i naukowych. Jako prymista (prowadzący) grywał także z różnymi muzykami przygrywając wielu zespołom regionalnym na terenie Zakopanego i Podhala⁸⁸. Zmarł w Zakopanem w 1993 roku.

⁸⁶ A. Pokropiek (AP), *Jan Józefowski* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], 51–52.

⁸⁷ Informacje uzyskane od syna, Józefa Józefowskiego w 2008 roku.

⁸⁸ M. Pokropiek (MP), *Władysław Obrochta* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 83; L. Długolecka, M. Pinkwart, *Muzyka i Tatry*, Kraków 1992, s. 38.

Jan Malinowski-Haledrok, skrzypek, śpiewak ze Szczawnicy, pow. nowotarski (1979) – urodził się 1914 roku w Szczawnicy. Był muzykiem samoukiem, posiadał niezwykle słuch i zdolności przyswajania melodii. Grywał ze Stanisławem Mastalskim i Michałem Szczepaniakiem, którzy kultywowali tradycyjny, szczawnicki styl muzyczny. Już w okresie międzywojennym dał się poznać jako zdolny muzyk i śpiewak solista. Brał udział z grupą regionalną ze Szczawnicy w przedwojennych Świątach Gór. Po drugiej wojnie światowej oprócz działalności w Zespole Regionalnym, prowadził swoją grupę teatralną pod nazwą „KądzIELna Izba”. Wystawiane w oparciu muzyczny na terenie uzdrowiska scenki przy kądzieli, urozmaicone gawędami i śpiewem oklaskiwane były przez kuracjuszy przez kilkanaście lat. Malinowski cieszył się dużą popularnością w Szczawnicy, brał udział z kapelą w różnych uroczystościach państwowych, kościelnych i regionalnych. Największy sukces osiągnął uczestnicząc z kapelą, i jako solista w ogólnopolskich konkursach i przeglądach. Należał do Stowarzyszenia Twórców Ludowych i Oddziału Pienińskiego Związku Podhalan⁸⁹. Zmarł w 2003 roku, pochowany został na cmentarzu w Szczawnicy.

Jan Mastalski „Kościelniok”, śpiewak i tancerz ze Szczawnicy, pow. nowotarski (1984) – urodził się w 1902 roku w Szczawnicy. Zamiłowanie do pieśni i tańców wyniósł z domu rodzinnego. W wieku 16 lat został członkiem Zespołu Regionalnego w Szczawnicy, działającego pod patronatem Ochotniczej Straży Pożarnej. W wystawianym od 1922 roku przez zespół *Weselu góralskim* (scenariusz Jana Malinowskiego), zagrał rolę pierwszego drużby. W okresie dwudziestolecia międzywojennego uczestniczył w różnych imprezach folklorystycznych na terenie kraju. Po wznowieniu działalności zespołu po II wojnie światowej należał do wyróżniających się śpiewaków i tancerzy, podczas występów na festiwalach i przeglądach folklorystycznych na terenie kraju. Był członkiem Stowarzyszenia Twórców Ludowych i Związku Podhalan. Odznaczony został: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Województwa Nowosądeckiego”, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” oraz wieloma odznaczeniami za działalność na rzecz Ochotniczej Straży Pożarnej. Zmarł w 1997 roku, pochowany został na cmentarzu w Szczawnicy⁹⁰.

Józef Ciesielka „Kubas”, śpiewak i tancerz ze Szczawnicy, pow. nowotarski (1984) – urodził się w 1902 roku w Szczawnicy. Pod koniec I wojny światowej został członkiem Ochotniczej Straży Pożarnej w Szcza-

⁸⁹ Jan Malinowski-Haledrak, *Laureaci nagrody „barw” im. Oskara Kolberga 1979*, (brak paginacji), broszurka z biografiami nagrodzonych, wydana przez Mazowieckie Muzeum w Płocku w 1979 roku.

⁹⁰ Informacje uzyskane od córki – Anieli Krupczyńskiej w 2014 roku.

wnicy, w następnych latach związał się z miejscowym Zespołem Regionalnym. Zasłynął jako wybitny popularyzator szczawnickich tańców: polki, sztajerki, tańce pasterskie i zbójeckie. Wielką popularnością cieszył się wykonywany przez niego (improwizowany) taniec „hajduk”. Przedwojenna i powojenna działalność Ciesielki przysporzyła popularności zespołowi, który w latach jego działalności odniósł sporo sukcesów w kraju i zagranicą. Ciesielka należał do STL, był członkiem Związku Podhalan, pełnił wiele różnych funkcji społecznych⁹¹. Odznaczony został: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Województwa Nowosądeckiego, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”. Zmarł w Szczawnicy w 1992 roku, pochowany został na miejscowym cmentarzu.

Franciszek Kurzeja, muzyk i śpiewak ludowy z Kiczni, pow. nowosądecki (1985) – urodził się w 1919 roku w Kiczni. Muzykował od dzieciństwa, w 1936 roku stworzył własną kapelę. Tuż po II wojnie światowej, został członkiem wędrownego Zespołu Góralskiego „Wsi Tworzącej” Mieczysława Czciбора-Cholewy, związany był z tą grupą przez około 16 lat. Od 1946 roku zaangażował się działalność Zespołu Regionalnego Górali Łąckich i kierował kapelą tego zespołu do 2003 roku. W latach 1969–1989 był prymistą w Zespole „Dolina Dunajca”, działającym przy Sądeckich Zakładach Elektrod Węglowych w Biegonicach koło Nowego Sącza. W latach 1999–2010 przygrywał Zespołowi „Gorce” w Kamienicy (pow. Limanowa). Występował z wyżej wymienionymi zespołami przez około 70 lat, odnosząc sukcesy w kraju i zagranicą. Brał udział w licznych przeglądach i festiwalach ogólnopolskich oraz międzynarodowych. Za działalność na rzecz kultury ludowej odznaczony został: Złotym Krzyżem Zasługi, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, Odznaką Honorową „Zasłużony dla Ziemi Sądeckiej”⁹², Medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”, (2013) oraz kilkoma odznaczeniami regionalnymi. Zmarł w 2014 roku, pochowany został na cmentarzu w Kiczni.

Ludwik Łojas, skrzypek prymista z Łopusznej, pow. nowotarski (1985) – urodził się w 1909 roku w Szlembarku, w młodości grywał z ojcem i starszymi braćmi. Po I wojnie światowej wyjechał na kilka lat do Ameryki, nie rozstając się ze skrzypcami. Po powrocie dużo muzykował, od 1934 roku zamieszkał w Łopusznej. Po II wojnie światowej zaangażował się w prace na rzecz kultury, został członkiem miejscowego Oddziału Związku Podhalan. Na

⁹¹ M. P o k r o p e k (MP), *Józef Ciesielka* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 30; Informacje uzyskane od Anieli Krupczyńskiej w 2014 roku.

⁹² I. K o z i e l s k a, *Muzycy z Łącka*, „Gazeta Krakowska”, 1971, nr 166, s. 3; S. K o r o n a, *Franek Paganini*, „Dziennik Polski”, 2006, nr 34, dod. Nowosądecki, s. 9; J. Leśniak, *Człowiek miesiąca: Franciszek Kurzeja*, „Sądeczanin”, 2009, nr 1, s. 58–60.

początku lat 70. XX wieku, został kierownikiem kapeli „Łopusznianie”, z którą odniósł wiele sukcesów. Miał bogaty repertuar muzyczny. Oprócz „nucicek” sabałowych, krzesanych, zbójnickich, wychodziły spod jego smyczka czardasze i rzewne pieśni osnute na muzyce cygańskiej. W latach 1976–1985 uczestniczył w konkursie folklorystycznym Sabałowe Bajania, w Konkursach Kapel w Nowym Targu i przeglądach o randze regionalnej, zdobywając czołowe miejsca. Występował także w kategorii „Mistrz i uczeń”, w Ogólnopolskim Festiwalu Kapel w Kazimierzu Dolnym. Kapela Ludwika Łojasa towarzyszyła często ks. Józefowi Tischnerowi podczas spotkań religijnych i regionalnych. Odznaczony został m.in. Medalem 40-lecia PRL, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”⁹³. Zmarł w 1992 roku.

Jan Kacwin, muzyk basista, śpiewak ludowy z Krościenka nad Dunajcem, pow. nowotarski (1989) – urodził się w 1918 roku w Krościenku. Grał od najmłodszych lat, zapisywał i gromadził stare teksty piosenek. Sam również układał słowa do przyspiewek z racji wesel i jubileuszy. Po II wojnie światowej należał do muzyków powszechnie znanych w regionie sądeckim i nowotarskim. Współpracował jako basista z różnymi kapelami i zespołami. Najdłużej z Zespołem Pieśni i Tańca „Pieniny”, jako członek kapeli, solista, śpiewak i tancerz. Był również przez wiele lat jego kierownikiem. Brał wielokrotnie udział w Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym, w Sabałowych Bajaniach w Bukowinie, w licznych przeglądach zespołów działających pod patronatem Centrali Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Cepelia”. Ponadto uczestniczył w przeglądach o randze ogólnopolskiej w Rzeszowie, Zakopanem, Żywcu, Wiśle i Płocku. Zmarł w Krościenku w 2008 roku⁹⁴.

Tadeusz Gąsienica-Giewont, muzyk, przewodnik tatrzański (1990) – urodził się w 1915 roku w Zakopanem. Miłośnik i znawca Tatr, przewodnik i ratownik GOPR. Już jako młodzieniec wykazywał nieprzeciętne zdolności muzyczne i aktorskie. Brał udział w przedstawieniach teatralnych organizowanych przez Helenę Rój-Kozłowską. Był członkiem Towarzystwa Śpiewaczego „Echo Tatrzańskie”, jako skrzypek grywał od 1936 roku z kapelami „Maśniaków”, „Klimków” i „Bartusiów”. Był współzałożycielem Zespołu Regionalnego im. Klimka Bachledy, aktywnym działaczem Związku Podhalan. Jako muzyk został przyjęty do Stowarzyszenia Twórców Ludowych. W 1966 roku powstał film biograficzny o Tadeuszu Gąsienicy

⁹³ M. P o k r o p e k (MP), *Ludwik Łojas* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 72; informacje uzyskane w Gminnym Ośrodku Kultury w Łopusznej.

⁹⁴ Informacja uzyskana od Jana Kubika, muzyka i artysty ludowego z Krościenka nad Dunajcem, który przez wiele lat muzykował z Janem Kacwinem; A. D u d e k, *Z muzycznego notatnika Jana Kacwina*, „Prace Pienińskie”, T. 21: 2011, s. 167–168.

Giewoncie pt. *Cieszyły mnie hole od małego*, w reżyserii Lucyny Smolińskiej i Mieczysława Sroki⁹⁵. Tadeusz Gąsienica-Giewont był także aktorem i konsultantem w filmach: *Czarci żleb*, *Błękitny krzyż* i *Ród Gąsieniców* oraz honorowym członkiem Związku Podhalan⁹⁶. Zmarł w 1999 roku, pochowany został na cmentarzu na Pęksowym Brzyzku w Zakopanem.

Ludwik Młynarczyk, nauczyciel, muzyk z Lipnicy Wielkiej, pow. nowotarski (1993) – urodził się w 1940 roku w Tylmanowej. W 1959 roku rozpoczął pracę nauczycielską w Kiczorach (gm. Lipnica Wielka). Pracę dydaktyczno-wychowawczą połączył z krzewieniem regionalizmu i folkloru. Jest wybitnym skrzypkiem, który oprócz gry na skrzypcach, podporządkował sobie dźwięki wydawane na fujarkach, trombitach i rogach góralskich. W roku 1968 stworzył z miejscowymi nauczycielami Kapelę „Heródki”, która prezentowała folklor orawski. Młynarczyk uczył przez wiele lat gry na skrzypcach dzieci szkolne, z którymi uczestniczył w różnych przeglądach i festiwalach ogólnopolskich oraz regionalnych, odnosząc wiele sukcesów. Najbardziej ceni sobie udział w ogólnopolskim festiwalu w Kazimierzu Dolnym oraz na przeglądach folklorystycznych w Zakopanem, Nowym Targu i Bukowinie Tatrzańskiej⁹⁷. Jest także autorem wielu artykułów opublikowanych w czasopiśmie: „Gazecie Krakowskiej”, „Zielonym Sztandarze”, „Chłopskiej Drodze”, „Głosie Nauczycielskim” i „Gminnych Nowinach”. Otrzymał m.in. Nagrodę Artystyczną im. Jana Pocka, Odznakę „Zasłużony Działacz kultury” i inne. Będąc na emeryturze działa także w samorządzie lokalnym⁹⁸.

Franciszek Świder „Zbójnik”, muzyk, śpiewak, tancerz, gawędziarz z Białego Dunajca, pow. nowotarski (1995) – urodził się w 1922 roku w Białym Dunajcu. Po II wojnie światowej został członkiem Zespołu „Biały Dunajec”, który prowadziła Zofia Solarzowa. Przez jakiś czas związany był także z Zespołem „Białodunajczanie” oraz z Zespołem „Holny”, gdzie występował jako muzyk. Doskonale tańczył i grał toteż przyczynił się do sukcesów, jakie te zespoły zdobywały uczestnicząc w konkursach i przeglądach: w Zakopanem, Żywcu, Kazimierzu Dolnym, Płocku, Warszawie i innych miastach Polski. Brał również udział w kilku festiwalach zagranicznych⁹⁹. Odznaczony został: Złotym Krzyżem Zasługi,

⁹⁵ M. P o k r o p e k (MP), *Tadeusz Gąsienica-Giewont* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 39.

⁹⁶ *Gąsienica-Giewont Tadeusz* [w:] *Wielka encyklopedia tatrzańska...*, s. 306.

⁹⁷ Informacje udzielone przez Ludwika Młynarczyka w 2009 roku po sukcesie na festiwalu w Kazimierzu Dolnym.

⁹⁸ *Młynarczyk Ludwik* [w:] *Podhalanie. Słownik...*, 122–123.

⁹⁹ M. P o k r o p e k (MP), *Franciszek Świder „Zbójnik”* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 110–111.

Medalem 40-lecia PRL, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury”, Odznaką „Zasłużony dla Cepelii”, Zasłużony dla Gminy Biały Dunajec¹⁰⁰. Był działaczem społecznym i honorowym członkiem Związku Podhalań. Zmarł w 2010 roku.

Eugeniusz Wilczek, muzyk i twórca ludowy z Bukowiny Tatrzańskiej (1995) – urodził się w 1944 roku w Bukowinie Tatrzańskiej. W młodości zajmował się pasterstwem, wytwarzał różne wyroby artystyczne ze skóry. Gry na skrzypcach uczył się u popularnej w Bukowinie muzykantki – Bronisławy Koniecznej-Dziadońki. Był wieloletnim członkiem kapeli w Zespole Regionalnym „Podhale”, który działał pod patronatem „Cepelii”. Z zespołem tym zwiedził prawie wszystkie kraje europejskie i Stany Zjednoczone. W wykonaniu Wilczka można usłyszeć tradycyjne melodie muzyki góralskiej oraz jego własne improwizacje osadzone mocno w miejscowym folklorze – „kazdo muzyka jes fajno ino ją trza piyknie wykołysać” – powiada artysta. Uczestniczył w wielu międzynarodowych i ogólnopolskich przeglądach i festiwalach, zdobywając zaszczytne miejsca i nagrody¹⁰¹. Oprócz festiwalu i konkursów uczestniczy ze swoją muzyką w uroczystościach Związku Podhalań, gra na uroczystościach kościelnych i regionalnych. W swoim dorobku posiada: Brązowy Krzyż Zasługi, Odznakę „Za zasługi dla Gminy Bukowina Tatrzańska”. Jest członkiem STL, i honorowym członkiem Związku Podhalań¹⁰². W listopadzie 2013 roku obchodził 70. rocznicę urodzin i 55-lecie pracy artystycznej, odznaczony został honorową Odznaką „Zasłużony dla Kultury Polskiej”. Eugeniusz Wilczek zaliczany jest do grona wybitnych muzyków podhalańskich.

Bolesław Karpiel Bułeczka, muzyk, tancerz i śpiewak, animator kultury z Zakopanem (1997) – urodził się w 1927 roku w Kościelisku. Nauczyciel stolarstwa artystycznego w Zespole Szkół Budowlanych w Zakopanem. Jest twórcą – projektantem wielu domów w stylu góralskim. W latach 1946–1951 był śpiewakiem i tancerzem w Zespole Regionalnym działającym przy Związku Zawodowym Leśników w Zakopanem. W latach następnych kierownikiem artystycznym, muzykiem i śpiewakiem w Zespole im. Klimka Bachledy, który działał przy Związku Podhalań w Zakopanem. Współzałożyciel i kierownik artystyczny Zespołu „Polaniorze”. Przez kilka lat był instruktorem tańca na kursach ludowych w Płocku i Lublinie. Jego działalność na rzecz kultury góralskiej jest imponująca i wszechstronna, należy do grona najbardziej uznanych nosicieli podhalańskich tradycji. Był organizatorem wielu zespołów regionalnych, autorem opracowań

¹⁰⁰ Świder „Zbójnik” Franciszek [w:] Podhalanie. Słownik..., T. 2, s. 175.

¹⁰¹ M. Pokropiek (MP), Eugeniusz Wilczek, [w:] Oskary..., [Cz. 1], s. 116–117.

¹⁰² Wilczek Eugeniusz [w:] Podhalanie. Słownik..., T. 2, s. 188.

tradycyjnego repertuaru muzycznego, tanecznego i scenograficznego widowisk. Z jego udziałem wiele zespołów zdobywało na konkursach i festiwalach zaszczytne nagrody i dyplomy¹⁰³. Bolesław Karpiel posiada także wiele odznaczeń i dyplomów za pracę na rzecz kultury i regionu: Złoty Krzyż Zasługi, Odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”, dwukrotnie otrzymał Złotą Odznakę „Za Zasługi dla Zakopanego”¹⁰⁴ oraz wiele nagród i odznaczeń regionalnych.

Józef Pitoń, tancerz, śpiewak, gawędziarz z Zakopanego (2004) – urodził się w 1932 roku w Kościelisku, instruktor i działacz sportowy. W latach 1953–1959 współzałożyciel i członek międzyuczelnianego Studenckiego Zespołu Góralskiego w Krakowie. W latach 1984–1989 prowadził naukę tańca i śpiewu na kursach dla grup polonijnych w Opolu, Lublinie, Nowym Sączu i Krośnie. W latach 1990–1992 przebywał w Chicago, gdzie prowadził Zespół Regionalny przy Oddziale Związku Podhalan. Jest członkiem jury na festiwalach i przeglądach folklorystycznych oraz konkursach recytatorsko-gawędziarskich. Józef Pitoń ma także dorobek twórczy w postaci niewielkich publikacji książkowych o tematyce góralskiej: *Moje bajdy* (Kraków 1997), *Naski świat* (1999), *Holni ludzie* (Kraków 2000), *Lecom roki* (Kraków 2002), *Zbójnickie sprawy* (Kraków 2005), *Drzewiej i dziś* (Rabka Zdrój 2010), *W niebie i na ziemi* (Rabka Zdrój 2013). Od 1969 roku uczestniczył w konkursie Sabałowe Bajania w Bukowinie, gdzie ponad 30 razy zdobył nagrodę główną – „Złotą Spinkę”. Józef Pitoń jest twórcą wielu programów artystycznych dla Zespołu Klimka Bachledy, które były kilkakrotnie nagrodzone „Złotymi” i „Srebrnymi Ciupagami”, na Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem. Za społeczną pracę na rzecz góralskiej kultury uhonorowany został wieloma dyplomami i medalami. Posiada m.in. „Złoty Krzyż Zasługi”, Odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”, Odznakę „Zasłużony dla Miasta Zakopanego”, „Zasłużony Członek Związku Podhalan”¹⁰⁵. W 2011 roku uhonorowany został medalem „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”.

Marian Styrzczała-Maśniak, muzyk, śpiewak, lutnik oraz snycerz z Zakopanego (2005) – urodził się w 1935 roku w Kościelisku. Ukończył Szkołę Zawodową Przemysłu Drzewnego w Zakopanem. Na początku lat pięćdziesiątych (XX wieku), z młodszymi braćmi zorganizował tzw. „Młodszą Kapelę Maśniaków”. W roku 1955 uczestniczył w V Światowym Festiwalu Młodzieży i Studentów w Warszawie, gdzie zdobył I nagrodę,

¹⁰³ B. Zagórna-Tęczycka (B.Z.-T.), *Bolesław Karpiel-Bułecka* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 41.

¹⁰⁴ Karpiel „Bułecka” Bolesław Stanisław [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 2, s. 78.

¹⁰⁵ Pitoń Józef [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 1, s. 150. Informacje uzyskane od Józefa Pitonia 2014 roku.

grając na gęślikach. W latach 1957–1966 był członkiem Zespołu im. Klimka Bachledy, gdzie grał z Władysławem Obrochtą i swoimi braćmi. Jest inicjatorem i współzałożycielem Ludowego Teatru Ziemi Podhalańskiej, który przekształcony został w Zespół Pieśni i Tańca „Maśniaki”. Autor widowisk opartych na starej góralskiej tradycji: *Posiady na Nędzówce*, *Wesele Góralskie*, *Redyk*, *Prządki* i inne. Marian Styrzczała kilkakrotnie przebywał w Stanach Zjednoczonych, gdzie wśród rodaków (działaczy Związku Podhalań – Chicago) prowadził szeroko zakrojoną działalność kulturalną. Uczestniczył w wielu prestiżowych konkursach i przeglądach krajowych i zagranicznych, m.in. w Festiwalu Krajów Nordyckich w Belgii w 1978 roku. Brał udział w wielu filmach związanych z kulturą Podhala oraz licznych audycjach radiowych i programach telewizyjnych. Z jego udziałem nagranych zostało kilka płyt CD, z których jedna poświęcona została Papieżowi Janowi Pawłowi II. Ma w swym dorobku wiele nagród i dyplomów: Złoty Krzyż Zasługi, Odznakę „Zasłużony Działacz Kultury”, Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki, Złotą Odznakę „Zasłużony dla Zakopanego”, Dyplom Honoris Gratia. Marian Styrzczała-Maśniak ma również duży dorobek w branży snycersko-stolarskiej i lutniczej¹⁰⁶.

Tadeusz Szostak-Berda, skrzypek, gawędziarz z Poronina, pow. nowotarski (2006) – urodził się w 1928 roku w Poroninie. Pochodził z rodziny muzyków, grał na skrzypcach od młodości. W latach 1958–1974 prowadził zespół góralski, który działał przy Nowotarskich Zakładach Przemysłu Skórzanego „Podhale”, Nowym Targu oraz przez ponad 20 lat dziecięcy zespół przy Nowotarskiej Spółdzielni Mieszkaniowej. Uczestniczył jako solista instrumentalista w ogólnopolskich i regionalnych konkursach zdobywając szczytne miejsca i nagrody. Należał do grona wybitnych muzyków i ludzi zasłużonych szczególnie dla kultury Podhala. Jego twórczość muzyczna udokumentowana została w postaci nagrań, dokonanych przez dziennikarzy (Mariana Domańskiego i Marię Baliszewską) z Radiowego Centrum Kultury Ludowej Polskiego Radia. Przez 11 lat prowadził naukę gry na skrzypcach i basach w Gminnym Ośrodku Kultury w Poroninie. W latach 1974–2006 był aktywnym członkiem Związku Podhalań, działał w Stowarzyszeniu Twórców Ludowych. Był człowiekiem życzliwym i otwartym, zaszczeptał u dzieci i młodzieży miłość do muzyki góralskiej¹⁰⁷. Za działalność odznaczony został: Brązowym Krzyżem

¹⁰⁶ (Red), *Marian Styrzczała-Maśniak* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 73–74; *Styrzczała-Maśniak Marian* [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 1, s. 169–170; M. S t y r c z a ł a - M a ś n i a k, *Podhalański rodowód muzycznej i artystycznej twórczości górali*, Zakopane 2010, 148 s.

¹⁰⁷ (Red), *Tadeusz Szostak-Berda, Laureaci Nagrody im. Oskara Kolberga „Za zasługi dla kultury ludowej”*, Przysucha 2006, s. 24–25; *Z kroniki żałobnej, „Podhalanin”*, 2007, nr 1, s. 52–53.

Zasługi, Odznaką „Zasłużony Działacz Kultury” i wieloma odznaczeniami regionalnymi. Zmarł w 2006 roku w Poroninie. W 2012 roku odbył się w Poroninie I Przegląd Solistów i Kapel im. Tadeusza Szostaka-Berdy¹⁰⁸.

Jan Karpiel-Bułecka, muzyk, konferansjer, regionalista z Zakopanego (2007) – urodził się w 1956 roku w Zakopanem. Wszechstronny popularyzator muzyki i kultury Podhala, wirtuoz gry na gęślikach, dudach i innych ginących instrumentach pasterskich. Jest również rekonstruktorem starych instrumentów podhalańskich. Muzyka śpiew i tradycja góralska były od zawsze obecne w życiu artysty, jego ojciec Bolesław, wybitny znawca muzyki i kultury góralskiej był dla niego wzorem. W czasie studiów w Krakowie był członkiem studenckiego Zespołu Regionalnego „Skalni”¹⁰⁹. Jest wybitnym wirtuozem gry na dudach, płynąca góralska nuta z pieszczadek „ubarwiona” przez artystę miłością do gór, staje się dla słuchaczy prawdziwą uczta duchową. Jan Karpiel-Bułecka bywał m.in. prezerentem podczas Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, Tygodnia Kultury Beskidzkiej, zasiada jako juror w różnych przeglądach i konkursach. Jest także znawcą muzyki różnych regionów Karpat i gór Europy oraz muzyki cygańskiej i żydowskiej. Zainicjował kilka znanych powszechnie imprez muzycznych takich jak: Muzykonckie Zoduski, Dudziarskie Ostatki czy Muzyka Karpat. Współpracuje z Polskim Radiem i Telewizją, bierze udział w licznych programach i koncertach. Zagrał też w wielu filmach. Do nagród i odznaczeń, które ceni sobie szczególnie należą: Nagroda im. Stanisława Wyspiańskiego, Srebrny Krzyż Zasługi, Zasłużony dla Kultury Polskiej, oraz Nagroda Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego, którą otrzymał w 2014 roku.

Władysław Trebunia-Tutka, muzyk, artysta malarz z Poronina (2009) – urodził się w 1942 roku w Poroninie. Ukończył Akademię Sztuk Pięknych w Krakowie, uprawiał malarstwo sztalugowe, ścienne, projektowanie unikatowych tkanin, grafikę oraz malarstwo na szkle. Brał udział w kilkudziesięciu wystawach zbiorowych i indywidualnych w kraju i zagranicą. Jego dzieła opiewające podhalański świat przemawiają do wyobraźni odbiorców, zachwycają i uwalniają. Władysław Trebunia zasłynął też z malowideł ściennych zdobiących ściany podhalańskich świątyń i instytucji oraz jako projektant witraży. Jego wielką pasją była muzyka góralska, grywał od 10 roku życia, odnosząc sukcesy. W okresie studiów w Krakowie związał się z międzyuczelnianym studenckim Zespołem Góralskim „Hyrni”,

¹⁰⁸ Informacje uzyskane od syna Tadeusza Szostaka z Poronina w 2014 roku.

¹⁰⁹ Karpiel-Bułecka Jan [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 2, s. 79; L. D ł u g o ł ę c k a, M. P i n k w a r t, *Muzyka...*, s. 40.

gdzie przez okres nauki był prymistą. Po powrocie w rodzinne strony stał się wielkim krzewicielem kultury i muzyki góralskiej wśród dzieci i młodzieży, współpracując z różnymi regionalnymi zespołami dziecięcymi i młodzieżowymi. Na początku lat 90. XX wieku powstała Rodzinna Kapela Trebuniów, która zdobyła wiele wysokich nagród i wyróżnień, na regionalnych i ogólnopolskich przeglądach i festiwalach. Władysław Trebunia za artystyczną i muzyczną działalność otrzymał m.in. dwukrotnie Złotą Odznakę „Za Zasługi dla Zakopanego”, Srebrny Medal „Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego”, Odznakę „Zasłużony Działacz Kultury” oraz Medal „Zasłużony Kulturze Gloria Artis”¹¹⁰. Zmarł w 2012 roku, pochowany został na cmentarzu w Poroninie.

KAPELE LUDOWE

Kapele ludowe działające w Małopolsce, tworzone przez muzyków amatorów są zjawiskiem bardzo powszechnym. Kunszt muzyków i mistrzowskie wykonywanie melodii i pieśni, uwarunkowane jest wieloma czynnikami. W muzyce ludowej spotykamy często niezwykle uzdolnionych muzyków oraz muzykujące rodziny szczególnie uzdolnione, gdzie gra na instrumentach przekazywana jest pokoleniowo, w sposób autentyczny przy pomocy słuchu. Autentyczne kapele ludowe nagradzane zostają przez Komisje. Pierwsza nagroda tego typu przyznana została w 1981 roku. Do tej pory nagrodzonych zostało 7 kapel, z różnych rejonów Małopolski, z których większość współpracowała lub współpracuje z zespołami ludowymi w obrębie swojego regionu.

Kapela „Pogórzanie” z Jastrzębi, pow. tarnowski (1981) – powstała w 1968 roku z inicjatywy miłośnika folkloru, lekarza stomatologa – Mieczysława Króla. Działała początkowo pod patronatem „Klubu Rolnika” w Jastrzębi (GS Ciężkowice). Już w pierwszych latach odnosiła sukcesy, występując na festiwalach i imprezach ogólnopolskich: w Warszawie, Kazimierzu Dolnym, Spale, Toruniu, Płocku, Olsztynie, Opolu, Rzeszowie i Tarnowie oraz na przeglądach o charakterze regionalnym. Z czasem dołączyła do kapeli grupa śpiewacza. Muzycy z Jastrzębi wyjeżdżali kilkakrotnie za granicę, występując na terenie NRD, Węgier, Niemiec, Anglii i Tunezji. Kapela i kilkuosobowa męsko-żeńska grupa śpiewacza, wzięła udział w Międzynarodowych Spotkaniach Kapel Ludowych – „Muzyka Ludów Europy”, jakie odbyły się w Toruniu w 2008 roku. W swym muzycznym dorobku Kapela posiada kilka płyt CD z nagraniami muzycznymi Zespołu: *Pogórzanie z Jastrzębi, Na*

¹¹⁰ S. Trebunia-Stasz el, *Władysław Trebunia-Tutka – artysta zanurzony w góralskim świecie*, „Twórczość Ludowa”, 2013, nr 3/4, s. 12–17; *Trebunia-Tutka Władysław [w:] Podhale. Słownik...*, T. 1, s. 182.

jastrzębską nutę, Jastrzębskie kołędowanie, ponadto w 2006 roku ukazała się płyta z historycznymi nagraniami Kapeli ze zbiorów Mieczysława Króla. Repertuar „Pogórzan”, to autentyczne teksty i melodie śpiewane od pokoleń na wsiach w rejonie Pogórza Ciężkowicko-Rożnowskiego. Obecnie Kapela z grupą śpiewaczą działa pod patronatem Domu Kultury w Jastrzębi. Rolę instruktora pełni Antoni Hołda, kierownikiem artystycznym jest Stanisław Deś (basista)¹¹¹.

Kapela Jana Stocha z Zębu, pow. nowotarski (1986) – powstała w 1958 roku z inicjatywy Jana Stocha. W skład Kapeli wchodziło czterech muzyków: Jan Stoch – skrzypek prymista, Stanisław Trebunia-Tutka – I sekund, Andrzej Stoch – II sekund i Jan Majerczyk – basy. Grupa wielokrotnie występowała na przeglądach w Zakopanem, w Bukowinie Tatrzańskiej, w Konkursie Kapel w Nowym Targu, zdobywając zaszczytne miejsca i nagrody. Grała tradycyjne melodie podhalańskie, zachowując wierność melodyczną i stylistyczną podkreśloną grą na zółbocach (gęślikach podhalańskich). Jan Stoch wykształcił również wielu młodych muzyków. W 1985 roku wziął udział w Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym, z uczniem Piotrem Majerczykiem z Poronina. W Konkursie „Duży – Mały”, otrzymali pierwszą nagrodę, za wykonanie tradycyjnych melodii góralskich¹¹². Kapela Jana Stocha uhonorowana została m.in. Nagrodą Ministra Kultury i Sztuki, oraz licznymi nagrodami regionalnymi. Jan Stoch Zmarł w 2007 roku, pochowany został na cmentarzu w Zębie.

Kapela Tadeusza Szostaka „Kośne Hamry” z Poronina, pow. nowotarski (1993) – powstała w latach siedemdziesiątych. Kapelę tworzyli: Tadeusz Szostak – skrzypek prymista, Jan Skupień-Salamuna – I sekund, Andrzej Stasik – II sekund i Bronisław Skupień-Salamuna – trzystrunowe basy. Uczestnicząc kilkakrotnie w Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym dwukrotnie otrzymała najwyższe trofeum – „Basztę”. Była także laureatem (z Zespołem „Holny”), w jednej z edycji Międzynarodowego Festiwalu Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem, gdzie otrzymała „Złotą Ciupagę”. Muzyka Szostaka zaprezentowała

¹¹¹ A. Piechnik-Dębiec, „Pogórzanie” z Jastrzębi, „Twórczość Ludowa”, 2010, nr 3/4, s. 29–30; M. K o w a l s k i, *Jastrzębia folklorem słynie*, „Dziennik Polski” 2008, grudzień, s. 1–10. Magazyn specjalny wydany z okazji 40-lecia działalności Kapeli i Grupy Śpiewaczej.

¹¹² M. P o k r o p e k (MP), *Ząb, woj. nowosądeckie, Kapela podhalańska Jana Stocha* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 163; E. S e n d e j e w i c z, *Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym 1967–1987*, Lublin 1989, s. 357, 359. Kapela Jana Stocha (w różnym składzie), przez ponad 30 lat, przygrywała zespołowi „Harnasie”, informacja uzyskana od obecnego kierownika zespołu J. Staszla.

się także na kilku folklorystycznych festiwalach zagranicą, we Francji, Słowacji i Niemczech. Tadeusz Szostak wykonywał „złóbcoki”, i był dobrym gawędziarzem¹¹³.

Rodzinna Kapela Grucelów z Piwnicznej, pow. nowosądecki (1997) – reprezentuje folklor Górali Nadpopradzkich. Kapela składa się z pięciu instrumentów: dwoje skrzypiec (prym i sekund) trąbka, klarnet i bas. Miasteczko Piwniczna położone jest na styku trzech kultur regionalnych: Lachów Sądeckich, Spisza słowackiego i łemkowszczyzny. Założycielem Kapeli jest nauczyciel – Edward Grucela. Od 1965 roku przygrywa Zespołowi „Dolina Popradu”, od 1982 roku Kapela Grucelów stała się Kapelą Rodziną. Jesienią 1997 roku wzięła udział w koncercie w Filharmonii Narodowej w Warszawie w programie „Pieśni Ziemi Ojczystej”. Zdobywa wysokie nagrody na przeglądach folklorystycznych wojewódzkich i ogólnopolskich. Występowała także w Polskim Radio i Telewizji¹¹⁴. Kilka utworów Kapeli Grucelów, zamieszczonych zostało na płycie CD poświęconej Beskidom, (seria *Muzyka źródeł*), nagranych przez Radiowe Centrum Kultury Ludowej.

Kapela Jana Karpiela-Bulecki „Zakopiany” z Zakopanego (2000) – powstała w 1991 roku, prezentuje bogaty repertuar urozmaicony śpiewem, tańcem, grą na unikalnych instrumentach podhalańskich, przeplatany gawędami i dowcipami góralskimi. Założyciel Kapeli, z zawodu architekt, uważany jest za jednego z najlepszych prymistów na Podhalu. Jest również wybitnym znawcą kultury i muzyki ludowej różnych części Karpat. Muzykująca grupa złożona jest przeważnie z 5 góralskich muzyków: Jan Karpiel-Bulecka – skrzypce prym (dudy, piszczałki), Stanisław Michałczak – skrzypce prym (instrumenty pasterskie), Andrzej Frączysty – skrzypce sekund, Henryk Krzeptowski – skrzypce sekund, Józef Hyc – basy¹¹⁵. W miarę potrzeb estradowych i repertuarowych poszerzana jest o muzyków i śpiewaków Brała udział w wielu filmach, programach radiowych i telewizyjnych, w kraju i za granicą. Występuje na imprezach regionalnych, krajowych i międzynarodowych, współpracuje z muzykami spoza kręgów muzyki ludowej. Repertuar Kapeli Jana Karpiela-Bulecki nagrany został na wielu płytach CD i nośnikach cyfrowych. Jan Karpiel-Bulecka należy dzisiaj do najbardziej rozpoznawalnych muzyków zakopiańskich.

¹¹³ A. Szotkowska (AS), „Kośne Hamry” woj. nowosądeckie [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 143.

¹¹⁴ M. Lebdowiczowa, *Życiowe pasje Edwarda Gruceli*, „Almanach Sądecki”, 2000, nr 4, s. 63, 65; B. Zagórna-Tężycka (B.Z.-T.), *Kapela Rodziny Grucelów z Piwnicznej*, [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 89.

¹¹⁵ M. Bałiszevska (M.B.), *Kapela Jana Karpiela Bulecki z Zakopanego* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 94–95.

Kapela Ludowa z Radziszowa, pow. krakowski (2001) – powstała w 1980 roku, przez wiele lat działała pod patronatem Centrum Kultury i Sportu w Skawinie. Obecnie funkcjonuje jako indywidualna grupa folklorystyczna. Skład Kapeli w okresie szerszej działalności tworzyli: Józef Bolisęga – skrzypce prym, Zbigniew Maryon – skrzypce sekund, Marek Karcz – klarnet, Wojciech Paciorek – trąbka, Tadeusz Marszałek – basy. Od roku 1983 kapela wielokrotnie występowała w Konkursie Kapel i Śpiewaków Ziemi Krakowskiej, (obecnie Konkurs „Wstążka Krakowska”) w roku 1998 otrzymała „Baszę” na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym¹¹⁶. Brała udział w regionalnym przeglądzie Zespołów Folklorystycznych „Krakowski Wianek” w Szczurowej pow. Brzesko, zdobywając przez kilka lat zaszczytne miejsca. Na swoim koncie ma także szereg występów na terenie Niemiec, Francji, Belgii i Bułgarii.

Kapela Stanisława Pietrasa „Huc mi ta huc” z Bukowiny Tatrzańskiej (2005) – powstała na początku lat dziewięćdziesiątych XX wieku. Założyciel kapeli, Stanisław Pietras związany był w młodości z Zespołem „Podhale”, gdzie przez okres dziesięciu lat doskonalił swój warsztat pod kierunkiem prymisty Eugeniusza Wilczka. W latach następnych współpracował z Zespołami: „Hamernik” i „Wierchowianie”, odnosząc sukcesy na festiwalach w kraju i zagranicą. W 2003 roku Kapela przyjęła nazwę „Huc mi ta huc” i rozszerzyła swój repertuar muzyczny i instrumentalny. Obecny skład Kapeli tworzą: Stanisław Pietras – skrzypce prym, Bartłomiej i Jakub – synowie oraz Jacek Wilczek, i Łukasz Górnik. Ważniejsze nagrody to „Złote Serce” na Festiwalu Górali Polskich w Żywcu (2001), oraz I miejsce na przeglądzie instrumentalistów Sabałowe Bajania w Bukowinie (2004). Kapela Stanisława Pietrasa występowała na Cyprze, podczas wstąpienia Polski i Cypru (2004) do Unii Europejskiej¹¹⁷.

ZESPOŁY REGIONALNE

We współczesnej kulturze na wsi małopolskiej jednym z żywych przejawów społeczno-kulturalnych są działające pod patronatem różnych instytucji i organizacji zespoły regionalne. Ich działalność jest często wizytówką regionu, uświetniają swymi występami wiele uroczystości o charakterze lokalnym i regionalnym. Znaczna część tych grup dba o podniesienie poziomu folklorystycznego, uczestnicząc w konkursach

¹¹⁶ Taż, *Kapela Ludowa z Radziszowa* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 99; A. B o g u c k a, *Albo my to jacy, tacy*, XXXIV Ogólnopolski Festiwal Kapel i Śpiewaków Ludowych, Kazimierz Dolny, 2000, s. 35–38.

¹¹⁷ (Red), *Kapela Stanisława Pietrasa „Huc mi ta huc” z Bukowiny Tatrzańskiej* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 112; Pietras Stanisław [w:] *Podhalanie. Słownik...*, T. 2, s. 140.

i festiwalach. Najlepsze zespoły wiejskie, mają szansę otrzymać Nagrodę im. Oskara Kolberga. Do tej pory uhonorowano Nagrodą 19 zespołów działających w Małopolsce.

Orawski Zespół Regionalny „Zubrzyca Górna”, pow. nowotarski (1974)

– założony w 1959 roku przy Orawskim Parku Etnograficznym w Zubrzycy Górnej, przez Stanisława Wałacha i Andrzeja Pilcha. Członkami Zespołu byli głównie mieszkańcy Zubrzycy Górnej i Dolnej. Na program składały się pieśni, melodie i tańce, wśród których najbardziej charakterystyczne dla tego regionu są „polki krzyżowe”, „orawskie czardasze”, „piekielnickie” i „obyrtane”. Ponadto w programie uwzględnione były obrzędy weselne, pasterskie, noworoczne oraz gry i zabawy. Zespół dawał okolicznościowe występy w scenerii Orawskiego Parku Etnograficznego, wyjeżdżał do wielu polskich miast, uczestniczył w różnych konkursach i przeglądach folklorystycznych. W 1974 roku z okazji przyznania Nagrody im. Oskara Kolberga wystąpił na Ogólnopolskim Festiwalu Folklorystycznym w Płocku. Brał udział w imprezach organizowanych w rejonie Podhala i powiatu nowo-tarskiego: Sabalowe bajania, Karnawał góralski, Poroniańskie lato, Wiosna orawska, Babiogórska jesień i innych. Występy zespołu Kapeli nagrywane były kilkakrotnie przez Polskie Radio i Telewizję¹¹⁸. Pod koniec lat 80. XX wieku aktywność Zespołu zmalała po niedługim czasie został rozwiązany. W 1994 roku założono w Zubrzycy Górnej Zespół „Skalniok”, który przejął część członków z poprzedniego Zespołu i stał się kontynuatorem jego twórczości i działalności artystycznej.

Zespół Pieśni i Tańca „Harnasie” i Jan Jędról, z Poronina, pow. nowotarski (1975) – powstał w 1958 roku, jako Spółdzielczy Zespół Regionalny Pieśni i Tańca, przy Mineralnej Spółdzielni Pracy „Poronin” w Suchem. W 1959 roku instruktorem artystycznym Zespołu został Jan Jędról („Zzo Grobli”), śpiewak, gawędziarz i działacz społeczny. Pierwszymi członkami byli pracownicy spółdzielni oraz ich rodziny. Popularnym programem Zespołu było widowisko pt. *Wesele góralskie*, wg scenariusza Anieli Gut-Stapińskiej, która w 1960 roku została patronką Zespołu. Przez wiele lat kapelą kierował znakomity prymista Jan Stoch. Pod kierownictwem Jana Jędróla Zespół żywiołowo się rozwijał. Występował w Czechosłowacji, na Węgrzech, w Szwecji, Francji, Austrii, Bułgarii, Niemczech i Włoszech. W 1967 roku brał udział w Międzynarodowym Festiwalu Folklorystycznym „Smotre Folkloru” w Zagrzebiu, gdzie został wyróżniony, otrzymując dyplom uznania. Na przeglądach i festiwalach krajowych zdobywał i zdobywa

¹¹⁸ M. P o k r o p e k (MP), *Orawski Zespół Regionalny „Zubrzyca Górna”* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 165.

wysokie miejsca i nagrody. Uczestniczy w Międzynarodowym Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, w konkursie Sabałowe Bajania w Bukowinie, Festiwalu Górali Polskich w Żywcu, w Tygodniu Kultury Beskidzkiej w Szczyrku i Wiśle i innych. Występował podczas różnych imprez ogólnopolskich i regionalnych: Cepeliada w Warszawie, Dni Krakowa, Targi Sztuki Ludowej w Krakowie, Święto Kwitnącej Jabłoni w Łącku, Babiogórska Jesień w Zawoi oraz na uroczystościach regionalnych z okazji rocznic narodowych i jubileuszy. Obecnie Zespół „Harnasie”, działa przy Oddziale Związku Podhalan – Suche (gm. Poronin), prezentuje autentyczny folklor górali podhalańskich: gwarę, tańce, muzykę i śpiew. Ma w swoim repertuarze wiele ciekawych obrzędów: Zbójnicze wesele, Podłazy, Rafanie lnu, Jasełka góralskie, Góralskie zwyki na polonie i inne. Odznaczony został: Nagrodą Ministerstwa Kultury i Sztuki (1966), Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej” (1970), Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Województwa Nowosądeckiego” (1983), Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Zakopanego” (1987), Nagrodą Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego (2008), Medalem „Zasłużony dla Zarządu Głównego Związku Podhalan”¹¹⁹. W 2008 roku Zespół „Harnasie” obchodził jubileusz 50-lecia działalności. W chwili obecnej liczy 30 osób, działa pod kierownictwem Stanisława i Józefa Staszłów.

Zespół Pieśni i Tańca „Koronka” z Bobowej, pow. gorlicki (1976) – założony został w 1952 roku przy Spółdzielni Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „Koronka”. Członkami Zespołu byli pracownicy spółdzielni i ich rodziny, liczył około 40 osób z 6-osobową kapelą. Na program Zespołu oprócz melodii, tańców i pieśni regionu gorlicko-jasielskiego składały się widowiska przedstawiające miejscowe obrzędy i zwyczaje. Do najbardziej popularnych należały wówczas: *Wyzwoliny kosiarza*, *Wesele siedliskie*, *Andrzejki*, *Draby w Koronce*, *Wieczór koronczarski*, *Od kolebki do grobu* i inne. Występował również z dwoma przedstawieniami poetyckimi – *Wirydarz kwiecia wszelkiego pełen* i *Oskar Kolberg*. W latach 1963–1974 Zespół odniósł wiele sukcesów na ogólnopolskich przeglądach i festiwalach. Największym osiągnięciem „Koronki” był udział (1975 roku) w Międzynarodowym Festiwalu Folklorystycznym w Zagrzebiu.

Występował również na imprezach organizowanych przez Centralę Przemysłu Ludowego i Artystycznego „Cepelia”. Były to najświetniejsze lata działalności Zespołu. Odznaczony został m.in. Odznaką „1000-lecia

¹¹⁹ J. Sko t n i c a, *Harnasie*, „Dunajec”, 1988, nr 46, s. 7; A. P o k r o p e k (AP), *Zespół Pieśni i Tańca „Harnasie” im. Anieli Gut-Stapińskiej* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 152; J. S t a s z e l, *50 lat Góralskiego Zespołu Regionalnego im. Anieli Gut-Stapińskiej „Harnasie”, 1958–2008* (32-stronicowy folder okolicznościowy wydany z okazji jubileuszu).

Państwa Polskiego”¹²⁰. W połowie lat 90. XX wieku, w wyniku ograniczenia funduszy ze względu na pogarszającą się sytuację finansową spółdzielni, Zespół zawiesił działalność. Reaktywowany został w maju w 2002 roku, rozpoczął pracę jako Zespół wielopokoleniowy (seniorzy, młodzież i dzieci) „Koronka”, przy Centrum Kultury i Promocji Gminy Bobowa. W ciągu ostatnich lat uczestniczył m.in. w Festiwalu Górali Polskich w Żywcu oraz kilka razy w konkursie Pogórzańskie Gody w Łużnej¹²¹.

Zespół Pieśni i Tańca im. „Klimka Bachledy” z Zakopanego (1976) – powstał w 1952 roku przy Zakopiańskich Warsztatach Wzorcowych. Pięć lat później (1957) przekazany został z całym majątkiem reaktywowanemu Związkowi Podhalań, którego jednym z celów jest rozwijanie i podtrzymanie kultury ludowej. Oprócz góralskiego tańca, gawęd, muzyki i śpiewu, program Zespołu stanowiły podhalańskie obrzędy i zwyczaje wg scenariuszy: Adama Pacha, Stanisława Nędzy-Kubińca i Juliana Reimschüssela. Wystawiano sztuki: *Jadwisia spod Regli*, *Klimek Bachleda*, *Wesele*, *Wesoła nowina*, *Djabel na Podhalu*, *Piekielnica*, *Sąd nad Janosikiem*, *Zaloty góralskie* i inne. W okresie kilkudziesięciu lat działalności Zespół występował w kilkunastu krajach Europy oraz w Kanadzie i Stanach Zjednoczonych. Brał udział w ponad 15 filmach polskich i 3 zagranicznych. W 1977 roku podczas X Festiwalu Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem, zdobył trzecią „Złotą Ciupagę”, Medal Jubileuszowy Festiwalu. Za wybitne zasługi uhonorowany został m.in. Odznaką „1000-lecia Państwa Polskiego”, Nagrodą Ministra Kultury i Sztuki, Medalem „Zasłużony dla Ziemi Krakowskiej” oraz Medalem „Zasłużony dla Miasta Zakopane”. W Kapeli Zespołu „Klimka Bachledy” grali najwybitniejsi muzycy podhalańscy: Stanisław Nędza-Chotarski, Władysław Obrochta, Władysław Zarycki, Władysław Trebunia, Bolesław Karpiel, Jan Karpiel i inni. Funkcje kierownicze w Zespole, pełnione społecznie sprawowali: Julian Reimschüssel, Jan Jędroł, Adam Pach, Bolesław Karpiel i Józef Pitoń¹²². Od 1997 roku Zespół występował sporadycznie, zmalała także liczba jego członków. Kontynuowane były biesiady i spotkania z okazji tzw. „okrągłych jubileuszy”. Podczas ostatniego jubileuszu z okazji 60-lecia istnienia, cały materialny dorobek Zespołu im. Klimka Bachledy (stroje, instrumenty muzyczne, scenariusze widowisk, dyplomy) przekazany został oficjalnie Zespołowi „Młode Klimki”, który jest kontynuatorem jego twórczości i prezentacji artystycznej¹²³.

¹²⁰ A. Pokropek (AP), *Zespół Pieśni i Tańca Ludowego „Koronka”* [w:] Oskary..., [Cz. 1], s. 132.

¹²¹ Informacje uzyskane w Centrum Kultury i Promocji w Bobowej w 2014 roku.

¹²² *Zespół Regionalny im. Klimka Bachledy przy Związku Podhalań w Zakopanem*, (16-stronicowy folder okolicznościowy wydany z okazji 35 lat działalności).

¹²³ Informacja uzyskana od Józefa Pitonia, wieloletniego kierownika zespołu.

Zespół Regionalny im. Jana Malinowskiego ze Szczawnicy, pow. nowotarski (1977) – załącznikiem działalności folklorystycznej był teatr amatorski, założony w pierwszej dekadzie XX wieku. Założycielem Zespołu był Jan Malinowski „Z Pagorek”, społecznik i działacz Ochotniczej Straży Pożarnej w Szczawnicy. Wystawiane w okresie międzywojennym *Wesele góralskie*, jego autorstwa, przyczyniło się do zapewnienia stałego dochodu na potrzeby OSP i Zespołu. Występował w różnych miastach polskich, prezentował się na Świącie Pieśni w Zakopanem i Świątach Gór. Po II wojnie światowej wznowił działalność w 1946 roku. Przez kilkanaście lat u boku Jana Malinowskiego pracowały z Zespołem Wiktoria Smagowa i Helena Czajowa. Odnosił spore sukcesy, dzięki znakomitym muzykom, śpiewakom i tancerzom. W roku 1966 zmarł Jan Malinowski i przez kilka lat aktywność Zespołu znacznie zmalała. W 1970 roku kierowniczką została Aniela Krupczyńska (córka Jana Mastalskiego). W tym czasie program został wzbogacony o nowe widowiska: *Na polanie*, *Na muzyce* (dawne zwyczaje pasterskie i zabawy), *Sobótki* (obrzęd zielonych świąt) i inne. W 1972 roku odbył się jubileusz 50-lecia istnienia Zespołu i wówczas przyjął imię założyciela. W ciągu ponad 100-letniej działalności zdobył szereg cennych nagród i wyróżnień m.in. na Ogólnopolskim Festiwalu Folklorystycznym w Płocku, Międzynarodowym Festiwalu Folkloru Ziemi Górskich w Zakopanem (dwie „Srebrne Ciupagi”), Festiwalu Górali Polskich w Żywcu (złote i srebrne „Serce Żywieckie”), Ogólnopolskim Konkursie Tańca Ludowego w Rzeszowie i innych¹²⁴. Dotąd działa pod patronatem OSP, rolę kierownika pełni 87-letnia Aniela Krupczyńska.

Zespół Regionalny „Spiszacy” z Łapsz Niżnych, pow. nowotarski (1984) – powstał w 1976 roku pod patronatem miejscowej Gminnej Spółdzielni i Spiskiego Oddziału Związku Podhalan. Pierwszym kierownikiem Zespołu była Ludmiła Kowalczyk, nauczycielka i działaczka Związku Podhalan. W początkowych latach działalności występował głównie w regionie podhalańskim. Program Zespołu stanowiły spiskie pieśni, melodie i tańce oraz widowiska obrzędowo-folklorystyczne opracowane przez Jana Plucińskiego: *Wesele spiskie*, *Kolędowanie*, *Zrękowiny*, *Prucki*, *Mojki*, *Prządki* i inne. W 1979 roku Zespół otrzymał nagrodę Ministra Kultury i Sztuki za program zaprezentowany na Festiwalu Górali Polskich w Żywcu. W latach 1980–2002, „Spiszacy” występowali w wielu miastach na terenie kraju (Zakopane, Nowy Targ, Kraków, Rzeszów, Płock), uczestniczyli w festiwalach i przeglądach folklorystycznych, zdobywając wiele nagród, dyplomów i wyróżnień. Trzykrotnie brali udział w Międzynarodowym Festiwalu

¹²⁴ A. Krupczyńska, „Góralsko krew w tobie jaz ku samo grobie...”. Historia Zespołu Regionalnego im. Jana Malinowskiego w Szczawnicy działającego przy OSP w Szczawnicy, Szczawnica 2012, 112 s.; A. Lelito, Podwójny Jubileusz Zespołu Regionalnego im. Jana Malinowskiego ze Szczawnicy, „Prace Pienińskie”, T. 22: 2012, s. 313–317.

Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem (1979, 1986, 1991), kilkakrotnie w Ogólnopolskim Festiwalu Kapel i Śpiewaków Ludowych w Kazimierzu Dolnym. W roku 2001 Zespół „Spiszacy”, przebywał w Szwecji i Norwegii, gdzie zaprezentował swój dorobek podczas Dni Kultury Polskiej. Występy Zespołu były też kilkakrotnie nagrywane przez Polskie Radio i Telewizję.¹²⁵ Obecnie zawiesił swoją działalność.

Zespół Pieśni i Tańca „Holny” z Zakopanego (1985) – powstał w 1968 roku przy Zakopiańskich Warsztatach Wzorcowych „Cepelia” w Zakopanem. Członkami Zespołu byli pracownicy i współpracownicy spółdzielni. Początkowo liczył około 30 osób. Program Zespołu oprócz tańców góralskich, pasterskich i zbójnickich (Skalnego Podhala), stanowią widowiska obrzędowe. Jednym z popularniejszych było przedstawienie pt. *Na Rusinowej Polanie*, gdzie pokazane zostały zwyczaje pasterskie, śpiewy, tańce, gry i zabawy odbywające się podczas wypasania owiec. Zespół uczestniczył w wielu zagranicznych festiwalach. Występował w Hiszpanii, Francji, Niemczech, Grecji, Austrii, Norwegii, Szwecji i Wielkiej Brytanii¹²⁶. Zdobył pięciokrotnie „Złotą Ciupagę”, biorąc udział w Międzynarodowym Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem. Przez wiele lat uczestniczył w ogólnopolskich i regionalnych przeglądach, zdobywając wysokie miejsca i nagrody. W wyniku likwidacji Zakopiańskich Warsztatów Wzorcowych zagrożona została działalność Zespołu. W związku tym, członkowie podjęli decyzję o utworzeniu Stowarzyszenia, które zarejestrowane zostało w 2008 roku pn. Stowarzyszenie Zespół Regionalny „Holny”. Kierownikiem, choreografem i instruktorem, jest wieloletni członek Zespołu Jan Stachoń.

Zespół Regionalny im. Bartusia Obrochty z Zakopanego (1987) – powstał w 1965 roku, jako zespół harcerski. Jego założycielem i wieloletnim kierownikiem był działacz społeczno-kulturalny – Tomasz Sztromajer. Patronem Zespołu został Bartłomiej Obrochta, zwany „Bartusiem”, jeden z najbardziej znanych muzyków i przewodników tatrzańskich. Głównym zadaniem Zespołu jest zachowanie pieśni, muzyki, tańców, stroju oraz obrzędów podhalańskich w najczystszej tradycyjnej formie. W ciągu wieloletniej działalności Zespół dał setki występów w kraju i zagranicą. Koncertował we Włoszech, uczestniczył w audiencjach u Jana Pawła II,

¹²⁵ M. Pokropek (MP), *Regionalny Zespół „Spiszacy”* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 146; A. Kowalczyk, *Jubileusz Oddziału Spiskiego Związku Podhalań, „Na Spiszu”*, 2004, nr 2, s. 36–37.

¹²⁶ M. Pokropek (MP), *Zespół Pieśni i Tańca „Holny” w Zakopanem* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 161. Informacje uzyskane od Jana Stachonia – prezesa Stowarzyszenia Zespół Regionalny „Holny”.

występował w Holandii, Belgii, Francji, Norwegii, Jugosławii, Grecji i Białorusi. Uczestniczył w wielu nagraniach przeprowadzonych przez Polskie Radio i TV. Zdobywał wielokrotnie najwyższe trofea na festiwalach w Żywcu i Zakopanem¹²⁷. Po śmierci założyciela Zespołu, kierownictwo objęła jego wychowanka Zofia Majerczyk-Owczarek. W 2005 roku Zespół im. Bartusia Obrochty obchodził jubileusz 40-lecia działalności. Podczas uroczystości zaprezentowany został dorobek Zespołu, występy młodszej i starszej grupy „Bartusiów”.

Zespół Regionalny „Podhale” z Nowego Targu (1988) – działał od 1955 roku przy Podhalańskiej Spółdzielni Pracy Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „Cepelia” w Nowym Targu. Zespół tworzyły początkowo cztery grupy: podhalańska z Bukowiny, spiska z Jurgowa, orawska z Jabłonki i pienińska z Krościenka. W latach 1955–1967 kierownikiem Zespołu był Kazimierz Bogucki, w latach następnych Andrzej Haniacyk i Stanisław Budzyński. Występował na wielu prestiżowych imprezach w kraju m.in. na *Kongresie Muzykologów* (1960), centralnych dożynkach w Warszawie, oraz na przeglądach i uroczystościach jubileuszowych „Cepelii” organizowanych w Krakowie i Warszawie. Odbił wiele podróży zagranicznych, występując w Austrii, Algierii, Bułgarii, Belgii, Francji, Niemczech, Rosji i USA. Uczestniczył w wielu przeglądach i festiwalach na terenie kraju (Płock, Zakopane, Żywiec, Bukowina Tatrzańska), zdobywając wysokie miejsca, nagrody i wyróżnienia. Liczne jego występy i widowiska obrzędowe utrwalone zostały przez Polskie Radio i Telewizję¹²⁸. Po zmianach polityczno-społecznych i gospodarczych w kraju, jakie miały miejsce po 1989 roku, nastąpiła prywatyzacja i reorganizacja wielu przedsiębiorstw. W wyniku tego, Spółdzielnia Pracy „Cepelia” – przedsiębiorstwo utrzymujące Zespół uległo przekształceniu i ograniczyło fundusze na działalność kulturalną. W rezultacie grupy wchodzące w skład Zespołu „Podhale” rozpoczęły samodzielną pracę¹²⁹. Do chwili obecnej działa jedynie pod tą nazwą „Zespół Podhale – grupa spiska z Jurgowa”.

Zespół Pieśni i Tańca „Pieniny” z Krościenka, pow. nowotarski (1992) – powstał w 1953 roku przy Spółdzielni Pracy Rękodzieła Ludowego i Artystycznego „Cepelia”, w Krościenku nad Dunajcem. W latach 1953–

¹²⁷ M. Pokropek (MP), *Zespół Regionalny im. Bartusia Obrochty* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 162–163.

¹²⁸ A. Pokropek (AP), *Regionalny Zespół Pieśni i Tańca „Podhale”* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 148–149.

¹²⁹ Informacje uzyskane od ostatniego kierownika Zespołu „Podhale”, Stanisława Budzyńskiego w 2014 roku.

1983 Zespołem kierowali: Stanisław Mikołajczyk, Wojciech Jandura, Jan Kacwin i Stanisław Budzyński. Na program Zespołu składają się pieśni, tańce i widowiska obrzędowe górali pienińskich. Przez pewien czas Zespół „Pieniny” był częścią Zespołu „Podhale” z Nowego Targu, tworząc w jego strukturach tzw. grupę pienińską. Na przestrzeni ponad sześćdziesięciu lat Zespołu uczestniczyło w jego działalności kilka pokoleń uzdolnionych muzycznie mieszkańców Krościenka i okolicznych wsi. Brał udział w wielu konkursach i przeglądach na terenie kraju. Do najważniejszych osiągnięć należą: Główna nagroda „Taneczny Krąg” zdobyta na Ogólnopolskim Konkursie Tańca Tradycyjnego w Rzeszowie (1987), Złoty i Srebrny „Smok” na Przeglądzie Regionalnych Zespołów „Cepelia” w Krakowie, „Brazowa Ciupaga” (otrzymana dwukrotnie) na Międzynarodowym Festiwalu Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem. Posiada również wiele nagród i wyróżnień otrzymanych na konkursach o zasięgu wojewódzkim i regionalnym¹³⁰. Występował w kilkunastu krajach europejskich, goszcząc we Włoszech, dał 45-minutowy występ dla Jana Pawła II w Jego letniej rezydencji. Po upadku Spółdzielni Rękodzieła Ludowego „Cepelia”, Zespół „Pieniny” działa pod patronatem Urzędu Gminy w Krościenku. Od 1993 roku do chwili obecnej, funkcję choreografa i instruktora pełni Robert Majerczak współpracując z Gminnym Centrum Kultury.

Zespół „Heródki” z Lipnicy Wielkiej, pow. nowotarski (1993) – założony został pod koniec lat sześćdziesiątych XX wieku przez nauczyciela Ludwika Młynarczyka. Członkami Zespołu (kapeli) byli miejscowi nauczyciele: Ludwik Młynarczyk – skrzypce prym i instrumenty pasterskie, Jan Rosiek – skrzypce sekund, Jerzy Zelazowski – skrzypce, sekund oraz Maria Zelazowska – basy, śpiew. Program Zespołu opracowany został na podstawie cennych rękopisów Emila Miki – znanego folklorysty, pedagoga i działacza społecznego regionu orawskiego. Nazwa Zespołu pochodziła od znanego i popularnego grajka i rzeźbiarza prymitywisty Karola Wójciaka (1892–1971) nazywanego przez miejscowe społeczeństwo „Heródkiem”. Od 1969 roku rozpoczęły się pierwsze występy Zespołu o zasięgu regionalnym (Zakopane, Bukowina Tatrzańska, Nowy Targ). W rok później Zespół „Heródki” wystąpił na Ogólnopolskim Festiwalu Kapel w Kazimierzu Dolnym – zdobywając I miejsce¹³¹. Sukces przysporzył popularności, poszerzony został program o pieśni obrzędowe, marsze i czardasze orawskie. Zespół „Heródki”, występując na kolejnych przeglądach i konkursach otrzymywał szereg wyróżnień i dyplomów.

¹³⁰ M. Pokropek (MP), *Regionalny Zespół Pieśni i Tańca „Pieniny”* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 144; Folder okolicznościowy wydany z okazji 60-lecia zespołu, Krościenko, 2013.

¹³¹ M. Pokropek (MP), *Zespół „Heródki”* [w:] *Oskary...*, [Cz. 1], s. 145–146.

Uczestniczył w nagraniach radiowych, dokonywanych przez Stanisława Chruślickiego i Barbarę Peszat-Królikowską. Muzyka i śpiew Zespołu, przedstawiana była w Polskim Radiu w audycjach – *Wieś tańczy i śpiewa*, *Kiermasz pod kogutkiem* i innych. Po przeszło 20 latach Zespół Heródki” został rozwiązany. Nastąpiło to w wyniku śmierci Jerzego Zelazowskiego i przeniesieniu Jana Rosiaka do pracy w Nowym Sączu. Jego miejsce zajęła wykształcona muzycznie przez Ludwika Młynarczyka dorastająca grupa młodzieżowa, która stała się kontynuatorem jego pracy i Zespołu¹³².

Zespół Regionalny „Spod Kicek” z Mordarki, pow. limanowski (1998) – założony został w 1986 roku jako grupa teatralna wystawiająca sztuki obrzędowe. W 1990 roku przyjął obecną nazwę, w tym samym roku zdobył kilka ważniejszych nagród uczestnicząc w konkursach i przeglądach w Żywcu, Czarnym Dunajcu, Podegrodziu i Limanowej. Kierownikiem artystycznym i choreografem Zespołu jest Józef Tokarczyk – miłośnik muzyki, pieśni i zwyczajów regionu limanowskiego. Opracował dla Zespołu wiele scenariuszy widowisk obrzędowych, opartych na autentycznych zwyczajach limanowskiej wsi sprzed kilkudziesięciu lat: *Młocka*, *Po kośbie*, *Po kołędzie*, *Rekruci*, *Zielone Świątki*, *Wyzwoliny na kowala*, *Zapusty z niedźwiedziem*, *Na muzyce* i inne. Dzięki sprawnemu działaniu kierownika oraz aktywności członków, Zespół co roku uczestniczy w kilku przeglądach wojewódzkich i regionalnych, zdobywając zaszczytne miejsca. Obecnie liczy 35 członków. Kapelę tworzą: Piotr Broda – skrzypce prym, Katarzyna i Daniel Curzydło – skrzypce sekund, Wiesław Dziedzic – klarnet, Wiesław Curzydło – trąbka i Piotr Woźniczka – basy. W ciągu ponad 20-letniej działalności Zespół „Spod Kicek” występował w wielu krajach europejskich m.in. we Francji, Turcji, Danii, Włoszech oraz na Ukrainie. W 2011 roku obchodził jubileusz 20-lecia działalności. Z tej okazji 11 członków odznaczonych zostało honorową odznaką Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego „Zasłużony dla Kultury Polskiej”¹³³.

Zespół Regionalny „Dolina Popradu” z Piwnicznej, pow. nowosądecki (1999) – powstał z inspiracji choreografa Kazimierza Boguckiego oraz miejscowych nauczycieli: Edwarda Gruceli, Eugeniusza Lebdowicza i Mieczysława Łomnickiego w 1965 roku. Rolę kierownika artystycznego objął skrzypek prymista – Edward Grucela, człowiek rozmiłowany w miejscowym folklorze. W pierwszych latach działalności Zespół

¹³² Informacje uzyskane od Ludwika Młynarczyka w 2014 roku (Kiczory, Lipnica Wielka).

¹³³ 20 lat Regionalnego Zespołu „Spod Kicek”, Mordarka 2011 (folder jubileuszowy); K. Górlińska-Leśniak, *Jubileusz 20-lecia Regionalnego Zespołu „Spod Kicek”*, „Wiadomości Gminne”, 2011, nr 75, s. 18–19.

występował w okolicznych kurortach – Muszyna, Zegiestów, Krynica. Na program składają się zwyczaje, pieśni i tańce, Górali Nadpopradzkich, przekazane przez najstarszych mieszkańców okolicznych wsi, położonych w rejonie Piwnicznej¹³⁴. Ponadto dużym atutem Zespołu są widowiska zwyczajowo-obrzędowe, których tematyka powiązana jest ściśle z miejscową tradycją: *Zabawa w karczmie*, *Pożegnanie rekrutów*, *Muzyka po koście*, *Wigilia u czarnych górali*, *Wesele górali nadpopradzkich*. W 1986 roku członkowie Zespołu wzięli udział w filmie *Pożegnanie rekrutów*, zrealizowanym dla telewizji przez Irenę Wolen, którego tematyka dotyczyła poboru żołnierzy do ck. armii austriackiej. Zespół „Dolina Popradu”, posiada wiele cennych nagród, dyplomów i wyróżnień: II Nagrodę na Ogólnopolskim Konkursie Tańca Tradycyjnego w Rzeszowie (1985), „Brązową Ciupagę” (1988), „Złotą Ciupagę” (2011), Złote Serce Żywieckie (1995, 2013), Złoty Słowik w Konkursie Drużbacka w Podgrodziu (2013) i inne¹³⁵.

Zespół Góralski „Hamernik” z Krakowa (2000) – założony został w 1979 roku przy Domu Kultury Kombinat Metalurgicznego w Krakowie Nowej Hucie, przez Annę i Kazimierza Lassaków – rodowitych górali z Podhala. Przyjął nazwę „Hamernik”, co w gwarze podhalańskiej znaczy hutnik. Od 1983 roku działa przy Nowohuckim Centrum Kultury. W przeszłości członkami Zespołu byli głównie pracownicy Kombinat Metalurgicznego i okolicznych przedsiębiorstw, pochodzący z Podhala, okolic Rabki, Nowego Sącza oraz zafascynowani kulturą góralską mieszkańcy Krakowa. Zespół „Hamernik” prezentuje folklor autentyczny Skalnego Podhala i ma w swoim repertuarze szereg programów tematycznych: *Radośniki* (chrzciny), *Prucki* (darcie pierza), *Szopka hamernicka*, *Wesele góralskie*, *Przy wiatrze*, *Jasętka góralskie*, *Na hali* oraz kilka okolicznościowych widowisk śpiewno-muzycznych. W roku 2014, obchodził jubileusz 35-lecia działalności. W ciągu tego okresu uczestniczył wielokrotnie w krajowych i międzynarodowych festiwalach, zdobywając szereg nagród: „Złotą Ciupagę (1999), „Srebrne Ciupagi” (1985, 1989, 1993) – Międzynarodowy Festiwal Folkloru Ziem Górskich w Zakopanem, „Serca Żywieckie”, (24 złote, 10 srebrnych, 5 brązowych) – Festiwal Górali Polskich w Żywcu. Sporą ilość nagród i dyplomów otrzymał również podczas prezentacji na przeglądach i konkursach wojewódzkich i regionalnych. Odbił wiele podróży zagranicznych występując na Słowacji,

¹³⁴ M. Broniszewska-Jarząb, *Kalendarium Regionalnego Zespołu „Dolina Popradu”* [w:] *Kolory Nadpopradzia. Regionalizm w Piwnicznej*, Piwniczna-Zdrój 2011, s. 115–117.

¹³⁵ B. Zagórna-Tęczycka (B.Z.-T.), *Regionalny Zespół „Dolina Popradu” z Piwnicznej*, [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 93; M. Lebdowiczowa, *Zespół Regionalny „Dolina Popradu w Piwnicznej*, „Almanach Sądecki”, 1994, nr 2, s. 60–66. Informację uzyskane od Wandy Łomnickiej-Dulak (członkini Zespołu) w 2014 roku.

w Republice Czeskiej, na Węgrzech, w Bułgarii, Francji, Turcji, Serbii i Ukrainie. Występy Zespołu były wielokrotnie nagrywane przez Polskie Radio i Telewizję oraz rozgłoszone zagranicze. Zespół „Hamernik” posiada pokaźną ilość odznaczeń, medali i dyplomów: Złotą Odznakę „Za Pracę Społeczną dla Miasta Krakowa”, Złotą Odznakę „Miasta Zakopanego i Gminy Tatrzańskiej”, „Medal 700-lecia Miasta Żywca”, Medal „650-lecia Miasta Nowego Targu”, Medal „50-lecia ZPiT Lublin”, Medal „40-lecia STL”, Medal „Przyjaźni Polsko-Francuskiej”, Odznakę Honorową „Zasłużony dla Kultury Polskiej” i inne¹³⁶.

Zespół Regionalny „Krakowiacy Ziemi Brzeskiej” z Brzesku (2001) – grupa regionalna utworzona została w 1967 roku przy Oddziale Związku Nauczycielstwa Polskiego w Brzesku. Program Zespołu (muzyka, pieśni i obrzędy), oparty jest na folklorze Krakowiaków Wschodnich. Od początku funkcję kierownika artystycznego i choreografa pełni Janina Kalicińska. Przy pomocy ekspertów zatrudnionych w Muzeum Etnograficznym w Krakowie, dokonano rekonstrukcji strojów ludowych tego regionu. Opracowano szereg widowisk scenicznych, na potrzeby Zespołu: *Comber babski*, *Wesele Zaborowskie*, *Zabawa na odpuscie*, *Zalecanki-przechwalanki*, *Okolędowanie Hanusi* i inne. Zespół „Krakowiacy Ziemi Brzeskiej”, uczestniczył wielokrotnie w licznych przeglądach folklorystycznych, regionalnych i ogólnopolskich. Prezentował swój dorobek za granicą: w Finlandii, Norwegii, Belgii, Holandii, Hiszpanii, Turcji i na Majorce. Jego działalność udokumentowana została w wielu nagraniach radiowych i telewizyjnych przez Barbarę Peszat-Królikowską i Irenę Wolen¹³⁷. Odznaczony został: Medalem „Za Zasługi dla Województwa Tarnowskiego”, Nagrodą Ministra Kultury i Sztuki, Nagrodą Ministra Oświaty i Wychowania, Nagrodą CRZZ i OPZZ, i innymi. Członkowie Zespołu uczestniczą w programach edukacyjnych przeznaczonych dla dzieci i młodzieży, mających na celu propagowanie wiedzy o regionie i kulturze ludowej. Obecnie funkcję kierownika organizacyjnego pełni Regina Głuszak, instruktorem tańca jest Stanisława Stolarz, a kierownikiem Kapeli Bogusław Wojcik¹³⁸.

Zespół Pieśni i Tańca „Słowianki” z Krakowa (2004) – powstał w 1959 roku przy Katedrze Filologii Słowiańskiej Uniwersytetu Jagiellońskiego. Repertuar Zespołu jest bardzo bogaty i różnorodny. Obejmuje pieśni ludowe

¹³⁶ (mp), „Hamernicy” świętują, „Głos - tygodnik nowohucki”, 2009, nr 4, s. 14; 35 lat Zespołu Góralskiego „Hamernik”, 1979–2014, (22 stronicowy folder okolicznościowy wydany z okazji jubileuszu).

¹³⁷ M. Bobrowska, J. Chmiel, *Zespół Regionalny „Krakowiacy Ziemi Brzeskiej”* [w:] *Oskary...*, Cz. 2, s. 101.

¹³⁸ Informacje uzyskane od Reginy Głuszak w 2014 roku.

różnych regionów Polski, tańce narodowe polskie oraz pieśni i tańce narodów słowiańskich. Członkami Zespołu są głównie studenci i absolwenci UJ oraz studenci innych krakowskich uczelni. W okresie 50 lat działalności wystąpił ponad 1500 razy na terenie kraju i 1370 razy zagranicą. Koncertował w większości krajów Europy oraz w Algierii, Egipcie, Libii, Tunezji, Izraelu, na Kubie, Kanadzie i Japonii. Część wyjazdów zagranicznych (117), odbyła się z racji udziału w międzynarodowych festiwalach, podczas których otrzymał znaczną ilość cennych nagród. Za popularyzowanie polskiego i słowiańskiego folkloru w różnych częściach świata uhonorowany został wieloma odznaczeniami państwowymi: Krzyżem Kawalerskim Orderu Odrodzenia Polski, Medalem „Merentibus” (UJ), Odznaką „1000-lecia Państwa Polskiego”, Złotą Odznaką „Za Pracę Społeczną dla Krakowa”, Odznaką „Honoris Gratia”, Złotą Odznaką „Za Zasługi dla Ziemi Krakowskiej”, Złotą Odznaką „Towarzystwa Polonia”, Orderem „Jugosłowiańskiego Sztandaru ze Złotą Gwiazdą”, Orderem „Cyryla i Metodego” I stopnia, oraz wieloma nagrodami i dyplomami. Od 1972 roku Zespołem „Słowianki” kieruje Henryk Wolff-Zdzienicki¹³⁹.

Zespół Pieśni i Tańca „Lachy” z Nowego Sącza (2007) – założony został w 1956 roku, pierwszym jego kierownikiem został Marcin Adamek. Nazwę dla Zespołu wymyślili początkujący wówczas etnografowie – muzykolodzy, Aleksandra i Kazimierz Boguccy. W pierwszych kilkunastu latach grupa przedstawiała folklor wyłącznie Lachów Sądeckich. Pod koniec lat sześćdziesiątych Kazimierz Bogucki i Zofia Żytkowicz opracowali dla Zespołu tańce i piosenki Lachów Szczyżyckich i Górali Łącko-Kamienickich. Przez około 20 lat przygrywała Zespołowi Kapela Józefowskich. Od początku Zespół (działający w kategorii zespołów artystycznie opracowanych), odznaczał się wysokim poziomem estradowym, prezentując w tańcach piękne układy choreograficzne. Na przestrzeni kilkudziesięciu lat współpracowali z Zespołem m.in. Jan Zarzeka, Michalina Wojtas, Maria Mandryk-Waśko i Lidia Czechowska. Ma na swoim koncie ponad 70 podróży zagranicznych z licznymi nagrodami i wyróżnieniami oraz wiele sukcesów na przeglądach i festiwalach, w których uczestniczył na terenie kraju. W roku 2006 obchodził 50-lecie działalności. Z tej okazji otrzymał z rąk prezydenta Nowego Sącza Tarczę Herbową „Zasłużony dla Miasta Nowego Sącza” oraz Jabłko Sądeckie, nagrodę przyznawaną przez Radę Powiatu. Obecnie w skład Zespołu wchodzi cztery grupy wiekowe, które oprócz folkloru regionu

¹³⁹ R. Pa g a c z - M o c z a r s k a, *Aby ta dobra passa trwała nadal...*, „Alma Mater”, Nr 122/123: 2010, s. 49–58; H. W o l f f - Z d z i e n i c k i, *50-lat działalności artystycznej Zespołu Pieśni i Tańca Uniwersytetu Jagiellońskiego Słowianki 1959–2009*, (55-stronicowy folder wydany z okazji jubileuszu); (Red), *Zespół Pieśni i Tańca Uniwersytetu Jagiellońskiego „Słowianki” z Krakowa* [w:] Oskary..., Cz. 2, s. 111.

sądeckiego prezentują także tańce żywieckie, śląskie i rzeszowskie¹⁴⁰. Z okazji Jubileuszu ukazała się 128-stronicowa monografia Zespołu pt. *I tego się trzymajmy*, autorstwa Jakuba Bulzaka.

Zespół Pieśni i Tańca „Podegrodzie”, pow. nowosądecki (2008) – powstał w 1937 roku jako grupa regionalna, wyłoniona z tzw. powiatowego Zespołu Regionalnego Mieczysława Szurmiaka, który reprezentował Sądeczynę na przedwojennych Świątach Gór i Zjazdach Górskich. Pod koniec lat trzydziestych występował jako oddzielna grupa z folklorem Lachów Sądeckich. Po II wojnie światowej Zespół działał przez kilka lat pod patronatem ZMW „Wici”. Szersza działalność Zespołu nastąpiła po przełomie październikowym, kiedy to prasa odnotowała jego występ na dożynkach w Krakowie oraz na II Świącie Kwitnącej Jabłoni (1958) w Łącku. Duży wkład w rozwój Zespołu mieli: Zofia i Stanisław Chrzastowscy, Stanisław Migacz, Kazimierz Głuc, Tomasz Łatka, Józef Maciuszek, Józef Konstanty, Jan Zarzeka i inni. Dalsze lata i aktywna działalność przyniosły gminie i Zespołowi (który do dziś prezentuje folklor autentyczny) wielką popularność. Na przestrzeni ponad 70-letniej działalności w szerokim repertuarze Zespołu, wśród prezentowanych m.in. obrzędów weselnych i dożynkowych na uwagę zasługuje obrzęd związany z chrztem dziecka pod nazwą *Wiązowiny* – wystawiany po raz pierwszy na scenie podczas Tygodnia Gór w Wiśle 1937 roku. Zespół uczestniczył w wielu festiwalach i konkursach o zasięgu ogólnopolskim i międzynarodowym, zdobywając zaszczytne miejsca i nagrody (Złota Ciupaga na Festiwalu w Zakopanem, 1968, 1972). Występował w większości krajów europejskich, gdzie brał także udział w licznych festiwalach. Posiada w swoim dorobku wiele nagród i odznaczeń m.in. Nagrodę Europa-preis Für Volkskunst, Nagrodę Ministra Kultury i Sztuki I stopnia, Nagrodę Ministra Kultury i Dziedzictwa Narodowego oraz odznaczenia wojewódzkie i regionalne¹⁴¹. Około 30 lat prymistą w Kapeli w Zespole „Podegrodzie” był znany w Sądeczynie skrzypek – Marian Fryc. Wieloletnim kierownikiem artystycznym Zespołu jest Krzysztof Sułkowski.

Zespół Pieśni i Tańca „Mogilanie” z Mogilan, pow. krakowski (2010) – powstał w 1984 roku przy Gminnym Ośrodku Kultury w Mogilanach. Program muzyczny i taneczny Zespołu to folklor wsi podkrakowskich. Oprócz pieśni,

¹⁴⁰ J. B u l z a k, *Zespół „Lachy” 1956–2006 – Złoty Jubileusz*, „Rocznik Sądecki”, T. 35: 2007, s. 432–434; J. L e ś n i a k, *Jubileusz „Lachów”*. Kronika, „Dunajec”, 1987, nr 3, s. 7–10.

¹⁴¹ M. A. K r o h, *„Jo se Podegrodzok, jo se rodowity...”*, Podegrodzie, 2007 (monografia wydana z okazji 70-lecia istnienia zespołu); *Kronika Zespołu* (6 tomów) – Gminny Ośrodek Kultury w Podegrodziu.

przyśpiewek i tańców grupa posiada w programie widowiska oparte na tradycyjnych zwyczajach i obrzędach występujących w Mogilanach i okolicy: *Wesele mogiłańskie*", *Dożynki*, *Comber babski*, *Zabawa w karczmie* oraz obrzędy związane z Bożym Narodzeniem i Nowym Rokiem. Autorką widowisk jest wybitna znawczyni folkloru krakowskiego, choreograf a zarazem kierownik artystyczny Zespołu – Janina Kalicińska. Zespołowi towarzyszy Kapela złożona z pięciu instrumentów: skrzypce, trąbka, klarnet, heligonka i trzystrunowe basy. W 1999 roku Zespół został członkiem Międzynarodowej Rady Stowarzyszeń Folklorystycznych, Festiwalu i Sztuki Ludowej (CIOFF) i nawiązał współpracę ze specjalistami w dziedzinie folkloru¹⁴². W ciągu 30-letniej działalności odbył wiele podróży zagranicznych, występował: we Włoszech, w Austrii, Francji, Belgii, Chorwacji, Republice Czeskiej, na Węgrzech i Ukrainie. Uczestniczy w konkursach międzynarodowych, ogólnopolskich oraz licznych przeglądach regionalnych, zdobywając wyróżnienia, dyplomy i nagrody. Instruktorem i choreografem Zespołu jest Marek Harbaczewski, a kierownikiem Kapeli Adam Królik¹⁴³.

* * *

Podsumowując przedstawione wyżej w skrócie biografie osób, historie zespołów i instytucji zasłużonych szczególnie dla polskiej kultury, należy podkreślić, że Małopolska w skali kraju może się poszczycić największą ilością nagród tego typu, szczególnie w regionie Sądeckizny i Podhala. Żyjącym Laureatom, Kapelom i Zespołom należy życzyć dalszej owocnej działalności, aby to, co zostało zachowane i umocnione dzięki ich pracy, przetrwało przez następne pokolenia.

¹⁴² K. M a r k i e w i c z, XXXV edycja Ogólnopolskiej Nagrody im. Oskara Kolberga, „Twórczość Ludowa”, 2010, nr 3–4, s. 69; Zespół Regionalny „Mogilanie”, „Głos Gminy Mogilany”, 2012, nr 3, s. 20.

¹⁴³ Informacja uzyskana w Gminnym Ośrodku Kultury w Mogilanach.